

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE

გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენცია და მასზე რეაგირება საომარ და ომის შემდგომ გარემოში

ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების
გამოცდილება და რეკომენდაციები

გზამკვლევი

ანაბეჭდი

გამომცემელი: WAVE – ევროპის ქალები ძალადობის წინააღმდეგ, ბაჰერპლაცი 10/6, A-1050 ვენა

WAVE საინფორმაციო ცენტრი: ორშაბათი-ხუთშაბათი: 9:00 - 17:00, პარასკევი: 9:00 - 15:00

ტელ.: +43-1-548 27 20 **ელფოსტა:** office@wave-network.org **ვებგვერდი:** www.wave-network.org

ZVR: 601608559

ავტორები: ინესა ადილხანიანი, თათევიკ ალაბეკიანი, მარტა ჩუმალი, ჰალინა ფედკოვიჩი, ეკატერინე გამახარია, გორიცა ივიჩი

პროექტის კოორდინატორი: ელენა ფლორიანი

გამოცემულია WAVE-ის ინტერნების: შარლოტა კრამერისა და მარია ჰოლცის და WAVE-ის გუნდის წევრების: ლეა დუდოსა და ბევერლი მტუის მხარდაჭერით

გრაფიკული დიზაინი: მონიკა მედვეი

ოფიციალური მადლობა შემდეგ პირებს: ქნარიკ მკრტიანი (ქალთა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხთა დამოუკიდებელი ექსპერტი), გაიანე ამბარცუმიანი (შუშის ქალთა რესურსცენტრის დირექტორი), ემა კამკია, გურანდა გვანცელაძე, ხათუნა გოგუა (ქალთა ფონდი „სოხუმი“), ნადია გოლუბოვიჩი და ლანა იაცევიჩი (გაერთიანებულ ქალთა ფონდი „ბანია ლუკა“), რადმილა ჟიგიჩი (ფონდი „ლარა“, ბიელინა) და ავტორთა მიერ ჩატარებული ინტერვიუების რესპონდენტებს.

გამოცემის ადგილი და წელი: ვენა, ავსტრია, 2022, ქართული ვერსია - თბილისი, საქართველო, 2025

წინამდებარე პუბლიკაცია მომზადდა და გამოქვეყნდა ეუთოს ფინანსური მხარდაჭერით, WIN პროექტის ფარგლებში. პუბლიკაციაში გამოქვეყნებული შეხედულებები, ინტერპრეტაციები და დასკვნები ავტორთა პირადი მოსაზრებებია და, შესაძლოა, არ გამოხატავდეს ეუთოს, მის დონორთა ან წევრ სახელმწიფოთა მოსაზრებებს.

გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენცია და მასზე რეაგირება საომარ და ომის შემდგომ გარემოში

ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოცდილება და რეკომენდაციები

შესავალი	4
1 სურათი ქვეყნების მიხედვით: ქალთა როლი ომის დროს	5
სომხეთი	5
ბოსნია და ჰერცეგოვინა	6
საქართველო	7
უკრაინა	8
2 საერთაშორისო საკანონმდებლო ჩარჩო	10
3 ომის დროს და ომის შემდეგ ქალებისა და გოგონების დაცვაზე პასუხისმგებელი ძირითადი აქტორები	15
4 ომის ზეგავლენა ქალებსა და გოგონებზე	17
ომის შედეგები ქალებისა და გოგონებისთვის და ქალთა მიმართ ძალადობის მრავალფეროვანი და ურთიერთდაკავშირებული განზომილებები	17
გენდერული ნიშნით ძალადობის ტიპური ფორმები ომის დროს და ომის შემდეგ	21
5 ომში ქალების შესახებ მითების დამსხვრევა	27
6 ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გამოყენებული სტრატეგიები კონფლიქტურ სიტუაციებში გენდერული ძალადობის პრევენციისა და რეაგირებისთვის	31
ომის დროს და საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირება	31
უკრაინა	31
სომხეთი	35
გაჭიანურებული კონფლიქტი	42
საქართველო	42
ომის შემდგომი და გრძელვადიანი სტრატეგიები	51
ბოსნია და ჰერცეგოვინა	51
7 რეკომენდაციები	59
ტერმინოლოგია	62

შესავალი

გენდერული ნიშნით ძალადობა (GBV) მრავალ ფორმას იძენს კონფლიქტის დროს და მას გამანადგურებელი შედეგები მოაქვს ძალადობის მსხვერპლთა, მათი ოჯახებისა თუ თემისთვის, ხელყოფს ხანგრძლივი მშვიდობის დამყარების პერსპექტივას. კონფლიქტური სიტუაციის დროს ქალები, გოგონები და მოწყვლადი ჯგუფები განსაკუთრებულ სამიზნეს წარმოადგენენ, გაუპატიურება და სქესობრივი ძალადობა საომარი ტაქტიკის ნაწილად იქცევა, ძალზე იზრდება ტრეფიკინგის, ოჯახში ძალადობის (DV), ექსპლუატაციის და სექსუალური მონობის რისკი. კონფლიქტის შემდგომ გარემოშიც საგრძნობლად იმატებს გენდერული ნიშნით ძალადობის შემთხვევები, რადგან კონფლიქტებში მონაწილეობა და ომის შედეგად მიღებული ტრავმის გავლენა პირდაპირ კავშირშია ოჯახში ძალადობის ინტენსივობის ზრდასთან. შესაბამისად, ზემოხსენებულ რისკთა შემცირების საქმეში გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს ეფექტიანი პრევენციისა და მრავალსექტორული რეაგირების მექანიზმები.

WAVE-მა (ევროპელი ქალები ძალადობის წინააღმდეგ) მოცემული პროექტი ეუთოსთან (ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია) თანამშრომლობით წამოიწყო, რათა უკეთესი მხარდაჭერა გაენია ძალადობის მსხვერპლთათვის და დახმარებოდა კონფლიქტურ და პოსტკონფლიქტურ ტერიტორიებზე მოქმედ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს (CSO).

მოცემული გზამკვლევი, რომელიც ქალთა ორგანიზაციების გამოცდილებას ეყრდნობა, არა მხოლოდ საომარ კონფლიქტებთან დაკავშირებულ ზიანსა და გამოწვევებს ასახავს, არამედ WAVE-ის ოთხი წევრის საქმიანობის საუკეთესო პრაქტიკასაც წარმოგვიდგენს, როგორც კონკრეტული მაგალითების მოყვანით, ასევე იმ ქალთა ორგანიზაციების ინიციატივებისა და რეკომენდაციების ჩათვლით, ვინც თავად გამოსცადა და განიცდის ომის საშინელებას.

პროექტში ჩართული WAVE-ის წევრები არიან „სექსუალური ძალადობის მსხვერპლთა კრიზისული ცენტრი“ (ერევანი, სომხეთი), ქალთა ფონდი „სოხუმი“ (ქუთაისი და თბილისი, საქართველო); გაერთიანებულ ქალთა ფონდი „ბანია ლუკა“ (ბანია ლუკა, ბოსნია და ჰერცეგოვინა) და ცენტრი „ქალთა პერსპექტივები“ (ლვოვი, უკრაინა). პროექტის ავტორებმა, კონფლიქტურ და პოსტკონფლიქტურ გარემოში მიღებულ საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, კონფლიქტის სხვადასხვა სტადიასთან დაკავშირებული საკუთარი სტრატეგიები წარმოადგინეს: (1) მიმდინარე ომისა და გადაუდებელ შემთხვევებზე რეაგირების გარემო, უკრაინელი და სომეხი პარტნიორების საერთო გამოცდილება (2) გახანგრძლივებული კონფლიქტის სიტუაცია, წარმოდგენილი ქართველი პარტნიორის მიერ და (3) ომის შემდგომი და გრძელვადიანი პერსპექტივა, რომელიც ბოსნია და ჰერცეგოვინას წარმომადგენელი პარტნიორის გამოცდილებას ეყრდნობა.

წინამდებარე გზამკვლევის პირველად სამიზნე ჯგუფს ქალთა სპეციალური სამსახურები (WSS) და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები (CSO) წარმოადგენენ, რომლებიც კონფლიქტური და პოსტკონფლიქტური გარემოს მსხვერპლ ქალებს უწევენ მხარდაჭერას. გზამკვლევი ასევე მიმართულია ეროვნულ დონეზე პასუხისმგებელი და გადაწყვეტილების მიმღები სტრუქტურების, პროფესიული ერთეულების და მშვიდობის მშენებელი პირების მიმართ, რათა მათ უკეთ გაიაზრონ ძალადობის მსხვერპლების და ქალთა ორგანიზაციების სპეციფიკური საჭიროებები, განახორციელონ ადეკვატური და გენდერულად სენსიტიური პოლიტიკა და ჰქონდეთ შესაბამისი რეაგირება.

1 სურათი ქვეყნების მიხედვით: ქალთა როლი ომის დროს

ქალთა ის ორგანიზაციები, რომელთაც მოცემული გზამკვლევის შემუშავებაში მიიღეს მონაწილეობა, სომხეთის, ბოსნია და ჰერცეგოვინის, საქართველოს და უკრაინის ტერიტორიაზე ახორციელებენ საქმიანობას. ავტორები საკუთარ გამოცდილებას იყენებენ ომის და ომის შემდგომ გარემოში გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და მასზე რეაგირების კონტექსტში. მოცემული თავი მიზნად ისახავს, მკითხველს მოკლედ გააცნოს თითოეული ქვეყნის პროფილი, რომელიც შემაჯამებელი სახით გადმოგვცემს კონფლიქტის მთავარ ფაქტებს და ასახავს ქალთა როლს ომის მიმდინარეობისას და მის შემდგომ. მსგავსი მიდგომა ყოველი ქვეყნის მიერ გაზიარებული გამოცდილებისა და სტრატეგიების კონტექსტუალიზაციაში დაგვეხმარება.

სომხეთი

მოსახლეობა	2,959,694
მდებრობითი სქესის მოსახლეობა	1,562,689
ევროსაბჭოს წევრი (წელი)	2001
ევროკავშირის წევრი (წელი)	არა
გაეროს წევრი (წელი)	1992
CEDAW-ის რატიფიცირება (წელი)	1993
CEDAW-ის არასავალდებულო პროტოკოლის რატიფიცირება (წელი)	2006
სტამბოლის კონვენციაზე ხელის მოწერა (წელი)	2018
სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირება (წელი)	არა

2020 წლის 27 სექტემბერს აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის დაინყო ომი, რომელიც 44 დღეს გაგრძელდა. სომხეთ-აზერბაიჯანის 2020 წლის ომის ფესვები 80-იანი წლების მიწურულიდან მოდის და იმ ეთნო-ტერიტორიული დაპირისპირების შედეგია, რომელიც ამ ქვეყნებს შორის საბჭოთა კავშირის კოლაფსთან დაკავშირებული პროცესების შემდეგ განვითარდა. მთიანი ყარაბაღის პირველი ომი 1988-1994 წლებს უკავშირდება, რასაც შემდგომ ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების რეგულარული დარღვევები მოსდევდა, ხოლო 2020 წლის შემოდგომაზე სრულმასშტაბიანი საომარი დაპირისპირება გაჩაღდა. 2020 წლის 10 ნოემბერს, რუსეთის შუამავლობით, სომხეთმა და აზერბაიჯანმა კვლავ გამოაცხადეს ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ, რის შემდეგაც კონფლიქტის ხაზის გასწვრივ რუსეთის ფედერაციის მშვიდობისმყოფელი ჯარი განთავსდა.

ომის 44 დღის განმავლობაში სამიზნედ იქცა სკოლები, საბავშვო ბაღები და საავადმყოფოები, მთიანი ყარაბაღის მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე ობიექტები, როგორებიცაა: ავტომანქანები, ცენტრალური ბაზარი, ელექტროსადგური, სასურსათო მაღაზიები და საწყობები. შედეგად, მთიანი ყარაბაღის დაახლოებით 90000 მცხოვრები (რომელთა უმეტესობასაც ქალები შეადგენენ), ადგილნაცვალ (იძულებით გადაადგილებულ) პირად იქცა, დაკარგა სახლი და საკუთრება. უხეშად დაირღვა ათასობით ქალისა და გოგონას უფლებები განათლების მიღების, სოციალური უსაფრთხოების, სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კუთხით. დამატებით, მთიანი ყარაბაღის მკვიდრი ქალები და გოგონები არასათანადო საცხოვრებელ პირობებში განთავსდნენ, რაც ზრდიდა მათ მიმართ სექსუალური ძალადობის რისკს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქალებს მონაწილეობა არ მიუღიათ მოლაპარაკებებში, რომლებიც ცეცხლის შეწყვეტას უძღოდა და არცერთი ქალი არ იყო ჩართული სამშვიდობო შეთანხმების მიღებასთან და-

კავშირებით გამართულ შეხვედრებში. სამთავრობო დონეზე ნაკლებად მოხდა 44-დღიანი ომის გავლენის შეფასება ქალებზე, რადგან სერვისების უმეტესობა (და განსაკუთრებით, ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის სერვისები), ყოველ შემთხვევაში, ომის შემდგომ საწყის ეტაპზე, დაჭრილი ჯარისკაცებისკენ იყო მიმართული. მეტიც, ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას მეტწილად ამ სფეროს ქალი-პროფესიონალები უწევდნენ, რამაც კიდევ უფრო გაამწვავა მენტალური ჯანმრთელობის პრობლემები და ტრანსგენერაციული ტრავმა ქალებში. CSO-ს წევრ ქალებს და განსაკუთრებით ფრონტის ხაზზე მომუშავე ქალებს, რომლებიც ომამდე აქტიურად იყვნენ ჩართულნი საზოგადოებრივ და სამშვიდობო საქმიანობებში, ომის შემდგომი პერიოდის სომხეთში თვითმობილიზაცია და ერთმანეთის მხარდაჭერა მოუწიათ, რათა „გადაწვიან“ (გამოფიტვა ბევრი მუშაობის შედეგად) საფრთხე აცილებინათ თავიდან და საკუთარი საქმიანობის გაგრძელება მოეხერხებინათ.

ბოსნია და ჰერცეგოვინა

მოსახლეობა	3,492,01812
მდედრობითი სქესის მოსახლეობა	1,962,04013
ევროსაბჭოს წევრი (წელი)	2002
ევროკავშირის წევრი (წელი)	არა
გაეროს წევრი (წელი)	1992
CEDAW-ის რატიფიცირება (წელი)	1993
CEDAW-ის არასავალდებულო პროტოკოლის რატიფიცირება (წელი)	2002
სტამბოლის კონვენციაზე ხელის მოწერა (წელი)	2013
სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირება (წელი)	2013

1992 წელს ბოსნია და ჰერცეგოვინაში დაიწყო სამოქალაქო ომი, რომელიც ევროპის მიწაზე მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ყველაზე სისხლისმღვრელ კონფლიქტადაა მიჩნეული და რომელსაც 1000000-ზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა. ამ ომის შედეგები იყო საკონცენტრაციო ბანაკები ქალებისა და მოხუცებისთვის, მასობრივი ძალადობა და მკვლელობები, გაუპატიურებები, განადგურებული კულტურული ძეგლები, გადამწვარი რელიგიური შენობები, განადგურებული და გადამწვარი სახლები და ერთი მილიონი ლტოლვილი. ამ კონფლიქტის ფესვები მეორე მსოფლიო ომის შედეგებშია საძებნელი, როდესაც შეიქმნა ახალი სახელმწიფო, იუგოსლავიის სოციალისტური ფედერაციული რესპუბლიკა ლოზუნგით - „ძმობა და ერთობა.“ წარსულის საშინელი მოვლენებით (როგორებიცაა: გენოციდი, ბავშვთა საკონცენტრაციო ბანაკები, სიკვდილის ბანაკები, მაგალითად, იასენოვაცის სიკვდილის ბანაკი, სადაც ნახევარი მილიონი ადამიანი დაიღუპა) გამოწვეული ემოციები და ტრავმები, უბრალოდ, ჩაახშეს.

დაგროვილი ტრავმა, კონფლიქტის თაობებს შორის გადაცემა და სიმართლის ჩახშობა ის რამდენიმე ფაქტორია, რომელიც შეიარაღებული კონფლიქტის მიზეზად იქცა.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის შეიარაღებული კონფლიქტი დეიტონის სამშვიდობო ხელშეკრულების ხელის მოწერის შემდეგ, 1995 წელს შეწყდა, რომლის თანახმადაც, ბოსნია და ჰერცეგოვინა ორ ნაწილად გაიყო, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ფედერაციად (51%) და სერბთა რესპუბლიკად (49%). ხელშეკრულების ხელმოწერიდან ოცდაშვიდი წლის განმავლობაში ბოსნია და ჰერცეგოვინის ტერიტორიაზე ახალ შეიარაღებულ კონფლიქტს ადგილი აღარ ჰქონია, თუმცა არ არსებობს საერთო აღქმა იმისა, თუ რა მოხდა სინამდვილეში: საყოველთაოდ, შეთანხმებულად არ არის გაცნობიერებული კონფლიქტის მიზეზები, მსხვერპლის რაოდენობა, შედეგები თუ დაწყება-დასრულების ოფიციალური თარიღი. ნაციონალური დაძაბულობები და პოლიტიკური სტრუქტურები ჯერ კიდევ სახეზეა, მუდმივად იგრძნობა საფრთხით მანიპულირება და ახალი კონფლიქტების წარმოშობის საშიშროება.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის, მშვიდობის და უსაფრთხოების საკითხების გადაწყვეტისას მხოლოდ მამაკაცების ხმები ისმოდა. არცერთი ქალი არ ესწრებოდა დეიტონის ხელშეკრულების ხელის მოწერას. ქალები, მეტწილად, ომის იმ კონტექსტში ფიგურირებდნენ, რომელიც გაუპატიურებულ ადამიანთა რაოდენობას ეხებოდა. საერთაშორისო ორგანიზაციების 1992-1995 წლების მოხსენებებიდან ირკვევა, რომ 20000-დან 50000-მდე ქალი, გოგონა, ბიჭი და მამაკაცი გაუპატიურეს. სხვა შემთხვევებში, ქალებს ნაკლებად ახსენებდნენ.

საქართველო

მოსახლეობა	3,716,858
მდებრობითი სქესის მოსახლეობა	1,926,579
ევროსაბჭოს წევრი (წელი)	1999
ევროკავშირის წევრი (წელი)	არა
გაეროს წევრი (წელი)	1992
CEDAW-ის რატიფიცირება (წელი)	1994
CEDAW-ის არასავალდებულო პროტოკოლის რატიფიცირება (წელი)	2002
სტამბოლის კონვენციაზე ხელის მოწერა (წელი)	2014
სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირება (წელი)	2017

საბჭოთა კავშირის დაშლის და საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომი გარდამავალი პერიოდი მკვეთრი ეკონომიკური ვარდნით, განადგურებული მრეწველობით, მასობრივი უმუშევრობით და ეთნიკურ კონფლიქტთა სერიით გამოირჩეოდა, რამაც განუზომელი გავლენა მოახდინა ქალთა ცხოვრებაზე. საქართველოს სამხედრო კონფლიქტები ორ რეგიონთან - სამხრეთ ოსეთი (1900-1991) და აფხაზეთი (1992-1993) - ორივე რუსეთს ესაზღვრება, მასობრივი იძულებითი ადგილმონაცვლეობის მიზეზი გახდა 300000-ზე მეტი ადამიანისათვის. მეორე მასობრივი იძულებით გადაადგილება სამხრეთ ოსეთში რუსეთ-საქართველოს ომს მოჰყვა 2008 წელს, როდესაც 192000-ზე მეტი ადამიანი მოუხდა სახლის დატოვება - მათგან დაახლოებით 20000 ვერ დაუბრუნდა მშობლიურ მხარეს, რადგან იქ რუსი სამხედრო ძალები ჩააყენეს და მათი სოფლები და სახლები გაანადგურეს.¹ ამჟამად საქართველოში 283271 იძულებით გადაადგილებული პირია (IDP) რეგისტრირებული, რაც საერთო მოსახლეობის დაახლოებით 8%-ს შეადგენს (90156 ოჯახი).² ეს ქვეყნის ფარგლებში იძულებით გადაადგილების ყველაზე მასშტაბური მაგალითია მსოფლიოში - ქვეყნის საერთო მოსახლეობის და ადგილნაცვალ პირთა შეფარდებით. დემოგრაფიული მონაცემების თანახმად, ადგილნაცვალ პირთა 55% ქალები არიან, 9% - 18 წლამდე ბავშვები, 13% კი - 65 წელზე მეტი ასაკის ადამიანები.³

საქართველოში კონფლიქტების და ომების შედეგად ათასობით ადამიანი დაიღუპა. გაუპატიურება გავრცელებული მოვლენა იყო აფხაზეთის ომში, როდესაც ორივე მხარის ჯარისკაცები მიმართავდნენ სქესობრივ ძალადობას, როგორც ეთნიკური წმენდის საშუალებას. მართალია, საქართველოში მიმდინარე კონფლიქტები და ომი შედარებით ხანმოკლე იყო, მაგრამ ამ პროცესებმა იძულებით გადაადგილებულ ქალებსა და მათი ოჯახის წევრებზე გამანადგურებელი გავლენა მოახდინა. ფსიქოლოგიური სტრესის მიზეზები უკავშირდებოდა როგორც კონფლიქტის, ასევე, კონფლიქტის შემდგომ

1 მსოფლიო ბანკი (2016). საქართველოს გარდამავალი მდგომარეობა იძულებით გადაადგილებულ პირთა საქიროებაზე დაფუძნებული დახმარების სტატუსთან მიმართებით. სიდატაკისა და სოციალური გავლენის ანალიზი. მოხსენება No: ACS16557. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/49398146803031770/pdf/IDP-PSIA-Georgia-revised-Feb-2016.pdf>

2 ბოლქვაძე თ. დანიის ლტოლვილთა საბჭო (2019). კოორდინაცია და მონაწილეობა საქართველოში - ქმედითი და ნაკლებ ქმედითი ნაბიჯები. ქვეყნის ფარგლებში იძულებით გადაადგილების მონიტორინგის ცენტრი https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2020/downloads/background_papers/2020-IDMC-GRID-background-georgia.pdf

3 მსოფლიო ბანკი (2016). საქართველოს გარდამავალი მდგომარეობა იძულებით გადაადგილებულ პირთა საქიროებაზე დაფუძნებული დახმარების სტატუსთან მიმართებით. სიდატაკისა და სოციალური გავლენის ანალიზი. მოხსენება No: ACS16557. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/49398146803031770/pdf/IDP-PSIA-Georgia-revised-Feb-2016.pdf>

პერიოდს. პრობლემათა უმეტესობა ოჯახის ახლო წევრთა დაკარგვით, სახლისა და საკუთრების ხელყოფით, დაბომბვებით და ომის დროს მომხდარი ძალადობით იყო განპირობებული.⁴ სიტუაციას ართულებდა იძულებით გადაადგილების ხანგრძლივობა, მზარდი ეკონომიკური პრობლემები, იძულებით გადაადგილებულ პირთა განსახლების ცენტრებში არსებული საშინელი საცხოვრებელი პირობები. კონფლიქტისა და მუდმივად ცუდი სოციალური მდგომარეობის შედეგად მიღებული ტრავმები პირდაპირ კავშირშია ოჯახურ ძალადობასთან. სიტუაციას კიდევ უფრო ამძიმებს სათანადო დამცავი მექანიზმების, ფსიქოლოგიური რეაბილიტაციის და სხვა სერვისების ნაკლებობა.

ქვეყნის ფარგლებში იძულებით გადაადგილებული ქალები მნიშვნელოვანწილად ჩამოცილებულნი არიან კონფლიქტის შემდგომი საქართველოს პოლიტიკურ პროცესებს. კონფლიქტგამოვლილი ქალები არც არსებულ პოლიტიკურ მოლაპარაკებათა პროცესში არიან ჩართულნი. ზოგადად, ჟენევის საერთაშორისო დისკუსიების ფორმატის 12 მონაწილიდან მხოლოდ ორია ქალი.⁵ დღესდღეობით, ქალების როლი პოლიტიკურ არენაზე არ შეესაბამება არც მათ რაოდენობრივ მონაცემებს და არც ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მათ ლიდერულ პოტენციალს.

უკრაინა

მოსახლეობა	41,732,779
მდედრობითი სქესის მოსახლეობა	22,389,339
ევროსაბჭოს წევრი (წელი)	1995
ევროკავშირის წევრი (წელი)	No
გაეროს წევრი (წელი)	1945
CEDAW-ის რატიფიცირება (წელი)	1981
CEDAW-ის არასავალდებულო პროტოკოლის რატიფიცირება (წელი)	2003
სტამბოლის კონვენციაზე ხელის მოწერა (წელი)	2011
სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირება (წელი)	2022

მიმდინარე ომი რუსეთსა (რუსეთის მომხრე სეპარატისტულ ძალებთან ერთად) და უკრაინას შორის 2014 წლის თებერვალში დაიწყო, რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიით (2014) და დონბასისათვის ომით (2014 - მიმდინარე) უკრაინასა და რუსეთის მიერ მხარდაჭერილ სეპარატისტთა შორის, რასაც თან ერთვის საზღვაო ინციდენტები, კიბერომი და პოლიტიკური დაძაბულობა. 2022 წლის 24 თებერვალს რუსეთი შეიჭრა უკრაინაში.

2014 წელს კონფლიქტის დაწყებიდან უკრაინის არმიაში ქალთა როლი მნიშვნელოვნად გაიზარდა: ქალებმა ისეთ თანამდებობებზეც მიიღეს წვდომა, სადაც ადრე მხოლოდ მამაკაცები მოიაზრებოდნენ, უკრაინის სამხედრო ძალებში მომსახურე ქალთა რაოდენობა კი ორჯერ უფრო მეტად გაიზარდა.⁶ თუმცა, დისკრიმინაცია და შევიწროება მაინც რჩებოდა უკრაინული სამხედრო სფეროს მნიშვნელოვან პრობლემად. მეტიც, 2022 წელს რუსეთის აგრესიის შემდეგ სათანადო სერვისებისა და სამართლიანობისადმი წვდომა კიდევ უფრო გართულდა გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის. იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ თავშესაფრებში იძულებით გადაადგილებულ ქალთა და ბავშვთა განთავსების საჭიროება მნიშვნელოვანწილად გაიზარდა, ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა სპეციალიზებულ თავშესაფრებში თითქმის ყველა ადგილი იძულებით გადაადგილებულმა

4 სარაშვილი ი. (1995). საქართველოში მომხდარ სამხედრო კონფლიქტთა მსხვერპლი, იძულებით გადაადგილებული ბავშვებისა და ქალების ფსიქოლოგიური შემოწმება. ოქსფამი, თბილისი, საქართველო.
 5 ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებებს 2008 წლის ოქტომბერში ჩაეყარა საფუძველი ქენევაში, შვეიცარია, საქართველოში 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგებზე მუშაობის მიზნით. იხ.: <https://smr.gov.ge/en/page/26/geneva-international-discussions>
 6 რზეგოკი, ს. და ჯეიმი, ნ.ს. (2022). უკრაინის ქალები ომში. მოძიებულია 2022 წლის 14 ოქტომბერს. Ukraine's Women at War - CEPA

პირებმა დაიკავეს. მრავალი არასპეციალიზებული დაწესებულება (სკოლები, ბალები, სტადიონები და ა.შ.) გადაკეთდა თავშესაფრად და ადამიანებს ხშირად საერთო სივრცეში უწევთ თვეების გატარება, რაც მათ შორის კონფლიქტის და ოჯახური ძალადობის შემთხვევებს ზრდის. საუბედუროდ, მსგავს დაწესებულებათა ადმინისტრაცია ყოველთვის ადეკვატურად ვერ რეაგირებს მსგავს ინციდენტებზე. გავრცელებულია ადამიანთა უფლებების უხეში დარღვევები, კერძოდ, სექსუალური ძალადობა, განსაკუთრებით, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, მაგრამ ჯერ კიდევ რთულია შემთხვევათა რაოდენობის დათვლა და ძალადობის შესახებ გაკეთებულ განცხადებათა დოკუმენტირება.

იძულებით გადაადგილებულ პირთა აბსოლუტურ უმრავლესობას ქალები შეადგენენ, რომელთაც უკრაინის დასავლეთ და ცენტრალურ რეგიონებს ფრონტისპირა ადგილებიდან მიაშურეს. ამ ქალთა დიდი ნაწილი მარგინალიზებული ან დაბალშემოსავლიანი ფენის წარმომადგენელია, ჰყავს უნარშეზღუდული ბავშვები, ან უვლის მოხუც მშობლებს, რომელთაც ჯანმრთელობის პრობლემები აქვთ. ქალები იმ მოხალისეთა დიდ უმრავლესობას შეადგენენ, რომლებიც ფრონტზე მყოფთა საჭიროებების უზრუნველყოფას ცდილობენ: აგროვებენ თანხას, ყიდულობენ აუცილებელ პროდუქტებს, ტანსაცმელს, ხშირად - სამხედრო იარაღსაც და ზრუნავენ დაჭრილებზე. ძირითადად, სწორედ ქალები ეხმარებიან იძულებით გადაადგილებულ პირებს ოკუპირებული და ფრონტისპირა ტერიტორიებიდან გამოსვლაში და უკრაინის შედარებით უსაფრთხო ტერიტორიებზე გადაჰყავთ. ქალები უწევენ დახმარებას იძულებით გადაადგილებულ პირებს თავშესაფრის მოძებნაში, საკვების მომზადებაში, საჭირო ნივთების შეგროვებაში. და ხშირად ამას თავიანთი ძირითადი საქმიანობის და ყოველდღიური მოვალეობების, ოჯახზე ზრუნვის პარალელურად აკეთებენ.

2 საერთაშორისო საკანონმდებლო ჩარჩო

მოცემული თავი აჯამებს საერთაშორისო ნორმატიულ ჩარჩოს, რომელიც საომარი კონფლიქტის გარემოში ქალთა და გოგონათა წინააღმდეგ მიმართულ ძალადობას ეხება და მოიცავს უშიშროების საბჭოს და საერთაშორისო ჰუმანიტარული საზოგადოების მიერ შექმნილ საერთაშორისო საკანონმდებლო ჩარჩოთა მიმოხილვას. ყოველი სახელმწიფოს პირველადი მოვალეობა მისი მოქალაქეების დაცვაა, მაგრამ თუ მას არ შეუძლია, ან არ სურს საკუთარი ვალდებულებების შესრულება, მაშინ საერთაშორისო საზოგადოება უნდა ჩაერიოს და გამოიყენოს ყველა სათანადო საკანონმდებლო ინსტრუმენტი, რათა მოსახლეობა ომის შედეგებისგან დაიცვას.

საომარი კონფლიქტის დროს ქალთა და გოგონათა დაცვის მყარ და ოპერატიულ სამართლებრივ ჩარჩოებს საერთაშორისო კანონმდებლობის შემდეგი ძირითადი და დამატებითი კანონები უზრუნველყოფენ:

- საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი;
- ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი;
- საერთაშორისო კრიმინალური სამართალი.

საერთაშორისო საკანონმდებლო ჩარჩოები შეიძლება ორ ჯგუფად დავყოთ: ე.წ. „მკაცრი კანონები“, რაც სავალდებულო კანონმდებლობას წარმოადგენს სახელმწიფოთათვის (მაგალითად, ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები, გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციები) და ე.წ. „რბილი კანონები“, რომლებიც არასავალდებულოა და სახელმწიფოთა პოლიტიკურ და მორალურ ვალდებულებებს განსაზღვრავს (მაგ.: სამოქმედო გეგმები, დეკლარაციები).⁷

■ საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი

ქალთა მიმართ ძალადობა (VAW) შეიარაღებული კონფლიქტის დროს წარმოადგენს საერთაშორისო ჰუმანიტარული კანონის (IHL) დარღვევას. **1949 წლის ჟენევის კონვენციები და მათი დამატებითი ოქმები**⁸ დისკრიმინაციის წინააღმდეგ მიმართულ დებულებებს შეიცავს.⁹ რაც იმას ნიშნავს, რომ საერთაშორისო ჰუმანიტარული კანონის თანახმად, მდებარეობითი სქესის სამოქალაქო პირების და იმ მებრძოლთა უფლებები, რომლებიც საომარ მოქმედებებში აღარ მონაწილეობენ, ისევე უნდა იყოს დაცული, როგორც მამაკაცებისა. დამატებით, ქალი-ტყვეების შემთხვევაში მოქმედებს სპეციალური დაცვის პირობები, მაგალითად, დაკავებულ ქალთათვის ცალკე საპატიმრო სივრცის გამოყოფა (კ. I, მუხლი 75, პარ. 5). კონვენციაში ასევე განერილია ფეხმძიმე ქალების და მცირეწლოვან შვილთა დედების, განსაკუთრებით - მეძუძური დედების საჭიროებები (კ. IV, მუხლი 89; ო. I მუხლი 76, პარ. 2).

საერთაშორისო ჰუმანიტარული კანონი კრძალავს გაუპატიურებას და ქალთა მიმართ სხვა სექსუალური ძალადობის ფორმებს და მათ ომის დანაშაულად მიიჩნევს. ჟენევის მეოთხე კონვენცია საომარი მდგომარეობის დროს სამოქალაქო პირთა დაცვის შესახებ აცხადებს: „ქალები განსაკუთრებით უნდა იყვნენ დაცული მათი ღირსების შემბლაღავი ნებისმიერი თავდასხმისაგან, განსაკუთრებით, გაუპატიურების, იძულებითი პროსტიტუციისა და უხამსი ხელყოფის ნებისმიერი ფორმისგან“ (კ. IV, მუხლი 27).

7 გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარი (2008). ქალთა და გოგონათა დაცვის სახელმძღვანელო, გვ. 333. <https://www.unhcr.org/47cfad542.html>

8 ჟენევის კონვენციები (1949). <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf>. ჟენევის კონვენციების დამატებითი ოქმები (1949). https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf

9 პირველი და მეორე კონვენციის მუხლი 12, მესამე კონვენციის მუხლი 16, მეოთხე კონვენციის მუხლი 27 და I დამატებითი ოქმის მუხლი 75 და II დამატებითი ოქმის მუხლი 4 (ქვემოთ მოხსენიებულია, როგორც კ. I, კ. II, კ. III, კ. IV, ო. I და ო. II)

■ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო წესთა კრებულია, რომელიც ნებისმიერი ადამიანის - ქალები, მამაკაცები, ბავშვები - უფლებებისა და ღირსების დაცვას ემსახურება, დისკრიმინაციის გარეშე. იგი 1948 წელს ადამიანთა უფლებების უნივერსალური დეკლარაციის (UNDHR) მიღების შემდეგ განვითარდა და ახლა მრავალი უნივერსალური და რეგიონული საკანონმდებლო ინსტრუმენტი მხარდაჭერილი.

კონფლიქტის და კონფლიქტის შემდგომ გარემოში გენდერული ნიშნით ძალადობას და ქალთა მიმართ ძალადობას ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დაცვის შემდეგი მთავარი ინსტრუმენტები უპირისპირდება:

- **კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW)¹⁰** დღემდე რჩება ყველაზე ფართოდ რატიფიცირებულ ადამიანთა ფუნდამენტური უფლებების დაცვის ხელშეკრულებად, რომელიც ქალთა და გოგონათა უფლებებს და ამ უფლებების დაცვის კუთხით სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას ეხება. ხსენებულ უფლებებს მიეკუთვნება ძალადობისგან დაცვის უფლება. CEDAW სრულ შესაბამისობაშია ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრასთან, რაც საომარი კონფლიქტის დროს სქესობრივი და გენდერული ნიშნით ძალადობასაც მოიცავს.
- **CEDAW-ის ზოგადი რეკომენდაცია No. 19: ქალთა მიმართ ძალადობა,¹¹** რომელიც ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის მეთერთმეტე სესიაზე მიიღეს 1992 წელს, ადგენს, რომ „ომები, შეიარაღებული კონფლიქტები და ტერიტორიების ოკუპაცია ხშირად პროსტიტუციის, ქალთა ტრეფიკინგის და სექსუალური ხელყოფის ზრდას იწვევს, რაც სპეციფიკურ დამცავ და სადამსჯელო ზომებს მოითხოვს“ (მუხლი 6.16).
- ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის ორმოცდამეშვიდე სესიაზე, 2010 წელს გადაწყდა, რომ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის 21-ე მუხლის თანახმად, მიეღოთ **ზოგადი რეკომენდაცია No. 30, რომელიც ეხება ქალთა საკითხებს კონფლიქტის პრევენციის, კონფლიქტისა და კონფლიქტის შემდგომ სიტუაციებში.**¹² ქალთა ადამიანური უფლებების დაცვა, მნიშვნელოვანი გენდერული თანასწორობის დანერგვა კონფლიქტამდე, კონფლიქტის დროს და კონფლიქტის შემდგომ და იმის უზრუნველყოფა, რომ ქალთა მრავალფეროვანი გამოცდილება სრულად იყოს ინტეგრირებული სამშვიდობო, მშვიდობის შენარჩუნების და რეკონსტრუქციის პროცესებში, კონვენციის მნიშვნელოვანი ამოცანებია.
- **პეკინის სამოქმედო პლატფორმა 1995** - პეკინის დეკლარაცია და მისი სამოქმედო პლატფორმა, რომელიც ერთხმად მიიღო 189 ქვეყანამ 1995 წელს, ქალთა მეოთხე მსოფლიო კონფერენციაზე, გლობალური პოლიტიკის ყველაზე მრავალსიმომცველ ჩარჩოდაა მიჩნეული ქალთა უფლებების კუთხით. იგი აღიარებს ქალთა უფლებებს, როგორც ადამიანთა უფლებებს და მრავალსიმომცველ სახელმძღვანელოს წარმოადგენს ქალთა და მამაკაცთა შორის თანასწორობის მისაღწევად, შეიცავს კონკრეტულ ზომებს და გაზომვად შედეგებს რიგ

10 კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (1979). <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>
ქართული ვერსია იხ.: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/5691899?publication=0>

11 CEDAW-ის ზოგადი რეკომენდაცია No. 19: ქალთა მიმართ ძალადობა (1992). [https://www.legal-tools.org/doc/f8d998/pdf/&ved=2ahUKEwi4r8KY2dX#:~:text=Specific%20recommendations&text=\(b\)%20States%20parties%20should%20ensure,should%20be%20provided%20for%20victims](https://www.legal-tools.org/doc/f8d998/pdf/&ved=2ahUKEwi4r8KY2dX#:~:text=Specific%20recommendations&text=(b)%20States%20parties%20should%20ensure,should%20be%20provided%20for%20victims)

12 ზოგადი რეკომენდაცია No. 30, ქალთა საკითხების შესახებ, კონფლიქტის პრევენციის, კონფლიქტისა და კონფლიქტის შემდგომ სიტუაციებში, ქალთა წინააღმდეგ მიმართული დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი (2013). <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CEDAW/GComments/CEDAW.C.CG.30.pdf>

საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც ქალებსა და გოგონებს, შეიარაღებულ კონფლიქტს, ქალთა განვითარების ხელის შეწყობას და ქალთა ადამიანურ უფლებებს ეხება. სამოქმედო გეგმის D სტრატეგიული ამოცანა ინტეგრირებული ზომების მიღებას ითხოვს ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის მიზნით, განსაკუთრებით ეს ომის შედეგად დაზარალებულ ქალებს ეხება; E სტრატეგიული ამოცანა მოითხოვს „საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმათა სრულ დაცვას და ყველა საჭირო ზომის მიღებას ქალთა და ბავშვთა დაცვის მიზნით, განსაკუთრებით ეს ეხება გაუპატიურების, იძულებითი პროსტიტუციისა და უხამსი ხელყოფის ნებისმიერი სხვა ფორმისაგან დაცვას.“¹³

- **გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებზე** - 2000 წლიდან, უშიშროების საბჭომ 10 რეზოლუცია მიიღო ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებზე (WPS): უშიშროების საბჭოს რეზოლუციები (SCR) 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2008), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015), 2467 (2019) და 2493 (2019). ისინი მიზნად ისახავდნენ ქალთა მონაწილეობის გაძლიერებას გადწყვეტილების მიღების, კონფლიქტების პრევენციის, კონფლიქტების გადაჭრისა და პოსტკონფლიქტური აღდგენის პროცესებში და ასევე გენდერული ნიშნით ძალადობისა და სექსუალური ძალადობის პრევენციას და შეჩერებას. ამ რეზოლუციებმა¹⁴ (განსაკუთრებით, რეზოლუცია 1325, რეზოლუცია 1820 და რეზოლუცია 1888) პირველად აღიარა, რომ სექსუალური ძალადობა, როდესაც ეს უკანასკნელი გავრცელებულ, სისტემატურ ხასიათს ატარებს, ან გამოიყენება როგორც საომარი ტაქტიკა, საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო მშვიდობასა და უსაფრთხოებას და მრავალი ეროვნული სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის საფუძვლად იქცა კონფლიქტურ გარემოში.
- **გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325** მიღებულ იქნა 2000 წლის 31 ოქტომბერს და ეხება იმ არაპროპორციულ და უნიკალურ გავლენას, რასაც ქალებზე ახდენს შეიარაღებული კონფლიქტი. იგი აღიარებს დაუფასებელ და ნაკლებად გამოყენებულ ძალისხმევას, რომელიც ქალებს მიუძღვით კონფლიქტის პრევენციის, მშვიდობის შენარჩუნების, კონფლიქტის გადაჭრის და სამშვიდობო პროცესების კუთხით. და ხაზს უსვამს ქალთა, როგორც მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პროცესების აქტიურ მონაწილეთა, თანაბარი და სრული ჩართულობის მნიშვნელობას.
- **გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1820** მიღებულ იქნა 2008 წლის 19 ივნისს და აღიარებს სექსუალურ ძალადობას, როგორც ომის იარაღსა და ტაქტიკას. იგი აღნიშნავს, რომ გაუპატიურება და სხვა ფორმის სექსუალური ძალადობა შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ომის დანაშაულად, კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულად, ან იყოს გენოციდისთვის გამოყენებული ერთ-ერთი ქმედება. იგი მოითხოვს, რომ ჯარს ჩაუტარდეს სპეციალური წვრთნები სექსუალური ძალადობის პრევენციის და მასზე რეაგირების კუთხით და ასევე მოუწოდებს სამშვიდობო ოპერაციებში ქალთა ჩართულობისკენ.
- **გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1888, რომელიც** მიღებულ იქნა 2009 წლის 30 სექტემბერს, განმეორებით აცხადებს, რომ სექსუალური ძალადობა ართულებს შეიარაღებულ კონფლიქტს და ხელს უშლის საერთაშორისო მშვიდობასა და უსაფრთხოებას. იგი ლიდერებისგან მოითხოვს, რომ გადაჭრან კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის პრობლემები და ექსპერტთა გუნდი ჩართონ იმ შემთხვევების შესწავლაში, სადაც საქმე გვაქვს სექსუალურ ძალადობასთან.

13 პეკინის დეკლარაცია და მისი სამოქმედო პლატფორმა (1995). გვ. 60. <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>

14 მშვიდობისა და თავისუფლების ქალთა საერთაშორისო ლიგა. ქალთა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხები უშიშროების საბჭოში. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://www.peacewomen.org/security-council/WPS-in-SC-Council>

- **გაეროს მსოფლიო სამიტი 2005 - მილენიუმის განვითარების მიზნები (MDGs)** - გაეროს მილენიუმის დეკლარაცია, რომელსაც ხელი მოეწერა 2000 წლის სექტემბერში, მსოფლიო ლიდერებს სილატაკესთან, შიმშილთან, დაავადებებთან, გაუნათლებლობასთან, გარემოს დაბინძურებასთან და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციასთან ბრძოლას აკისრებს. მილენიუმის განვითარების მიზნები რამდენიმე მკაცრ განცხადებას აკეთებს შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ქალთა და გოგონათა მიმართ ძალადობის აღკვეთის მიზნით: „ჩვენ მკაცრად ვგმობთ ქალთა და გოგონათა ნებისმიერი ადამიანური უფლების დარღვევას შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, სექსუალური ექსპლუატაციის, ძალადობისა და შეურაცხყოფის გამოყენებას და მიზნად ვისახავთ სტრატეგიათა შემუშავებასა და დანერგვას, რათა აღვსახოთ, თავიდან ავირიდოთ და დავსაჯოთ გენდერული ნიშნით ძალადობის ყოველი გამოვლინება.“¹⁵
- **ევროსაბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღმოფხვრის თაობაზე (სტამბოლის კონვენცია)**¹⁶ მიღებულ იქნა ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2011 წლის აპრილში და წარმოადგენს ნოვატორულ, ლეგალური უფლებამოსილების მქონე საერთაშორისო ხელშეკრულებას, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის მიზნით. მოცემული კონვენცია, რომელიც ქალთა და გოგონათა მიმართ ძალადობის მონიტორინგის კუთხით ევროსაბჭოს მიერ გაწეული საქმიანობის შედეგია, ასახელებს კანონმდებლობაში არსებულ ხარვეზებს და საუკეთესო პრაქტიკას - იგი მოიცავს ღონისძიებათა ფართო სპექტრს, ცნობიერების ამაღლებისა და მონაცემების მოძიების ვალდებულებებით დაწყებული და სამართლებრივი ზომებით და ძალადობის სხვადასხვა ფორმის კრიმინალიზაციით დასრულებული. სტამბოლის კონვენცია მოქმედებს სამშვიდობო პერიოდში და შეიარაღებული კონფლიქტის დროს (მუხლი 2.2.) და აღიარებს ადამიანთა უფლებების მიმდინარე დარღვევებს შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში, რაც სამოქალაქო მოსახლეობის, განსაკუთრებით კი ქალების წინააღმდეგაა მიმართული და მოიცავს გავრცელებულ ან სისტემატურ გაუპატიურებას და სექსუალურ ძალადობას, გენდერული ნიშნით ძალადობის პოტენციურ ზრდას როგორც შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ასევე მის შემდეგ (პრეამბულა).

■ საერთაშორისო კრიმინალური სამართალი

საერთაშორისო კრიმინალური სამართალი მოიცავს ისეთ დანაშაულებს, როგორებიცაა: საომარი დანაშაული, კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და გენოციდი. 1998 წლის რომის სტატუტი, რომელიც მუდმივ საერთაშორისო კრიმინალურ სასამართლოს (ICC) აფუძნებს, კაცობრიობის წინაშე ჩადენილი დანაშაულის (მუხლი 7.1.გ) და ომის დანაშაულის (მუხლი 8.2. ე) კვალიფიკაციას ანიჭებს გაუპატიურებას, სექსუალურ მონობას, იძულებით პროსტიტუციას, იძულებით ფეხმძიმობას, იძულებით სტერილიზაციას და შესაბამისი სიმძიმის სქესობრივი ძალადობის სხვა ფორმებს.¹⁷

მიუხედავად იმისა, რომ შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ქალთა სამართლებრივი დაცვა საერთაშორისო კანონმდებლობის კუთხით მნიშვნელოვნად გაძლიერდა, ქალები კვლავ განიცდიან ძალადობას და მათი უფლებები ხშირად ირღვევა. სექსუალური ძალადობა ჯერ კიდევ ფართოდაა გავრცელებული კონფლიქტური რეგიონების უმეტეს ნაწილში. დამნაშავეთა ანგარიშგებისა და მსხვერპლთა მიერ სამართლისადმი წვდომის შესაძლებლობები კვლავ უკიდურესად შეზღუდულია. ქალები ისევ ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე, უსაფრთხოებისა

15 გაეროს გენერალური ასამბლეა (2005). A/RES/60/1, გვ. 26. მსოფლიო სამიტის შედეგები. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf

16 ევროპის საბჭო (2011). კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღმოფხვრის თაობაზე. <https://rm.coe.int/168008482e>

17 გაერო (1998). საერთაშორისო კრიმინალური სასამართლოს რომის სტატუტი. რომი. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>

და მშვიდობისმყოფელ ძალებში, ზოგად პოლიტიკურ და სამშვიდობო პროცესებში.¹⁸ საერთაშორისო სამართლებრივ დოკუმენტებში წევრ-სახელმწიფოთა მიერ განსაზღვრული წესების აღსრულება განსხვავებულ ხასიათს ატარებს და მნიშვნელოვანწილად შინაური პოლიტიკური მხარდაჭერით, საზოგადოების დამოკიდებულებით, სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობით და ბიუჯეტითაა განსაზღვრული. ქალთა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების (WPS) პროგრამის განხორციელებისა და ნორმატიული სტანდარტების პრაქტიკაში დანერგვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მექანიზმს წარმოადგენს გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის საფუძველზე შემუშავებული ეროვნული სამოქმედო გეგმები (NAPs). თუმცადა, ეროვნული სამოქმედო გეგმების და ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების პროგრამის განხორციელებისთვის საჭირო დაფინანსება კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება. იმ 103 ქვეყნიდან, რომელთაც გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის განხორციელების მიზნით ეროვნული სამოქმედო გეგმა მიიღეს, მხოლოდ 35-მა ქვეყანამ (36%) გამოყო ბიუჯეტი ეროვნული გეგმების განსახორციელებლად.¹⁹ ამგვარად, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია გამოკვეთილი სტრატეგიების შემუშავება და აღნიშნულ გამოწვევასთან ეფექტიანი გამკლავება.

18 მშვიდობისმყოფელ ქალთა გლობალური ქსელი (2017). თუ ფული არაა, არც სამოქმედო ეროვნული გეგმა არსებობს: სახელმძღვანელო გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ით გათვალისწინებული ეროვნული სამოქმედო გეგმების სარეგულაციო და ბიუჯეტური შესახებ გვ. 14. ნიუ-იორკი. შეერთებული შტატები. https://gnwp.org/wp-content/uploads/GNWPCostingBudgetingManual_Eng_4web.pdf

19 ქალთა საერთაშორისო ლიგა მშვიდობისა და თავისუფლებისათვის. ეროვნული სამოქმედო გეგმა: ზედაპირული მიმოხილვა. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://1325naps.peacewomen.org/>

3 ომის დროს და ომის შემდეგ ქალებისა და გოგონების დაცვაზე პასუხისმგებელი ძირითადი აქტორები

ომის დროს და ომის შემდეგ ქალებისა და გოგონების დაცვაზე პასუხისმგებელი ძირითადი აქტორები არიან **სამთავრობო ორგანოები, საჯარო დაწესებულებები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები**, რომლებიც უფლებამოსილი არიან, ერთი ქვეყნის სისტემური რეაგირების ფარგლებში განახორციელონ ზომები და პოლიტიკა ქალთა და გოგონების მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის პრევენციის და აღმოფხვრის კუთხით.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის გამოცდილებამ აჩვენა, რომ **დაცვის ფორმალური სისტემა არასაკმარისია**. თუ ქალები კონფლიქტის დროს აფიქსირებენ გენდერული ნიშნით ძალადობის ფაქტებს, ისინი გამოდიან პატრიარქალური ნორმების, საზოგადოებაში ქალებისა და მამაკაცების როლის სტერეოტიპული მოლოდინების წინააღმდეგ. ისინი ხშირად ადანაშაულებენ მამაკაცებს, რომელთაც ჩადენილი აქვთ სხვა სამხედრო დანაშაული და ზოგჯერ ადგილობრივ საზოგადოებაში გმირებად ითვლებიან. სწორედ ამიტომ და ქალების არასათანადო აღიარების ფონზე, კონფლიქტის დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის ფაქტზე შეტყობინება შეიძლება განვიხილოთ როგორც უფრო მეტი, ვიდრე მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაული: ეს წარმოადგენს პოლიტიკურ ინტერვენციას და პასუხისმგებლობისკენ მოუწოდებს იმ პირებს, რომლებმაც ბოროტად გამოიყენეს პოლიტიკური და სოციალური გარემო და ჩაიდინეს დანაშაული ქალების წინააღმდეგ.

გარდა ინსტიტუციური ჩარჩოსი, ომის დროს და ომის შემდეგ გენდერული ნიშნით და ოჯახში ძალადობაზე რეაგირებისთვის ასევე საჭიროა ჩამოყალიბდეს **ქალთა სოლიდარობის ქსელი**, რომელიც იმუშავებს ისეთი სოციალური კლიმატის შექმნაზე, სადაც ქალები დაცულნი იქნებიან ხილული და უხილავი ძალადობისა და მათი უფლებების დარღვევისგან. ძალადობისაგან ქალთა დაცვა უნდა მოიცავდეს იმ სოციალურ და კულტურულ კონტექსტზე მორგებულ რეაგირებას, რომელშიც ხდება ძალადობა. აქ უნდა განიხილებოდეს ძალადობის სხვადასხვა ფორმა, მათ შორის ძალადობა უფლებების, წეს-ჩვეულებების და რელიგიის სახელით და ქალების დისკრიმინაციის სხვადასხვა ფორმა ომის დროს და ომის შემდეგ. მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ ომის ხასიათი და ხანგრძლივობა, იმ ტერიტორიის სოციალური და ისტორიული კონტექსტი, სადაც ომი მიმდინარეობს, ასევე ქვეყანაში სისტემის პოლიტიკური და სამართლებრივი მოწყობა და ორგანიზაცია.

ომის დროს და ომის შემდეგ განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს **ქალებისა და გოგონების დაცვის ზომების შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში** ისეთი პასუხისმგებელი აქტორების ჩართვას, როგორებიცაა: სამთავრობო ორგანოები, ეროვნული, რეგიონული და ადგილობრივი საბჭოები და ადმინისტრაციები, ადამიანის უფლებათა დაცვის სახელმწიფო ინსტიტუტები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები. აღნიშნული ზომები უნდა პასუხობდეს არსებულ საჭიროებებს და გამომდინარეობდეს დემოკრატიასა და ადამიანის ძირითადი უფლებების პატივისცემაზე დამყარებული დაცვის პრინციპებიდან. მთავარმა პასუხისმგებელმა პირებმა უნდა შეაფასონ გადარჩენილთა საჭიროებები ომისა და ომის შემდგომი გარემოებების გათვალისწინებით, რათა მიიღონ შესაბამისი გადაწყვეტილებები. მიდგომა უნდა ეფუძნებოდეს განმეორებითი ძალადობის პრევენციის უზრუნველყოფას, გადარჩენილთა დაცვას მეორადი ვიქტიმიზაციისგან, დამნაშავეთა სისხლისსამართლებრივ დევნას და რეპარაციებს.

ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ (სტამბოლის კონვენცია)²⁰ **ევროპის საბჭოს კონვენციის** თავში, რომელიც ეხება ძალადობის მსხვერპლთა

20 ევროპის საბჭო (2011). ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენცია <https://rm.coe.int/168008482e>

დაცვას და მხარდაჭერას, ხაზგასმულია, რომ კონვენციის ფარგლებში გათვალისწინებული ძალადობის ყველა ფორმა არ წყდება შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ან ოკუპაციის პერიოდში.

უზრუნველყოფილია კონვენციის მოქმედების გაგრძელება შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და საერთაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპებთან ერთად. **სტამბოლის კონვენციის დებულებები აღიარებს ძირითად აქტორებს და მხარდაჭერისა და დაცვის პრინციპებს, ავალდებულებს რა წევრ სახელმწიფოებს, დაიცვან ქალები და გოგონები ძალადობისაგან ომის დროს და ომის შემდეგ და უზრუნველყონ ურთიერთთანამშრომლობა და კოორდინაცია ძალადობის ყველა ფორმის მსხვერპლთა და მონშეთა მხარდაჭერის და დაცვის მიზნით.** განსაკუთრებით ხაზგასმულია შემდეგი მექანიზმები: სასამართლო, პროკურორები, სამართალდამცავი ორგანოები, ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლება, არასამთავრობო ორგანიზაციები და სხვა შესაბამისი ორგანიზაციები. სტამბოლის კონვენცია განმარტავს, რომ სია იმ აქტორებისა, რომლებიც შეიძლება ჩაერთონ მხარდაჭერასა და დაცვაში, ღიაა, რათა შესაძლებელი გახდეს თანამშრომლობა ნებისმიერ სხვა ორგანიზაციასთან, რომელიც წევრი ქვეყნის მიერ რელევანტურად ჩაითვლება. ტერმინი „მექანიზმი“ ეხება ნებისმიერ ფორმალურ ან არაფორმალურ სტრუქტურას, როგორცაა: შეთანხმებული პროტოკოლები, მრგვალი მაგიდები ან ნებისმიერი სხვა მეთოდი, რომელიც უფრო დიდი რაოდენობის ექსპერტის თანამშრომლობის საშუალებას იძლევა სტანდარტული მიდგომის გამოყენებით. ის არ საჭიროებს ოფიციალური ორგანოს ან ინსტიტუტის შექმნას.

ასევე, ხაზგასმულია **გადარჩენილების სპეციალიზებულ დამხმარე სამსახურებში მიმართვის შესაძლებლობის მნიშვნელობა ანუ ქალთა თავშესაფარი ან გაუპატიურებისა და სექსუალური ძალადობის კრიზისული ცენტრი**, რომელსაც ხშირად ორგანიზებას უკეთებენ არასამთავრობო ორგანიზაციები. ეს სერვისები უზრუნველყოფს მსხვერპლისთვის ჯანმრთელობის დაცვის ზომებს, საჭიროების შემთხვევაში - სასამართლო ექსპერტიზის მონაცემების შეგროვებას, ფსიქოლოგიურ და იურიდიულ კონსულტაციებს და ისეთი შემდგომი ნაბიჯების გადადგმას, როგორცაა სასამართლო სისტემასთან მუშაობა.

სექსუალური ძალადობის მსხვერპლებს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს, როდესაც საქმე ეხება მხარდაჭერას და დაცვას, განსაკუთრებით სასამართლო წარმოებისას, სადაც ისინი გამოდიან მოწმის სახით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თანახმად, მსხვერპლს საზოგადოებაში სტიგმატიზაციის გამო უფრო მეტი დაცვა სჭირდება და ჩვენებები მათთვის ხშირად მტკივნეული და რეტრავმატულია. სექსუალური ძალადობის მსხვერპლებმა და ზოგადად ქალებმა, რომლებიც განიცდიან გენდერული ნიშნით ძალადობას ომის დროს, უნდა მიიღონ სენსიტიური დაცვა ძირითადი აქტორების მხრიდან. ეს მხარდაჭერა არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული მსხვერპლის მზადყოფნაზე, შეატყობინოს ძალადობის ფორმალურ ინსტიტუტებს და იყოს მოწმე ამ პროცესში. ძირითადი აქტორები მზად უნდა იყვნენ, ნებისმიერ ვითარებაში დაიცვან და მხარი დაუჭირონ ქალებს, თუ ისინი ითხოვენ დახმარებას.

სასამართლო ინსტიტუტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ სამხედრო დანაშაულის ჩამდენი პირების სანქციების უზრუნველსაყოფად, რაც წარმოადგენს ერთგვარ მორალურ გამარჯვებას და სამართლიანობის დაკმაყოფილებას მსხვერპლთათვის, მაგრამ ხელს უშლის ქალებისა და გოგონების მიმართ ძალადობის განმეორებას. ასევე, უზრუნველს მსხვერპლს თავდაჯერებულობას, ზრდის სოციალურ ცხოვრებაში უფრო პროდუქტიული ჩართვის შესაძლებლობებს და ქმნის წინაპირობას ყოველგვარი შიშისა და წნეხისგან თავისუფალი ცხოვრებისთვის. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ მსხვერპლთათვის, რომლებსაც მნიშვნელოვანი როლი აკისრიათ დამნაშავეთა და ომის დანაშაულში ეჭვმიტანილთა დევნაში. იმისათვის, რომ პროცესი იყოს რაც შეიძლება ეფექტიანი და წარმატებული, მსხვერპლს სჭირდება მხარდაჭერა მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობაში. ნებისმიერი სახის ძალადობის მსხვერპლის მხარდაჭერის სხვადასხვა ფორმა საზოგადოების ყველა სეგმენტისთვის აუცილებელი საქმიანობაა.

4 ომის ზეგავლენა ქალებსა და გოგონებზე

ომის შედეგები ქალებისა და გოგონებისთვის და ქალთა მიმართ ძალადობის მრავალფეროვანი და ურთიერთდაკავშირებული განზომილებები

ომი და კონფლიქტები განსხვავებულ ზემოქმედებას ახდენს ქალებზე, მამაკაცებზე, ბიჭებსა და გოგონებზე. ისინი შეიძლება განსხვავდებოდეს მიზეზითა და მასშტაბით, მაგრამ ქალებზე კონფლიქტის ზეგავლენას მთელ მსოფლიოში მრავალი რამ აერთიანებს. ფართოდ იქნა აღიარებული კონფლიქტის უარყოფითი გავლენა გენდერულ ურთიერთობებზე და განსაკუთრებით - ქალებზე. უკრაინაში მიმდინარე ომმა ასევე დაადასტურა, რომ უფრო მეტად ზარალდებიან ქალები და გოგონები, ვიდრე მოსახლეობის სხვა ნაწილი, როგორც მოკლევადიან, ისე გრძელვადიან პერიოდში.²¹ ქალები და გოგონები განიცდიან არა მხოლოდ ომისა და კონფლიქტების უშუალო შედეგებს, არამედ მათ თანმდევ ნეგატიურ გავლენებსაც.

ომის დროს ქალები თავის თავზე იღებენ ყველა რისკს და პასუხისმგებლობას შვილებისა და ოჯახების გადასარჩენად და იძულებულნი არიან, გაიქცნენ თავიანთი სახლებიდან, რაც აშორებს მათ დამხმარე ქსელებისგან. UNHCR-ის, გაეროს ლტოლვილთა სააგენტოს თანახმად, **პლანეტის 80 მილიონი იძულებით გადაადგილებული ადამიანის ნახევარზე მეტი ქალი და ბავშვია** - სიტუაცია, რომელიც ზრდის გენდერული ნიშნით ძალადობის, მათ შორის სექსუალური ძალადობის რისკს. გაეროს დასკვნებში ნაგარაუდებია, რომ კომპლექსურ ჰუმანიტარულ გარემოში მყოფი ლტოლვილი 5 ქალიდან ერთს მაინც განუცდია სექსუალური ძალადობა; თუმცა, რეალური რიცხვები, დიდი ალბათობით, უფრო მაღალია, ვინაიდან ჰუმანიტარულ კონტექსტში სექსუალური და გენდერული ძალადობის შესახებ მონაცემები არასრულია.²² კონფლიქტის დროს ქალები ხშირად მიდიან შორ მანძილზე საკვების, წყლის, შეშის თუ სამედიცინო დახმარების მოსაპოვებლად, რადგანაც უნდა იზრუნონ თავიანთ ოჯახებზე, ეს კი ზრდის თავდასხმების, სექსუალური ძალადობის ან ნაღმის აფეთქების შედეგად დაშავების რისკს.

გენდერული ძალადობა და ომი უდავოდ ურთიერთკავშირშია, ქალები და ბავშვები კონფლიქტის დროს ექვემდებარებიან ფიზიკურ, სექსუალურ, სიტყვიერ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას. UNHCR-ის თანახმად, 2020 წელს ავღანეთში ქალების 87% გახდა გენდერული ნიშნით სულ მცირე ერთი ფორმის ძალადობის მსხვერპლი, ხოლო 62% დაექვემდებარა ფსიქოლოგიურ, ფიზიკურ და სექსუალურ ძალადობას.²³ კონფლიქტის დროს, როდესაც ფორმალური ჯანდაცვისა და ფსიქოსოციალური სერვისები ხშირად სერიოზულად ზიანდება და საზოგადოების მხარდაჭერის სისტემები სუსტია, ძალადობის შედეგები შეიძლება კიდევ უფრო დამლუპველი იყოს ქალებისთვის. ქალების გაუპატიურება და მათ მიმართ სექსუალური ძალადობა ასევე აღიარებულია სამხედრო ტაქტიკად და ომის იარაღად, როგორც ეს აღწერილია შემდეგ ქვეთავში.

ქალებისა და ბავშვების გაზრდილი დაუცველობა: რადგან მამაკაცები შორს არიან და იბრძვიან, ხშირად იღუპებიან, ან უგზოუკვლოდ იკარგებიან კონფლიქტების დროს, ქალებს უწევთ ოჯახზე ზრუნვა, საკვების შოვნა, აქტიურობა სახლის გარეთ და გადასარჩენად ახალი გზების ძიება. ისინი იბრძვი-

21 მაჩანი, ა. (2022). ომი უკრაინაში ყველაზე მეტად დაზარალებს ქალებსა და ბავშვებს. World Politics Review. 8 სექტემბერი, 2022 წ. <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/30381/for-children-and-women-war-s-impact-is-disproportionately-high>

22 გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ჰუმანიტარულ საქმეთა კოორდინაციის ოფისი (2019). გლობალური ჰუმანიტარული მიმოხილვა, გვ.17. <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO2019.pdf>

23 ქოუნი, დ. (2021) ავღანელი ქალები და გოგონები უშუალო საფრთხის ქვეშ: დაცვისა და დახმარების პასუხისმგებლობა ახლა იწყება, გვერდი 9, ღვენილთა საერთაშორისო ორგანიზაცია. <https://bit.ly/3OmsCAB>

ან სამუშაოსთვის და ფულის მოსაპოვებლად, რაც იწვევს შიდა და გარე მიგრაციას, სადაც ქალები, როგორც წესი, მუშაობენ არაფორმალურ სექტორში ყოველგვარი სოციალური დაცვის გარეშე, რაც მათ კიდევ უფრო დაუცველს ხდის. ეს ასევე ზრდის ადამიანებით ვაჭრობის რისკს. გარდა ამისა, ეს ზიანს აყენებს მშობლის მზრუნველობის გარეშე დარჩენილ ბავშვებს, გავლენას ახდენს მათ მოსწრებასა და ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე.²⁴

კავშირები კონფლიქტსა და ადამიანებით ვაჭრობას (ტრეფიკინგს) შორის: ადამიანები, რომლებიც ცდილობენ ომის ზონიდან გაქცევას და ტოვებენ თავიანთ სახლებს, უკიდურესად დაუცველები არიან და ტრეფიკინგის გაცილებით მაღალი რისკის წინაშე დგებიან. ისინი, ვინც პირადობის დამადასტურებელი და სამგზავრო დოკუმენტები დატოვა კონფლიქტის ზონაში, ვისაც ჩამოართვეს ან დაკარგა გადატვირთული ტრანსპორტით მგზავრობისას ან კოლექტიურ პუნქტებში/ლტოლვილთა ბანაკებში ყოფნისას, ძალიან ადვილად შეიძლება გახდნენ ტრეფიკინგის მსხვერპლნი. ლტოლვილებსა და დევნილებს ემუქრებათ იძულებითი შრომა და იძულებითი პროსტიტუცია, ორგანოებით ვაჭრობა და ა.შ.

გარდა ამისა, **ქალის ან გოგონას მოწყვლადობა იკვეთება სხვა რისკ-ფაქტორებთანაც, როგორც ბიძა: ასაკი, შეზღუდული შესაძლებლობები, გენდერული იდენტობა, სექსუალური ორიენტაცია და ეთნიკური წარმომავლობა**, სადაც ძალადობის ზემოქმედება და დაუცველობის დონე შეიძლება კიდევ უფრო დიდი იყოს.

მოზარდი გოგონასა თუ ბავშვისათვის კიდევ უფრო მაღალია ძალადობის რისკი ისეთი კრიზისის დროს, როგორცაა შეიარაღებული კონფლიქტი. მათი ასაკისა და სქესიდან გამომდინარე, გოგონები შეიძლება იყვნენ ექსპლუატაციის, შევიწროების და ძალადობის ობიექტი ოჯახის წევრების, სამხედროების, შეიარაღებული ჯგუფების, პოლიციის, სამშვიდობო ძალების და ჰუმანიტარული დახმარების მუშაკების მხრიდან.²⁵ გარდა ამისა, შეიარაღებული კონფლიქტის დროს საზოგადოების მხარდაჭერისა და დაცვის სტრუქტურები საგრძნობლად სუსტდება და გოგონების მოწყვლადობა მნიშვნელოვნად იზრდება შემდეგი ფაქტორების გამო:

- **სკოლასა და განათლებაზე წვდომის ნაკლებობა:** კრიზისის დასაწყისში გოგონები პირველები ტოვებენ სკოლას და მისი დასრულების შემდეგ უბრუნდებიან განათლებას. ძალადობრივი კონფლიქტების დროს „გოგონები 2,5-ჯერ უფრო ხშირად ტოვებენ სკოლას, ვიდრე ბიჭები“. ლტოლვილთა და მასპინძელ თემებში, დევნილობის ფინანსური ტვირთი ნიშნავს იმას, რომ ოჯახები ვაჟის განათლებაში უფრო ხშირად იხდიან ფულს, ვიდრე ქალიშვილის.²⁶
- **ადრეული ქორწინება:** ომის შედეგად დანგრეული ეკონომიკის, სიღარიბისა და შიმშილის გამო, გოგონები შეიძლება ადრეულ ასაკში გაათხოვონ მშობლებმა გამოსასყიდისთვის ან უბრალოდ იმისთვის, რომ განთავისუფლდნენ თუნდაც ერთი მჭამელისგან ოჯახში.²⁷ 20 ქვეყნიდან ნახევარზე მეტი, სადაც ბავშვთა ქორწინების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია,

24 გრასმანი, ფ., სიგელი, მ., ვანორე, მ., ვაილერი, ჯ. (2017) მშობლების მიგრაციასა და ბავშვთა კეთილდღეობას შორის ურთიერთკავშირის ამოხსნა. Springer. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12187-017-9461-z.pdf>

25 სილიქი, ა. (2012) საგანგებო ვითარების გამოტოვება: მოზარდი გოგონებისთვის დახმარების პარადიგმის გადატანა. მოზარდი გოგონების კოალიცია. Youth Power. <https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/files/resources/1-Missing-the-Emergency-Shifting-Paradigm-on-Adolescent-Girls.pdf>

26 სიმფსონი, გ. (2018) დაკარგული მშვიდობა: ახალგაზრდობის, მშვიდობისა და უსაფრთხოების დამოუკიდებელი პროგრესის კვლევა, გვ. 92. UNFPA and PBSO. <https://www.youth4peace.info/system/files/2018-10/youth-web-english.pdf>

27 Human Rights Watch (2016). ბავშვთა ქორწინებების დასრულება: გლობალური განვითარების მიზნების მიერ გოგონებისთვის მიცემული პირობის შესრულება. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/africa#55d888>

არის არამდგრადი ან დაზარალებულია კონფლიქტის შედეგად.²⁸ გოგონები, რომლებიც 18 წლამდე ქორწინდებიან, უფრო ხშირად ტოვებენ სკოლას და ხდებიან ოჯახური ძალადობის მსხვერპლნი, ან შესაძლოა ორსულობისა და მშობიარობის დროს გართულებების შედეგად სიკვდილის რისკის წინაშე აღმოჩნდნენ.²⁹

- **გაზრდილი ოჯახური მოვალეობები:** „კრიზისის დროს გოგონებმა შეიძლება თავის თავზე აიღონ გაზრდილი ოჯახური პასუხისმგებლობა, იზრუნონ უმცროს და-ძმებზე, მართონ ოჯახები, თუ მშობლები მათ გვერდით არ არიან, ან დაიღუპნენ ომში“.³⁰

უფრო ასაკოვანი ქალებიც შეიძლება აღმოჩნდნენ ძალადობის გაზრდილი რისკის წინაშე კონფლიქტისა და კრიზისის დროს. ასაკის, მობილობის ნაკლებობის და სუსტი ჯანმრთელობის გარდა მათ შეიძლება შეექმნათ:

- **სიღარიბის უფრო მაღალი რისკი:** შრომისუუნარობის ან საპენსიო სქემების მოშლის გამო.
- **ჯანდაცვისა და კვების საჭიროებები:** ჯანდაცვისა და სხვა სოციალური სერვისების შეფერხების გამო, ისინი შეიძლება მეორეხარისხოვნად ჩაითვალოს მათზე ახალგაზრდა ადამიანებთან შედარებით სათანადო კვების, ჯანმრთელობის დაცვისა და თავშესაფრის თვალსაზრისით.
- **მართობა და დაუცველობა:** ხანდაზმული ადამიანები ხშირად რჩებიან სახლში ომის დროს. ზოგი იმიტომ, რომ არ უნდა, ტვირთად დაანვეს ოჯახს, ზოგს კი საკუთარი სახლის დაცვა უნდა. მართკ დარჩენის შემთხვევაში ისინი შეიძლება დადგნენ ძალადობის რისკის წინაშე, მათ შორის სექსუალური ძალადობის - მებრძოლების, ადგილობრივი ბანდების ან საზოგადოების აგრესიული წევრების მხრიდან. ხანდაზმული ქალების მიმართ სექსუალური ძალადობა გავრცელებულია, მაგრამ კვლავაც უგულვებელყოფილია იმ მცდარი ვარაუდების გამო, რომ სექსუალობა და სექსუალური ძალადობა ასაკთან ერთად ქრება.³¹
- **იზოლაცია:** ხანდაზმული ადამიანები ხშირად ვერ ახერხებენ კონფლიქტისგან თავის დაღწევას და შეიძლება მართკ დარჩნენ ოჯახის გარეშე, ან „დაკარგონ ოჯახის წევრები ომის დროს, ისე, რომ დამხმარე სისტემები, რომლებსაც ხშირად ეყრდნობოდნენ კონფლიქტამდე, მათთვის ხელმისაწვდომი აღარ იყოს“.³² ისინი არიან იზოლირებულნი და არ აქვთ მხარდაჭერა, მედიკამენტებზე და საკვებზე წვდომა.

გოგონები და შშმ ქალები ასევე დგებიან ძალადობის გაზრდილი რისკის წინაშე ომისა და კონფლიქტების დროს. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის შეფასებით, ნებისმიერი მოსახლეობის 15% შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისგან შედგება. 2020 წლის ბოლოს მსოფლიოში იძულებით გადაადგილებული 82,4 მილიონი ადამიანიდან დაახლოებით 12,4 მილიონი იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი.³³ კონფლიქტმა, შესაძლოა, უფრო მეტი ქალი გახადოს ფსი-

28 სტატისტიკა (2021). ქვეყნები ბავშვთა ქორწინების ყველაზე მაღალი მაჩვენებლებით, 2021 წლის მონაცემებით. სტატისტიკის კვლევის დეპარტამენტი. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.statista.com/statistics/1226532/countries-with-the-highest-child-marriage-rate/#:~:text=Niger%20has%20the%20highest%20child,63%20percent%20to%2068%20percent>

29 თანასწორი ყველგან (2022). 5 რამ, რაც კონფლიქტის დროს ხელს უშლის ქალებსა და გოგონებს, იყვნენ თანასწორი ყველგან. გაეროს ფონდი. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. https://equaleverywhere.org/story/5-ways-conflict-prevents-girls-and-women-from-being-equal-everywhere/?utm_source=LinkedIn&utm_medium=Organic&utm_campaign=EqualEverywherehttps://www.unhcr.org/be/wp-content/uploads/sites/46/2020/07/Global-Trends-Report-2019.pdf

30 სიდლიქ, ა. (2012) საგანგებო ვითარების გამოტოვება: მოზარდი გოგონებისთვის დახმარების პარადიგმის გადატანა. მოზარდი გოგონების კოალიცია. Youth Power. <https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/files/resources/1-Missing-the-Emergency-Shifting-Paradigm-on-Adolescent-Girls.pdf>

31 გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის უმაღლესი კომისიის ოფისი (2022) გაეროს ექსპერტები მოუწოდებენ სახელმწიფოებს, ყურადღება მიაქციონ ხანდაზმული ქალების მიმართ ძალადობას და მათ უგულვებელყოფას. გაერო. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.ohchr.org/en/taxonomy/term/824>

32 HelpAge International (2022). უკრაინა: რაც უფრო ინტენსიური ხდება რუსეთთან კონფლიქტი, მით უფრო ხშირად არიან ხანდაზმული ადამიანები მიტოვებულნი და იზოლირებულნი. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.helpage.org/newsroom/latest-news/ukraine-older-people-face-abandonment-and-isolation-as-conflict-with-russia-intensifies/>

33 მიგრაციის მონაცემთა პორტალი (2022) შეზღუდული შესაძლებლობები და ადამიანის მობილურობა. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს.

ქიკურად და ფიზიკურად შეზღუდული ომთან დაკავშირებული სტრესის, ტრავმის და სისასტიკის გამო, რომელსაც ისინი განიცდიან, ან სახმელეთო ნაღმების, ცეცხლსასროლი ჭრილობების, ხანძრისა და დაბომბვის შედეგად. კონფლიქტები ხშირად ამძაფრებს არსებულ პრობლემებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისთვის, რომლებსაც არ აქვთ თემის ან ოჯახის მხარდაჭერა, წვდომა განათლებაზე ან ჯანდაცვაზე, რომლის იმედიც ომამდე ჰქონდათ.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები და გოგონები კონფლიქტის დროს შეიძლება შემდეგი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდნენ:

- **შეზღუდული მობილურობა.** შეზღუდული მობილურობის გამო შეიძლება თავი ვერ დააღწიონ სახიფათო სიტუაციებს და, შესაბამისად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები და გოგონები შეიძლება უფრო მეტად აღმოჩნდნენ სექსუალური ძალადობის და გაუპატიურების რისკის წინაშე.³⁴ მათ ასევე შეიძლება შეეზღუდოთ წვდომა ისეთ ძირითად სერვისებზე, როგორებიცაა: თავშესაფარი, საკვები, წყალი, სანიტარული საშუალებები, ჰიგიენური საშუალებები და სამედიცინო დახმარება.³⁵
- მიუხედავად იმისა, რომ კონფლიქტის დროს ყველა ქალი იტანჯება, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, ძირითადად, „**უფრო დაუცველები არიან ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, სექსუალური ან ფინანსური ძალადობის, უგულებელყოფის, ხაფანგში ჩავარდნისა და დეგრადაციის მხრივ**“, რადგან მათ შეიძლება ნაკლებად ან საერთოდ არ შეეძლოთ კონფლიქტისგან თავის დაღწევა და საკუთარი თავის დაცვა, არ ჰქონდეთ წვდომა მართლმსაჯულების მექანიზმებზე.³⁶

შეიარაღებული კონფლიქტი ძლიერ გავლენას ახდენს ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი და ინტერსექსუალი (LGBTI) ადამიანების უფლებებსა და უსაფრთხოებაზე. შეიარაღებული კონფლიქტის დროს LGBTI პირები ხშირად არიან ყველა ჯგუფიდან ყველაზე ნაკლებად დაცულთა შორის და „ანყდებიან დამატებით საფრთხეებს, რომლებიც შექმნილია ძალადობრივი გარემოსა და კანონისა და წესრიგის დარღვევით“.³⁷ UNHCR-ის თანახმად, LGBTI პირები განიცდიან: „დისკრიმინაციას, შევიწროებას, შეურაცხყოფას, ბულინგს, ფიზიკურ, ემოციურ და სექსუალურ ძალადობას, მათ შორის: მკვლელობას, გაუპატიურებას, წამებას და ფსიქიატრიულ და ფსიქოლოგიურ ე.წ. „კონვერსიულ თერაპიას“.³⁸ მსხვერპლთა მხარდამჭერი არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოცდილებიდან გამომდინარე, კონფლიქტურ ზონებში გავრცელებულია შემდეგი რისკები:

- როგორც განაცხადეს უკრაინის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა, ომის დროს **LGBTI ადამიანებისთვის წვდომა ჰორმონალურ ჩანაცვლებით თერაპიასა და სხვა სამკურნალო საშუალებებზე ძლიერ შეზღუდული იყო.**

34 გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (2013). ქალების მიმართ ძალადობა კონფლიქტის, პოსტკონფლიქტისა და საგანგებო ვითარებაში. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს <https://endvawnow.org/en/articles/1483-introduction.html> <https://womenenabled.org/wp-content/uploads/Women%20Enabled%20International%20-%20Rights%20of%20Women%20and%20Girls%20with%20Disabilities%20in%20Conflict%20and%20Humanitarian%20Emergencies%20-%20English.pdf>

35 Women Enabled International (2021). შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ქალებისა და გოგონების უფლებები კონფლიქტისა და ჰუმანიტარული კატასტროფების დროს. ვაშინგტონი, აშშ. <https://womenenabled.org/wp-content/uploads/Women%20Enabled%20International%20-%20Rights%20of%20Women%20and%20Girls%20with%20Disabilities%20in%20Conflict%20and%20Humanitarian%20Emergencies%20-%20English.pdf>

36 ორტოლევა, ს. (2017). კონფლიქტისა და კრიზისულ სიტუაციაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და გოგონების შესახებ ანგარიშგება: რეკომენდაციები ქმედებებსა და იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით. ტომი 42, No 4. ალყაში მოქცეული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები. ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია. https://www.americanbar.org/groups/crsj/publications/human_rights_magazine_home/2016-17-vol-42/disability-rights-under-siege/accounting-for-women-and-girls-with-disabilities-in-conflict-and/#:~:text=Although%20all%20women%20suffer%20during,less%20access%20to%20reporting%20and

37 მარგალიტი, ა. (2018). LGBT პირთა დაცვა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს და ძალადობის სხვა სიტუაციები, გვ. 238. წითელი ჯვრის საერთაშორისო მიმოხილვა. <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r39345.pdf>

38 გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის უმაღლესი კომისრის ოფისი (2021). გლობალური მრგვალი მაგიდა LGBTIQ+ პირები იძულებით გადაადგილებისა და უსახელმწიფოების პრობებში - დაცვა და გადაჭრის გზები - სადისკუსიო დოკუმენტი. ქენედა, შევეიკარია.

- **ღგბტი პირების მიმართ ძალადობამ გამოიწვია მათი გადასახლება** - მაგალითად, შეიარაღებული ჯგუფების კონტროლის ქვეშ მყოფი ტერიტორიიდან აღმოსავლეთ უკრაინაში. ინდივიდები კონკრეტულად იყვნენ სამიზნე მათი სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის გამო. ისინი იძულებულნი გახდნენ, დაეტოვებინათ სახლები მას შემდეგ, რაც მათ აშინებდნენ და სიკვდილითაც კი ემუქრებოდნენ.³⁹ უფრო მეტიც, საბუთებთან დაკავშირებული პრობლემების გამო, ტრანსქალები და არაბინარული ადამიანები (ტრანსსექსუალები) ქვეყნიდან გასვლას ვერ ახერხებენ, რადგან დაბადებიდან რეგისტრირებული არიან „მამაკაცად“. ზოგ შემთხვევაში, ისინი ევაკუაციისა და სასწრაფო რეაგირების მიღმა რჩებიან.
- კონფლიქტის შედეგად გამწვავებულმა **სოციალურმა და ეკონომიკურმა მარგინალიზაციამ**, შესაძლოა, უბიძგოს LGBTI ადამიანებს სექსუალური ექსპლუატაციისკენ, სადაც ისინი ძალადობის გაზრდილი რისკის წინაშე დგანან - ხშირად პოლიციელების ან სამხედროების ხელში, რომლებმაც ისინი დააკავეს.⁴⁰
- ომის დროს **არ არის ხელმისაწვდომი გენდერულად განცალკევებული თავშესაფრები, სააბაზანოები, ჯანდაცვის და სხვა დაწესებულებები** და ის, ვინც არ ჯდება ნორმატიული (მამაკაცი/ქალი) სქესის ფარგლებში და ვინც კანონიერად ან საჯაროდ არ არის აღიარებული მისი იდენტიფიცირებული სქესის შესაბამისად, ვეღარ იღებს სათანადო სერვისს. მაგალითად, ტრანსგენდერ ქალებს, რომლებსაც საზოგადოება არ აღიქვამს, როგორც ქალს, შეიძლება უარი უთხრან უსაფრთხო თავშესაფარში სხვა ქალებთან ერთად განთავსებაზე და აიძულონ, თავშესაფარი მამაკაცებთან ერთად გაიზიარონ. ეს ზრდის მათზე თავდასხმის, შვიწროების და შეურაცხყოფის რისკს.⁴¹

ომისა და კონფლიქტის დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და ადეკვატური რეაგირების მიზნით, მნიშვნელოვანია, გვესმოდეს, სხვა ფაქტორებთან ერთად როგორ მოქმედებს ის ჯგუფებზე განსხვავებულად სქესის, რასის, ასაკის და შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისად.

გენდერული ნიშნით ძალადობის ტიპური ფორმები ომის დროს და ომის შემდეგ

ტერმინი „გენდერული ნიშნით ძალადობა“ ეხება ქალებისა და გოგონების მიმართ განხორციელებულ ძალადობას, მაგრამ მოიცავს მამაკაცებსა და ბიჭებს, ასევე ლესბოსელებზე, გეებზე, ბისექსუალებზე, ტრანსგენდერებზე და ინტერსექსუალებზე ძალადობის გარკვეულ ფორმებს, რაც „ნაკარნახევია სურვილით“, დაისაჯოს ის, ვინც გენდერულ ნორმებს ეწინააღმდეგება“.⁴²

გენდერული ნიშნით ძალადობის ყველაზე გავრცელებული მაგალითებია: სექსუალური და ოჯახში ძალადობა, სექსუალური ექსპლუატაცია და ტრეფიკინგი, იძულებითი ქორწინება და ორსულობა და ტრადიციული პრაქტიკები, რომლებიც იწვევს ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრებას, „ღირსე-

39 ბონდი, კ., ვლასოვა, ა. (2017). გვი და იძულებით გადაადგილებული პირები უკრაინის კონფლიქტის წინა ხაზზე. UNHCR, ლონდონი. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.unhcr.org/news/stories/2017/9/597ef1fc4/gay-displaced-frontlines-ukraines-conflict.html>

40 მაკმილანი, კ., უორთი, კ. (2011). სექსუალური და აივ პრევენცია ფიჯიზე - 2009 წლის ფიჯის დანაშაულებათა დეკრეტის შემდეგ. აივ-ის კვლევის საერთაშორისო ჯგუფი, UNSW, სიდნეი, ავსტრალია.

41 ნაიტი, კ., სოლომი, რ. (2012). კატასტროფების რისკის შემცირებისა და დაზარალების პროგრამებში ღგბტი-ინკლუზიურობის უზრუნველყოფა: მაგალითები ნეპალიდან. გამოცემა 55. ჰუმანიტარული გაცვლის ჟურნალი. წვდომა განხორციელდა 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://odihpn.org/publication/making-disaster-risk-reduction-and-relief-programmes-lgbti-inclusive-examples-from-nepal/>

42 გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი (2011). დისკრიმინაციული კანონები და პრაქტიკები და ძალადობრივი ქმედებები პირების მიმართ მათი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე: გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ანგარიში. https://digitallibrary.un.org/record/719193/files/A_HRC_19_41-EN.pdf?ln=en

ბის“ სახელით ჩადენილი მკვლევარობები და ქვრივის მემკვიდრეობით გადაცემა.⁴³ ეს თავი ყურადღებას ამახვილებს გენდერული ნიშნით ძალადობის ზოგიერთ ყველაზე გავრცელებულ ფორმაზე კონფლიქტის დროს და მის შემდეგ.

■ ოჯახში ძალადობა ომის დროს და ომის შემდეგ

ომის გარემოებები პირდაპირ არ განიხილება ოჯახში ძალადობის მიზეზად, თუმცა **საომარ კონფლიქტებში მონაწილეობა და ომისგან მიღებული ტრავმის ზემოქმედება შეიძლება გახდეს ძალადობრივი ეპიზოდების პროვოცირების ფაქტორი და ხელი შეუწყოს ოჯახში ძალადობის ინტენსივობისა და მასშტაბის ზრდას**. ომის დროს ოჯახში ძალადობის გაზრდის ხელშემწყობი ზოგიერთი ფაქტორი არის შიში და გაურკვევლობა; სოციალურ-ეკონომიკური არასტაბილურობა; ჩამოყალიბებული ოჯახური დინამიკისა და ურთიერთობების მოშლა; ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების გაზრდილი მოხმარება; მარტივი წვდომა სხვადასხვა ტიპის იარაღზე; პოსტტრავმული სტრესული სინდრომის გაჩენა; და სამოქალაქო ომების კონტექსტში, სადაც მონაწილეობენ, ძირითადად, გამოუცდელი და ომისთვის მოუმზადებელი მამაკაცები.

ომის დროს გავრცელებული პრაქტიკაა, როდესაც მამაკაცები ფრონტიდან პირდაპირ სახლებში ბრუნდებიან და თან მიაქვთ შეიარაღებული კონფლიქტისა და ომის ტრავმის ყველა სიმძიმე. განდიდებულია მათი ქმედება ომში და მათი წვლილი ოჯახისა და სამშობლოს დაცვაში, იზრდება ტოლერანტობა აგრესიული ქცევის, ემოციური მანიპულირებისა და შანტაჟის მიმართ. ისინი ხშირად ხდებიან უფრო აგრესიული დედების, ცოლებისა და დების მიმართ, რაც ხელს უწყობს ოჯახში ძალადობის არათანაბარ განაწილებას და აძლიერებს ოჯახში და გენდერული ძალადობის მიზეზებს. ქალები უბრუნდებიან ბავშვებზე, მოხუცებსა და უძლურებზე მზრუნველობის ტრადიციულ როლს და ოჯახის მიერ ისინი ფასდებიან განუვლი ტვირთის ოდენობით. სპეციალური რეაბილიტაციისა და რეინტეგრაციის სტრატეგიების სრული არარსებობის გამო, ქალებმა უნდა იზრუნონ ოჯახის მებრძოლ წევრებზე, რომლებსაც შესაძლოა ჰქონდეთ შეიარაღებული კონფლიქტის შედეგად გამოწვეული ფსიქოლოგიური ან ფიზიკური ტრავმა.

ომის დროს ხშირად აქვს ადგილი პოლიტიკურ პროპაგანდასაც, რომელიც მიმართულია უშუალოდ ოჯახზე, პირველ რიგში ქალებზე. ეს პროპაგანდა მოითხოვს შობადობის გაზრდას ე.წ. მამულის სასარგებლოდ, რაც ზრდის სექსუალური ძალადობისა და ქმრის მიერ ცოლის გაუპატიურების შემთხვევებს და ხელს უშლის ქალთა წვდომას სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასა და უფლებებზე, როგორცაა უსაფრთხო კონტრაცეფცია და აბორტი.

■ სექსუალური ძალადობა, როგორც ომის იარაღი

რვენ ვხედავთ სექსუალურ ძალადობას კონფლიქტში გენდერული პრიზმიდან. ეს ნიშნავს, რომ გვესმის: გენდერული როლების „იარაღად გამოყენებით“ პოპულაციები უფრო მონყვლადები არიან სექსუალური ძალადობის, როგორც ომის იარაღის მიმართ და მეტად სავარაუდოა, რომ ამ ტიპის ძალადობა განხორციელდება.⁴⁴

– მაკვიგის ფონდი

საერთაშორისო სამართლისა და გაეროს საქმიანობის ფარგლებში კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის რვა განსხვავებული ფორმა გამოირჩევა:

43 GBV AoR (2010). ჰუმანიტარულ გარემოში გენდერული ნიშნით ძალადობის ინტერვენციების კოორდინაციის სახელმძღვანელო. UNHRC. <https://cms.emergency.unhcr.org/documents/11982/51689/Gender-based+Violence+Area+of+Responsibility+Working+Group%2C+Handbook+for+Coordinating+Gender-based+Violence+Interventions+in+Humanitarian+Settings%2C+2010/b16ef95e-b68f-432e-a79e-84ef91773ba7>

44 დოქტორ დენის მაკვიგის ფონდი (n.d.). სექსუალური ძალადობის ფორმები. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.mukwegefoundation.org/the-problem/rape-as-a-weapon-of-war/forms-sexual-violence/>

- გაუპატიურება
- სექსუალური მონობა
- პროსტიტუცია
- იძულებითი ორსულობა
- იძულებითი აბორტი
- იძულებითი სტერილიზაცია
- იძულებითი ქორწინება
- მსგავსი სიმძიმის სექსუალური ძალადობის ნებისმიერი სხვა ფორმა

გარდა ამისა, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობა შეიძლება იყოს სხვა დანაშაულის ასპექტი, როგორცაა ადამიანებით ვაჭრობა, რომელიც ჩადენილია ომის დროს და სექსუალური ექსპლუატაციის მიზნით.⁴⁵

ყველა ზემოთ ნახსენები ძალადობის მიზანია, დაამციროს და გაანადგუროს მსხვერპლის სექსუალური იდენტობა და ავტონომია, დაანგრეოს ოჯახებისა და თემების სოციალური სტრუქტურა. ომის დროს სექსუალური ძალადობის მსხვერპლნი, ძირითადად, ქალები და გოგონები არიან. მაშინაც კი, თუ ომისა და კონფლიქტის დროს სექსუალური ძალადობა კაცებზეც არის მიმართული, მისი ჩამდენი კვლავ მამაკაცები არიან და ეს არის პატრიარქალურ საზოგადოებებში განხორციელებული დომინირების და არაპროპორციული ძალაუფლების გამოხატულება. მამაკაცები ასევე აუპატიურებენ ბიჭებს და სხვა მამაკაცებს, რათა მათ სიმბოლურად და ფიზიკურად „შეულახონ მამაკაცური ღირსება“.⁴⁶

ფემინისტი მეცნიერები იყენებენ პიონერები, რომლებიც განიხილავდნენ სექსუალურ ძალადობას, როგორც გენდერული დინამიკის მქონე სოციალური ძალაუფლების ფორმას და საჯარო სფეროში თავსმოხვეულ პოლიტიკურ აქტს. ფემინისტმა მეცნიერებმა, ნაცვლად იმისა, რომ გენდერული ნიშნით ძალადობა მოექციათ ფარული პირადი ცხოვრების სფეროში, აჩვენეს კავშირები სექსუალურ ძალადობასა და ომის ისტორიას შორის და განაცხადეს, რომ გაუპატიურება არის აგრესიის პოლიტიკური ფორმა და ომის იარაღი.⁴⁷

■ „გაუპატიურება ტყვიაზე იაფია“⁴⁸

ქალებისა და გოგონების გაუპატიურება ხდება მას შემდეგ, რაც ადამიანები დედამიწაზე დასახლდნენ. ეს ქმედებები მოხსენიებულია ისტორიულ დოკუმენტებში, მათ შორის სხვადასხვა რელიგიურ ნაწარმოებში, გამოსახულებაში და ხელოვნების ნიმუშებში. თუმცა, სიახლე მდგომარეობს მის სისტემატურ და ინსტიტუციონალიზებულ გამოყენებაში საომარ ვითარებაში. სტატისტიკა მოკისმომგვრელია: რუანდაში 1994 წელს სამთვიანი გენოციდის დროს 100000-დან 250000-მდე ქალი გააუპატიურეს; სიერა ლეონეში (1991-2002) სამოქალაქო ომის დროს 60000-ზე მეტი ქალი გააუპატიურეს; 40000-ზე მეტი - ლიბერიაში (1989-2003); 60000-მდე - ყოფილ იუგოსლავიაში (1992-1995 წწ.); და

45 დოქტორ დენის მაკვიგის ფონდი (n.d.). სექსუალური ძალადობის ფორმები. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.mukwegefoundation.org/the-problem/rape-as-a-weapon-of-war/forms-sexual-violence/>

46 Medica Mondiale (n.d.). ომისდროინდელი სექსუალიზებული ძალადობა. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://medicamondiale.org/en/violence-against-women/sexualised-wartime-violence>

47 კირბი, პ. (2012). როგორ ხდება გაუპატიურება ომის იარაღი? ფემინისტური საერთაშორისო ურთიერთობები, კრიტიკული განმარტების ფორმები და ომისდროინდელი სექსუალური ძალადობის შესწავლა. ტომი 19. საერთაშორისო ურთიერთობების ევროპული ჟურნალი. Knight, K., Sollom, R. (2012). Making disaster risk reduction and relief programmes LGBTI-inclusive: examples from Nepal. Issue 55. Humanitarian Exchange Magazine. Accessed September 8, 2022 <https://odihpn.org/publication/making-disaster-risk-reduction-and-relief-programmes-lgbti-inclusive-examples-from-nepal/>

48 ეს ფრაზა უფრო და უფრო პოპულარული ხდება და გამოიყენება Amnesty International-ის გაუპატიურება ტყვიაზე იაფია კამპანიის მიერ. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://politicaladvertising.co.uk/2009/02/27/amnesty-rape-is-cheaper-than-a-bullet/>

სულ მცირე 200000 - კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში (DRC) 1998 წლიდან.⁴⁹ 2010 წელს ამერიკული სამედიცინო ასოციაციის ჟურნალმა გამოაქვეყნა კვლევა, რომელიც ამტკიცებდა, რომ DRC-ში ქალების დაახლოებით 40% გაუპატიურებულია ერთხელ მაინც ცხოვრებაში, ხოლო 2011 წელს New York Times-მა გამოაქვეყნა, რომ DRC-ში ყოველ წუთში ერთ ქალს აუპატიურებენ.⁵⁰

ეს ადასტურებს ომის დროს სექსუალური ძალადობის სოციალური ქცევის სტატუსს, რომელიც არის სტრუქტურული, მუდმივი და ფუნქციონალური. როგორც სკიელსბეკლიტი ამბობს, „ეს არის ძალიან გავრცელებული, ძალიან ხშირი და ერთი შეხედვით ზედმეტად გათვლილი და ეფექტიანი იმისთვის, რომ არ იყოს უფრო დიდი პოლიტიკური სქემის ნაწილი და, შესაბამისად, ომის იარაღი“.⁵¹ იმდენად ხშირი, რომ ფრაზა „გაუპატიურება ტყვიაზე იაფია“ გავრცელდა აკადემიურ და პროფესიულ წრეებშიც კი, რათა გამოეხატა ომის დროს მხარეების მიერ გამოყენებული გაუპატიურების ინსტრუმენტული ხასიათი.⁵²

უკრაინაში მიმდინარე ომის დროს უკვე დაფიქსირდა რუსული ჯარის მიერ უკრაინელი ქალებისა და გოგონების გაუპატიურების არაერთი შემთხვევა. გამომძიებლების მიერ შეგროვებულ ჩვენებებს შორის არის ჯგუფური გაუპატიურება, თავდასხმები იარაღის მუქარით და ბავშვების თვალწინ ჩადენილი გაუპატიურებები.

არასამთავრობო ორგანიზაცია La Strada Ukraine პრეზიდენტის კატერინა ჩერეპასას თქმით (ორგანიზაცია ეხმარება ტრეფიკინგის მსხვერპლთ), მათ საგანგებო ცხელ ხაზზე შემოვიდა რამდენიმე ბარი ომის დროს სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი ქალებისა და გოგონებისგან, რომლებიც დახმარებას ითხოვდნენ. სამწუხაროდ, ყველა შემთხვევაში ვერ მოხერხდა დახმარების განევა მიმდინარე ბრძოლების გამო.⁵³

დოკუმენტში „გაეროს ქმედება სექსუალური ძალადობის წინააღმდეგ“ გაერო ამტკიცებს, რომ „**ომის დროს ჩადენილი გაუპატიურება ხშირად მიზნად ისახავს მოსახლეობის დატერორებას, ოჯახების დანგრევას, თემების განადგურებას და, ზოგიერთ შემთხვევაში, მომავალი თაობის ეთნიკური შემადგენლობის შეცვლას**. ზოგჯერ ის გამოიყენება აივ-ით ქალების განზრახ დაინფიცირებისთვის ან ემსახურება მიზნობრივი თემის ქალების მიერ შვილის გაჩენის უნარის დაკარგვას.“⁵⁴

ამრიგად, ომის დროს გაუპატიურების საკითხი არ შეიძლება განისაზღვროს, როგორც „ქალების პრობლემა“ და არ შეიძლება ჩაითვალოს ომის თითქმის გარდაუვალი „თანმდევი მოვლენად“, როგორც ეს აღიქმებოდა მეოცე საუკუნემდე.

შემაშფოთებელი რჩება ომის დროს გაუპატიურების დაუსჯელობა, მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს უშიშროების საბჭოს 2008 წლის 19 ივნისს მიღებული რეზოლუცია 1820 აღიარებს სექსუალურ ძალადობას, როგორც ომის იარაღს და აღნიშნავს, რომ გაუპატიურება არის ომის დანაშაული. ხშირად მოძალადეები, ისევე როგორც მასობრივი გაუპატიურების ხელშემწყობები, სახელმწიფო აქტორები არიან და, სავარაუდოდ, არ ისჯებიან. მაგალითად, 1990-იან წლებში გვატემალაში ძირძველი ხალხის წინააღმდეგ ეთნიკური წმენდის კამპანიების შედეგად დაიღუპა 200000 ადამიანი და დაფიქსირდა გაუპატიურების უამრავი შემთხვევა. ანალოგიურად, ბოსნია და ჰერცეგოვინაში კონფლიქტის

49 გაეროს ქმედებები და გენერალური მდივნის სპეციალური წარმომადგენლობის კონფლიქტის დროს სექსუალური ძალადობის ოფისი (2014). შენიშვნა: სექსუალური ძალადობა: ომის იარაღი. საჯარო ინფორმაციის დეპარტამენტი <https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/assets/pdf/Backgrounder%20Sexual%20Violence%202014.pdf>

50 რუბინი, რ. (2019). ნობელის მშვიდობის პრემიის ლაურეატის დოქტორ დენის მაკვიგისთვის, მისი პაციენტები მოტივაციის და შთაგონების წყაროა. გვ. 19-21. ტომი. 321 No.1. ამერიკის სამედიცინო ასოციაცია, აშშ.

51 კირბი, პ. (2012) როგორ ხდება გაუპატიურება ომის იარაღი? ფემინისტური საერთაშორისო ურთიერთობები, კრიტიკული განმარტების ფორმები და ომისდროინდელი სექსუალური ძალადობის შესწავლა. ტომი 19. საერთაშორისო ურთიერთობების ევროპული ჟურნალი.

52 იქვე

53 მაკერნანი, ბ. (2022). გაუპატიურება, როგორც იარაღი: უკრაინაში სექსუალური ძალადობის ძალზე დიდი მასშტაბი. The Guardian. მოძიებულია 2022 წლის 8 აგვისტოს. <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/all-wars-are-like-this-used-as-a-weapon-of-war-in-ukraine>

54 პელტოლა. ლ. (2018). გაუპატიურება, როგორც ომისა და გენოციდის იარაღი: მისი ისტორიული და თანამედროვე ტაქტიკური გამოყენების, მსხვერპლზე და საზოგადოებაზე ზემოქმედების შესწავლა და ფსიქოლოგიური განმარტება. CMC Senior Theses. http://scholarship.claremont.edu/cmcs_theses/1965

დროს შეიქმნა „გაუპატიურების ბანაკები“, სადაც ქალებს და გოგონებს კვირების განმავლობაში აუპატიურებდნენ. თითოეულ ამ შემთხვევაში დაუსჯელობა იყო გაუპატიურების ესოდენ ფართო გამოყენების მნიშვნელოვანი მიზეზი. Amnesty International ამტკიცებს, რომ დამნაშავეთა უმეტესობა მოქმედებს დაუსჯელად, რაც თითქმის შეუძლებელს ხდის სისხლისსამართლებრივი დევნის და სამართლებრივი ქმედებების განხორციელებას.⁵⁵

■ სექსუალური ძალადობა სამშვიდობო ძალების მიერ მისიის განხორციელებისას

ვინც არის ქალაქი დასავლეთ-ცენტრალურ უკრაინაში. უკრაინის ბოლო ომის დროს ამ ქალაქის მასწავლებელმა პოლიციას შეატყობინა ტერიტორიული თავდაცვის სამსახურის წევრის მიერ ინიცირებული გაუპატიურების მცდელობის შესახებ. მისივე ინფორმაციით, დაცვის სამსახურის წევრმა ის სკოლის ბიბლიოთეკაში შეათრია და იქ სცადა მისი გაუპატიურება. მამაკაცი დააკავეს.⁵⁶

რაც არ უნდა ირაციონალური და წინააღმდეგობრივი იყოს ეს, გენდერულ და სექსუალურ ძალადობას ომის დროს და ომის შემდეგ ადგილი აქვს არა მხოლოდ მონინააღმდეგე მეომარი მხარის, არამედ სახელმწიფო თავდაცვის სამსახურის წევრებისა და სამშვიდობოების მხრიდან. უკრაინის ქალაქში მოხსენებულ საქმეში დამნაშავე არ ყოფილა რუსი ჯარისკაცი, არამედ პირი, ვისი პასუხისმგებლობაც ადგილობრივი და უკრაინელი მოსახლეობის თავდასხმებისგან დაცვას გულისხმობდა.

2004 წლიდან მოყოლებული, კონფლიქტის ზონებიდან მიღებული სექსუალური ძალადობისა და შეურაცხყოფის შესახებ შეტყობინებების უმეტესი ნაწილი ეხებოდა სხვადასხვა ქვეყანაში ადგილობრივი მოსახლეობის დასაცავად მოწოდებულ გაეროს სამშვიდობოებს. სექსუალური ძალადობის სამიზნე, ძირითადად, ქალები, გოგონები და ბიჭები ხდებიან. 2017 წელს Associated Press-ის გამოძიების თანახმად, 2004-დან 2016 წლამდე, გაერომ განიხილა დაახლოებით 2000 ბრალდება სექსუალური ძალადობის და შეურაცხყოფის შესახებ მისი სამშვიდობოების, როგორც ამ ქმედებების ჩამდენთა მიმართ.⁵⁷

სხვადასხვა მიზეზი განისაზღვრა იმის ასახსნელად, თუ რატომ ხდება გაუპატიურება: ფაქტორები, რომლებიც ქმნის გაუპატიურების ტენდენციას ან სურვილს, ფაქტორები, რომლებიც ამცირებს გაუპატიურების სურვილის შინაგან დაბრკოლებებს ან სოციალურ დათრგუნვას და ფაქტორები, რომლებიც ამცირებს მსხვერპლის წინააღმდეგობის განევის ან გაუპატიურების თავიდან აცილების უნარს. ამ განმარტებიდან გამომდინარე, ადვილი მისახვედრია, თუ რატომ შეიძლება, რომ სამშვიდობო კონტექსტმა, სადაც არის ძალაუფლების დინამიკის ურთიერთდამოკიდებულება, შექმნას გარემო სექსუალური ძალადობისა და გაუპატიურებისთვის. კვლევამ დაადასტურა ეს თეორია და აჩვენა, რომ გაეროს სამშვიდობო მისიებს შეუძლია გაზარდოს კრიმინალური ძალადობა (განსაკუთრებით - ორგანიზებული დანაშაული) კონფლიქტით დაზარალებულ რაიონებში იმ ძალაუფლებისა და პირობების გამოყენებით, სადაც ისინი მოქმედებენ სტაბილიზაციის მისაღწევად.⁵⁸

დანაშაულები, რომლებშიც მშვიდობისმყოფელები დღემდე დაუდანაშაულებიათ, მერყეობს „სექსის საჭმელზე გაცვლის“ და ქალებით ვაჭრობიდან იარაღის მუქარით გაუპატიურებამდე, წამებამდე და მკვლელობამდე.⁵⁹

55 საერთაშორისო ამნისტია (1993). ბოსნია და ჰერცეგოვინა: გაუპატიურება და სექსუალური ძალადობა შეიარაღებული ძალების მიერ. 63/01/91. <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR63/001/1993/en/>

56 მაკერნანი, ბ. (2022). გაუპატიურება, როგორც იარაღი: უკრაინაში სექსუალური ძალადობის ძალზე დიდი მასშტაბი. The Guardian. მოძიებულია 2022 წლის 8 აგვისტოს.

57 ესსა, ა. (2017). რატომ სჩადის ზოგიერთი მშვიდობისმყოფელი გაუპატიურების აქტს? სრული ანგარიში. Al Jazeera. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს. <https://www.aljazeera.com/features/2017/8/10/why-do-some-peacekeepers-rape-the-full-report>

58 ქიგინსი, ს. (2019) სამშვიდობო მისიებმა შეიძლება გაზარდოს კრიმინალური ძალადობა, კვლევის მიგნებები. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს <https://phys.org/news/2019-08-peacekeeping-missions-criminal-violence.html>

59 სიმკი, ო. (2016). მშვიდობისმყოფელთა პოლიციური კონტროლი. პოლიტიკური მეცნიერება, საერთაშორისო სამშვიდობო საქმიანობის ჟურნალი https://brill.com/view/journals/joup/20/1-2/article-p69_6.xml

სამწუხაროდ, არაერთი შემთხვევა ყოფილა, როდესაც სექსუალურ ძალადობაში და ომის სხვა დანაშაულებში ბრალდებულ სამშვიდობოებს უფლება მიეცათ, გაეგრძელებინათ თავიანთი მისიის განხორციელება პოსტკონფლიქტურ ქვეყნებში ხელშეუხლებლობის პირობით. სამშვიდობოების მიერ ჩადენილი მრავალი დანაშაული რჩება გამოუვლენელი და დაუსჯელი. მხოლოდ 2004 წელს გააცნობიერა გაეროს გენერალურმა მდივანმა პრობლემის მასშტაბები. მას შემდეგ, მიუხედავად გაეროს გენერალური მდივნის მიერ გაცემული რეკომენდაციებისა, რომლებიც მიმართული იყო სამშვიდობოების მიერ მათი მისიის განხორციელების დროს სექსუალური ძალადობის და გაუპატიურების შემთხვევების აღმოფხვრისკენ, წლების განმავლობაში სექსუალური ექსპლუატაციის, შეურაცხყოფის და ძალადობის შემთხვევები იზრდებოდა.⁶⁰

გაეროს რეაგირება სექსუალურ დანაშაულებზე, ძირითადად, შემუშავებულ იქნა შიდა გამოყენებისთვის დანაშაულის შედეგად დაზარალებულთა - მსხვერპლთა მხრიდან მცირე გარეშე მონაწილეობით. გაერო აღწერს დანაშაულებს, როგორც „სექსუალურ ექსპლუატაციას და შეურაცხყოფას“ ნაცვლად იმისა, რომ დაარქვას ასეთ დანაშაულს გაუპატიურება და სექსუალური დანაშაული, რომელიც უნდა დაისაჯოს.⁶¹ გაერომ ბოლო დროს ყურადღება გაამახვილა ქალი სამშვიდობოების როლზე, რაც არის მცდელობა, გადაჭრას ქალთა სტატუსთან დაკავშირებული პრობლემები და შეამციროს სამშვიდობო მისიების დროს სექსუალური ძალადობის შემთხვევები.

მიჩნეულია, რომ ქალ სამშვიდობოებს შეუძლიათ გააძლიერონ „ცივილიზებული“ ქცევა მისიის დროს, რადგან ითვლება, რომ ისინი უკეთ იქცევიან და შეუძლიათ გავლენა იქონიონ თავიანთ მამაკაც კოლეგებზე.⁶² გაეროს პასუხი სამშვიდობოების მიერ სექსუალური ძალადობის და გაუპატიურების პრობლემის გადაჭრაზე სამწუხაროა, რადგან გამოყენებული ენა გულისხმობს, რომ მამაკაცები არ არიან სრულად პასუხისმგებელნი საკუთარ ქმედებებზე და ქალებს ეკისრებათ როლი, შეზღუდონ მამაკაცის მიდრეკილება აგრესიული, უპასუხისმგებლო, კრიმინალური ქცევისკენ, აღკვეთონ გაუპატიურება და სექსუალური ძალადობა.⁶³ გაეროს მიერ მიღებული ამგვარი მიდგომა არის მიკერძოებული და არაგონივრული, რადგან ქალები არიან მარგინალიზებულნი ან მათზე შეთხზულია მითი, როგორც ომში შუამავლობის ჯადოსნურ იარაღზე და, შესაბამისად, მათ არ შეუძლიათ მოაგვარონ სექსუალური ძალადობის და გაუპატიურების პრობლემა სამშვიდობოების მისიის დროს.

სექსუალური ძალადობა და გაუპატიურება ომის დროს და ომის შემდეგ უნდა იყოს კლასიფიცირებული, როგორც კონფლიქტთან დაკავშირებული დანაშაულები და განხილულ იქნას გაეროს ადამიანის უფლებათა სათანადო პოლიტიკის მიხედვით, რაც უსაფრთხოების ყველა სექტორისგან მოითხოვს, ხელი შეუწყოს და წაახალისოს საერთაშორისო ჰუმანიტარული, ადამიანის უფლებების და ლტოლვილთა სამართლის პატივისცემა. ამ პრობლემის გადასაჭრელად გაერომ უნდა შეიმუშავოს სპეციალური ინსტიტუციური ინტერვენციები, რომლებიც აღიარებს ადგილობრივი მოსახლეობის ადამიანურ უფლებებს.

60 იქვე

61 იქვე

62 პერნანდესი, ბ.ნ. (2020). სექსუალური ძალადობა გაეროს სამშვიდობო მისიებში: ქალების, როგორც „სწრაფი დაკმაყოფილების“ საშუალების აღქმის პრობლემა. E-International Relations. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს <https://www.e-ir.info/2020/02/20/sexual-abuse-in-un-peacekeeping-the-problem-of-viewing-women-as-a-quick-fix/>

63 იქვე

5 ომში ქალების შესახებ მითების დამსხვრევა

■ მითების ბუნება

მითები ფართოდ გავრცელებულია, მაგრამ მცდარი იდეები, რომლებიც ქმნის თანმიმდევრულ სურათს, აკავშირებს დღევანდელი საზოგადოების სტრუქტურებს წარსულთან, ღვთაებრივ (ზებუნებრივ) და მორალურ გეოგრაფიასთან.⁶⁴

მითების ძირითადი მახასიათებლებია ხანგრძლივობა და ცვლილებებისადმი მდგრადობა, მაშინაც კი, როდესაც ზოგიერთი ფაქტი და ფიგურა ეწინააღმდეგება ამ მითებს. ომის ან შეიარაღებული კონფლიქტის ვითარებაში, მონაწილე მხარეები აგებენ თავიანთ მსოფლმხედველობას და ფუნქციონირებენ, როგორც მეომარი ერთეულები ასევე მათ საზოგადოებებში არსებული მითების საფუძველზე დომინანტური დისკურსის დონეზე.

მითები ომში ქალების შესახებ არის გენდერული და, შესაბამისად, ხელს უწყობს ქალურობისა და მამაკაცურობის შესახებ კონკრეტული იდეების ჩამოყალიბებას, რაც ქმნის გენდერულ იერარქიას. მოცემულ საზოგადოებაში, აღნიშნულ გენდერულ იერარქიაში ავტორიტეტი და ძალაუფლება ენიჭება მას, ვინც ავლენს ღირებულ მამაკაცურ თვისებებს, რაც მამაკაცების მხრიდან ძალადობის ლეგიტიმაციას ახდენს.⁶⁵

მითი 1: ქალები კონფლიქტის მხოლოდ მსხვერპლნი არიან და არა მონაწილეები

// სიმართლეა, რომ წარსულში ცოტა ქალი იბრძოდა ომში. მაგრამ ისიც სიმართლეა, რომ ასევე ცოტა მამაკაცი მონაწილეობდა საომარ მოქმედებებში. ნებისმიერ საზოგადოებაში, იმ მამაკაცების წილი, რომლებიც რეალურად მსახურობენ ჯარში, მცირეა, ისევე როგორც ნებისმიერ ჯარში რეალურად მებრძოლი ჯარისკაცების პროპორცია.
— ჯერარდ ჯ. დეგრუტი⁶⁶

ისტორიის მანძილზე ქალების მონაწილეობა ომებში შეზღუდული იყო და არ ხდებოდა მათი აღიარება ფართოდ გავრცელებული მითის გამო, რომ „კაცები იბრძვიან, ქალები არა – გარდა რამდენიმე გამონაკლისისა“. მიუხედავად იმისა, რომ სულ უფრო მეტი ქვეყანაა, სადაც ქალი ჯარისკაცების რაოდენობა იზრდება და მალალტექნოლოგიური იარაღი გამოიყენება უფრო ხშირად, ვიდრე ნებისმიერი სქესის ჯარისკაცების უხეში ძალა, ეს მითი კვლავაც აქტუალურია.⁶⁷

ამ მითს აძლიერებს გენდერული როლების შესახებ სტერეოტიპები, რომელთა თანახმად ითვლება, რომ ქალი გენეტიკურად არის დაპროგრამებული, როგორც მზრუნველი, მშვიდობიანი და დედობრივი ფიგურა, ხოლო აგრესია, გამბედაობა და ძალადობისადმი მიდრეკილება ახასიათებს მამაკაცს. შესაბამისად, ომი ითვლება მამაკაცის საქმედ და ქალების როლი კონფლიქტების დროს და მათ შემდეგ მივიწყებულია.

64 გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (2020). კონფლიქტური იდენტობები: კავშირი მამაკაცურობას, ქალურობასა და ძალადობრივ ექსტრემიზმს შორის აზიაში. UNDP და გაეროს ქალთა ორგანიზაცია. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/conflicting-identities-the-nexus-between-masculinities-femininities-and-violent-extremism-in-asia>

65 იქვე

66 დეგრუტი, ჯ. (2001) რამდენიმე კარგი ქალი: სამხედრო და სამშვიდობო გენდერული სტერეოტიპები. Routledge

67 იქვე

სიმართლე: ქალების მონაწილეობა კონფლიქტების დროს და მათ შემდეგ მრავალმხრივია.

გაეროს უშიშროების საბჭოს ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ რეზოლუციების მიხედვით, ქალები აღიარებული არიან შეიარაღებული კონფლიქტების შედეგად დაზარალებულთა უმრავლესობად. მიუხედავად ამისა, ქალები და გოგონები არა მხოლოდ კონფლიქტისა და არასტაბილურობის მსხვერპლნი არიან, არამედ **მნიშვნელოვანი და აქტიური აგენტები ცვლილებების პროცესში**. ქალებისთვის მინიჭებული ტრადიციული როლების მიუხედავად, მათი მამრობითი პარტნიორობის არარსებობის შემთხვევაში, რომლებიც ირიცხებიან მებრძოლებად, უგზო-უკვლოდ დაკარგულებად ან ბრძოლის ველზე დაღუპულებად, ქალები იღებენ ახალ პასუხისმგებლობებს და ხდებიან ოჯახის მთავარი მარჩენალები - ფუნქცია, რომელიც ჩვეულებრივ მამაკაცებს ეკუთვნოდა. ამით ისინი უზრუნველყოფენ ოჯახებისთვის აუცილებელ ძირითად რესურსებს მათი გადარჩენისთვის. ქალები ასევე ხელმძღვანელობენ სამოქალაქო საზოგადოების და შერიგების აქტივობებს, რომელთა მიზანია **ინდივიდებისა და თემების შესაძლებლობების განვითარება კონფლიქტის ტრანსფორმაციასა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში მონაწილეობის მისაღებად, ასევე ხელს უწყობენ მოლაპარაკებათა სივრცის შექმნას ადვოკატირების გზით**. ამ გამოცდილებით ბევრმა ქალმა ეჭვქვეშ დააყენა ტრადიციული გენდერული როლები და საზოგადოებაში უფრო გავლენიანი პოზიცია მოიპოვა. ქალების პირადი გამოცდილება კონფლიქტებით დანაწევრებულ საზოგადოებებს შორის დიალოგისა და ნდობის აღდგენის ღონისძიების ათვისების წერტილი იყო.⁶⁸ ქალები აქტიურად ერთვებიან თავიანთ საზოგადოებებში მშვიდობისა და უსაფრთხოების დამყარებაში, მაგრამ ისინი, ძირითადად, მუშაობენ კულისებს მიღმა და ბევრად ნაკლებ აღიარებას იღებენ, ვიდრე მამაკაცები. **ქალების მიერ განხორციელებული ძირეული სამშვიდობო ძალისხმევა ბევრად მეტად უნდა იყოს აღიარებული** ეროვნული მთავრობებისა და საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან.

რაც შეეხება მათ უშუალო მონაწილეობას ომში, ომის ისტორიის მანძილზე ქალები ასრულებდნენ დამხმარე ფუნქციებს (დაჭრილებზე ზრუნვა, საჭმლის მომზადება, წყლის მომარაგება და დაჭრილების გამოყვანა). თუმცა, მეცხრამეტე და მეოცე საუკუნეებში, დამხმარე ფუნქციები, რომლებსაც ჩვეულებრივ ქალები ასრულებდნენ, მამაკაცმა ჯარისკაცებმა აიღეს თავინთ თავზე. და, მიუხედავად იმისა, რომ ქალს, რომელიც ასრულებდა დამხმარე ფუნქციებს, არასოდეს აღიარებდნენ და არ უნდებდნენ მას ჯარისკაცს, მამაკაცებს, რომლებიც იმავე ფუნქციებს ასრულებდნენ, სწორედ ასე მოიხსენიებენ. ეს განსხვავება დღემდე არსებობს: მამაკაცს, რომელიც მსახურობს ნებისმიერ სამხედრო ნაწილში ფრონტის ხაზისგან შორს, არ უჭირს ჯარისკაცად წოდების უფლების დამტკიცება. ამის საპირისპიროდ, ქალი, რომელიც ომის დროს მედდად მსახურობს სასწრაფო დახმარების ქვედანაყოფში, მუდმივად ეჭვქვეშ აყენებს საკუთარ იდენტობას როგორც ომის დროს, ასევე მის შემდეგ. უფრო მეტიც, ზოგიერთი ქალი შეიძლება ომის კულტურის ნაწილი იყოს და თავად იყოს მოძალადე. ისინი ხდებიან შეიარაღებული მოძრაობების წევრები, ან მონაწილეობენ პარტიზანულ ჯგუფებში, მაგალითად, ნიკარაგუაში, გვატემალაში, ელ სალვადორში, მაოისტურ სახალხო განმათავისუფლებელ არმიაში ნეპალში,⁶⁹ ასევე, ბევრი ქალი იბრძვის უკრაინის არმიაში 2022 წელს.

უფრო ფართო სოციალურ დონეზე, ქალების პასიურობად აღქმულ როლს ნაციონალისტური ჯგუფები იყენებენ მილიტარისტული დისკურსების ასაგებად, რომლებშიც ქალი წარმოდგენილია, როგორც ეროვნული იდენტობის დაუცველი სიმბოლო, რომელსაც სჭირდება დაცვა.⁷⁰ შედეგად, ქალები არ განიხილებიან აქტიურ სუბიექტებად ომამდე, ომის დროს ან ომის შემდეგ, არც პრევენციასა და საბრძოლო და არც სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესში.

68 კარდენასი, მ. (2019). ქალების დიპლომატია საქართველოში: გაყინული კონფლიქტის სამშვიდობო სტრატეგია. ტომი 21, No 3, სამოქალაქო ომები.

69 Gunda-Werner-Institute (n.d.) სტერეოტიპული გენდერული სახეები ომისა და მშვიდობის პირობებში. ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი. <https://www.gwi-boell.de/en/presse/presse-1906.html>

70 იქვე

მითი 2: ქალები საუბრობენ მხოლოდ „ქალთა პრობლემებზე“

ქალებს ხშირად განიხილავენ, როგორც დეპოლიტიზებულ სუბიექტებს, ერთგვაროვან ჯგუფს ერთი ხმით, რომელსაც, ჩვეულებრივ, სთხოვენ ისაუბროს „ქალთა პრობლემებზე“. ამის საპირისპიროდ, მამაკაცებს არასოდეს სთხოვენ კომენტარს მხოლოდ „მამაკაცის პრობლემებზე“. ტერმინი „ქალთა პრობლემები“, ჩვეულებრივ, გულისხმობს შემდეგ პრობლემებს: სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა, დეკრეტული შვებულება, ოჯახში ძალადობა, თანაბარი სამუშაოსთვის თანაბარი ანაზღაურება, ქორწინების კანონი, სოციალური კეთილდღეობის პოლიტიკა, განათლება და ქალთა ბრძოლა თანასწორი უფლებებისთვის. თუმცა, მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ ტერმინი აძლიერებს მცდარ წარმოდგენას, რომ ეს თემები აქტუალურია მხოლოდ ქალებისთვის და მათი განხილვა შესაძლებელია განყენებულად.⁷¹ ყველა საკითხი გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ქალებზე, არამედ ყველა გენდერულ და მოსახლეობის ჯგუფზე.

სიმართლე: არ არსებობს საკითხები, რომლებიც შეიძლება იზოლირებული იყოს და ეწოდოს "ქალური პრობლემები" ან "არაქალური პრობლემები".

ქალები ხშირად მამაკაცებისგან განსხვავებულ გამოცდილებას იღებენ გარკვეული მოვლენებისგან, რაც მათ უნიკალური პერსპექტივებს და პრიორიტეტებს უყალიბებს. თუმცა, დაყოფა „ქალთა პრობლემებსა“ და „სხვა პრობლემებს“ შორის აძლიერებს ცრუ მამაკაცი - ქალის გაორებას, როდესაც ქალებისთვის მნიშვნელოვანი საკითხები არ განიხილება, როგორც მნიშვნელოვანი მამაკაცებისთვის, რის გამოც მამაკაცების მიერ დომინირებულ პოლიტიკურ ფენებში ამ საკითხების უმეტესი ნაწილი ხშირად მოუგვარებელი რჩება. გარდა ამისა, ასეთი დაყოფა აღრმავებს გენდერულ სტერეოტიპებს. მხოლოდ „ქალთა პრობლემებს“ მიკუთვნება ზღუდავს ქალთა მონაწილეობას პოლიტიკურ სივრცეებსა და ოფიციალურ მოლაპარაკებებში და გამორიცხავს მათ ეროვნული უსაფრთხოების, კონფლიქტების მოგვარების, დემილიტარიზაციისა და სხვა პოლიტიკური საკითხების შესახებ დისკუსიებიდან, რომლებიც ეხება არა მარტო მამაკაცებს, არამედ ქალებს და სხვა გენდერებს.

მითი 3: ქალის თანხმობა სექსუალურ კავშირზე კონფლიქტის დროს

სქესობრივ კონტაქტზე ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული თანხმობის საკითხი კომპლექსურია და წარმოადგენს მანიპულირების საგანს მშვიდობიან პერიოდში, მით უმეტეს კონფლიქტის დროს. მითი მსხვერპლის არასასურველ სქესობრივ კავშირზე კონფლიქტის დროს (და მის ფარგლებს გარეთ) თანხმობის შესახებ ემყარება ცრუ და წინასწარ გააზრებულ ცნებებს, რომლებიც ემყარება დისკრიმინაციულ, გენდერულად განსაზღვრულ, რელიგიურ და კულტურულ ნორმებს და გულისხმობს, რომ მსხვერპლი (კერძოდ, ქალი) იტყუება სექსუალური ძალადობის შესახებ და რომ ის პასუხისმგებელია სექსუალურ ძალადობაზე მისივე მოქმედების გამო. მითს სექსუალურ აქტზე თანხმობის შესახებ პასუხისმგებლობა მოძალადისგან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლზე გადააქვს. თუ არ არსებობს წინააღმდეგობის ფიზიკური ნიშნები, როგორცაა დაზიანებები მსხვერპლის სხეულზე, ხშირად ითვლება, რომ ის ნებაყოფლობით დათანხმდა სქესობრივ აქტს და რომ აქტი სასურველი იყო ორივე მხარისთვის.

71 ბიერტენ-გიუნტერი, ე., იუნგი, ი., პუტანენი, ჯ., გრიუნდშორომი, ს., რისტიმეკი, მ. (2018) „ქალთა პრობლემებს“ მიღმა: სამშვიდობო მედიაში გენდერის როლის შესახებ არსებული მითების მსხვერვა. საერთაშორისო თანამშრომლობის ცენტრი, ნიუ-იორკის უნივერსიტეტი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://cic.nyu.edu/publications/beyond-womens-issues-and-smoky-rooms-Debunking-Myths-About-Gender-in-Peace-Mediation>

სიმართლე: კონფლიქტის დროს არსებობს რამდენიმე გარემოება, რომელიც საფრთხის წინაშე აყენებს ქალს და მის უსაფრთხოებას, რაც არ აძლევს მას თანხმობის გამოხატვის საშუალებას და უადვილებს მოძალადეს სექსუალური ძალადობის გამართლებას.

მნიშვნელოვანია, გვესმოდეს ყველა გარემოება, გავლენა და მოვლენა, რომელიც კონფლიქტის დროს ქალებსა და გოგონებს არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს და ძირს უთხრის მათ უფლებას, იცხოვრონ ძალადობისგან თავისუფალ გარემოში.

- ომი და ის გარემოებები, რომლებიც მას ახლავს, ძალადობრივია და აღრმავებს მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობას მოძალადესთან მიმართებაში;
- ხშირია მუქარა, შანტაჟი და თავდასხმა მოძალადის მხრიდან, რომელსაც სულაც არ აქვს ფიზიკური გამოვლინება: ომის დროს მოძალადეები იყენებენ შანტაჟს და მუქარას, რათა ფიზიკური წინააღმდეგობის გარეშე აიძულონ მსხვერპლი, დათანხმდეს სექსუალურ ურთიერთობაზე. ხშირად მოძალადე ემუქრება ქალს, რომ წინააღმდეგობის განევის შემთხვევაში, გააუპატიურებს მის მცირეწლოვან ქალიშვილს, დაჭრის/მოკლავს მისი ოჯახის უახლოეს წევრს, გააუპატიურებს მას შვილების, პარტნიორის ან სხვა ახლო ნათესავების და მეგობრების თვალწინ;
- სექსუალური ძალადობით და შეურაცხყოფით გამოწვეულმა ფსიქოლოგიურმა ტრავმამ შეიძლება გამოიწვიოს ფიზიოლოგიური პროცესები მსხვერპლის ორგანიზმში და დაბლოკოს მისი ფიზიკური რეაქცია სექსუალური ძალადობის დროს;
- მრავალი გარემოების გამო ქალი შეიძლება მეტად მონყვლადი გახდეს, მაგალითად, ომის დროს მსახურება და მოვლა, ჰუმანიტარული დახმარების განაწილება, ჯარისკაცებზე ზრუნვა და ა.შ.;
- სისტემური სექსუალური შეურაცხყოფა, გაუპატიურება და სექსუალური ძალადობის სხვა ფორმები ქალებისა და გოგონების მიმართ არის ინსტრუმენტი სამხედრო და პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად - სასამართლო პროცესებმა ომის დანაშაულთა ეროვნულ და საერთაშორისო სასამართლოებში დაამტკიცა, რომ მასობრივი გაუპატიურება სამხედრო სტრატეგიის ნაწილია. ყოფილი იუგოსლავიის საერთაშორისო სისხლის სამართლის ტრიბუნალი (ICTY), ჰააგის ტრიბუნალი, იყო პირველი საერთაშორისო ტრიბუნალი, რომელმაც მოახდინა ქალების, მამაკაცების და ბავშვების მიმართ სექსუალური ძალადობის და გაუპატიურების კლასიფიცირება, როგორც ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის დროს კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული;
- მოძალადეები, როგორც წესი, აიძულებენ სხვა მამაკაცებს, გაუპატიურონ და შეურაცხყოფა მიაყენონ ქალებს და გოგონებს საკუთარი ნების წინააღმდეგ. იძულება ვლინდება მუქარით, შანტაჟით, ფიზიკური შეურაცხყოფით.

განსაკუთრებით საშიშია სექსუალურ ურთიერთობაზე თანხმობის შესახებ მითის გავლენა სექსუალური ძალადობის დანაშაულის დროს, სადაც სასამართლოს წარმომადგენლები იღებენ გადაწყვეტილებებს დამნაშავეთა დასჯის და მსხვერპლთა უფლებების დაცვის შესახებ.⁷²

72 სასამართლო პროცესი (2018). ომის დროს ჩადენილი სექსუალური ძალადობის საქმეზე სასამართლო პროცესზე გაუღებელი მითები გაუპატიურების შესახებ, დანაშაულის ტვირთის გადატანა დამნაშავედან დანაშაულის მსხვერპლზე. <https://trial.ba/wp-content/uploads/2018/01/20180112-TRIAL-Rape-Myths-BHS-WEB.pdf>

6 ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გამოყენებული სტრატეგიები კონფლიქტურ სიტუაციებში გენდერული ძალადობის პრევენციისა და რეაგირებისთვის

ომის დროს და საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირება

უკრაინა

გადაუდებელ სიტუაციებზე რეაგირების სტრატეგიები ომის დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა მხარდასაჭერად ცენტრი „ქალთა პერსპექტივების“ გამოცდილებიდან, ლვოვი, უკრაინა

ეს ქვეთავი გვთავაზობს სტრატეგიებს, რომლებსაც ქალთა უფლებების დამცველი ორგანიზაციები და სამოქალაქო საზოგადოების სხვა ორგანიზაციები იყენებენ ომის დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა მხარდასაჭერად. აღნიშნული სტრატეგიები ეფუძნება არასამთავრობო ორგანიზაციის - ცენტრი „ქალთა პერსპექტივები“ - და უკრაინაში არსებული ქალთა უფლებების დამცველი სხვა ორგანიზაციების გამოცდილებას, რომლებმაც თავიანთი რესურსების მობილიზება მოახდინეს უკრაინის ტერიტორიაზე რუსეთის შეიარაღებული ძალების სრულმასშტაბიანი შეჭრის დროს. ცენტრი „ქალთა პერსპექტივები“ არის არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც 24 წელია მუშაობს უკრაინაში ქალთა უფლებების დასაცავად. ორგანიზაციის ოფისი მდებარეობს ლვოვში, უკრაინის დასავლეთ ნაწილში.

■ სტრატეგიები ფართომასშტაბიანი სამხედრო ოპერაციების განხორციელებისას

ქალთა უფლებადამცველი ორგანიზაციების და აქტივისტთა ჯგუფების აქტივობა ომის პირველი კვირების განმავლობაში ბევრად არის დამოკიდებული მათ ადგილმდებარეობაზე ომის ფრონტის ხაზთან, იმაზე, რამდენად არის დაშორებული სტრატეგიული ობიექტებისგან, დაბომბვის ადგილისგან, რამდენად დაუცველია და როგორია დევნილთა გადაადგილების ძირითადი მარშრუტები.

ცენტრი „ქალთა პერსპექტივები“ მდებარეობს ქალაქში, სადაც ომის პირველ კვირებში დევნილთა ყველაზე დიდი კონცენტრაცია იყო. ბევრ მათგანს სურდა ევროპაში წასვლა, ბევრი კი დარჩა ლვოვში და რეგიონში.

ამ პირობებში ორგანიზაციამ ქალთა და ბავშვთა თავშესაფრების გახსნა დაიწყო. ერთ-ერთი მათგანი ომის პირველ დღეებში რკინიგზის მთავარ სადგურთან გაიხსნა, სადაც შესაძლებელი იყო რამდენიმე დღით გაჩერება შემდგომი გადაწყვეტილების მისაღებად. იქ უზრუნველყოფილი იყო კვება და ფსიქოლოგიური კრიზისული დახმარება. გარდა ამისა, ცენტრმა „ქალთა პერსპექტივები“ გახსნა კიდევ ექვსი თავშესაფარი ბავშვიანი ქალებისთვის. იმისათვის, რომ ადამიანებს შეძლებოდათ საჭმლის მომზადება, სამზარეულოები აღიჭურვა სათანადო ტექნიკით და მუდმივად ივსება ძირითადი აუცილებელი საკვები პროდუქტებით, სამზარეულოს ჭურჭლით და სხვა.

➔ **ძირითადი საჭიროებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა** (თავშესაფრებით, გათბობის ადგილებით და ა.შ.), სადაც ადამიანებს შეუძლიათ მიიღონ საკვები, თავშესაფარი, სამედიცინო და ფსიქოლოგიური დახმარება.

პირველივე დღეებიდან, ქალთა პერსპექტივების ცენტრმა, WAVE ქსელთან ერთად, შეიმუშავა მოკლე, მარტივი საინფორმაციო მასალები იმის შესახებ, თუ როგორ შეუძლიათ იძულებით გადაადგილებულ ქალებს წასვლა სხვადასხვა ქვეყანაში, რათა თავიდან აიცილონ ისეთი საშიში სიტუაციები, როგორცაა თაღლითობის ან ტრეფიკინგის რისკი. მასალებში უკრაინულ ენაზე იყო მოცემული დახმარების ცხელი ხაზების ძირითადი ნომრები, ქალთა ორგანიზაციების კონტაქტები, უკრაინულენოვანი ფსიქოლოგების ჩამონათვალი და ა.შ.

➔ **საინფორმაციო მასალების სწრაფად ორგანიზება ქალთა უფლებების დარღვევის რისკების შესახებ** ადამიანით ვაჭრობა, შრომითი და სექსუალური ექსპლუატაცია, გატაცებული ბავშვები და ა.შ.)

პირველი რამდენიმე თვის განმავლობაში ღვოვის თავშესაფრებში, ისევე როგორც უკრაინის დასავლეთ ნაწილში მდებარე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში, ადგილების აბსოლუტური უმრავლესობა დაკავებული ჰქონდათ საკმაოდ მოძრავ და ქმედუნარიან დევნილებს. შეზღუდული მობილურობის და დამატებითი მონყვლადობის მქონე ადამიანები ძალიან რთულ ვითარებაში აღმოჩნდნენ. მათთვის აუცილებელია სპეციალიზებული ადგილების შექმნა, რომლებიც განკუთვნილი იქნება განსაკუთრებით მონყვლადი ჯგუფებისთვის (ნაკლებად მობილური და 75 წელს გადაცილებული ქალები). საომარი მოქმედებების ინტენსიურობასთან ერთად საგრძნობლად გაიზარდა ფსიქიკური აშლილობის გამწვავების შემთხვევათა რიცხვი. იძულებით გადაადგილებული ქალები, რომლებსაც აქვთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები, ან რომელთაც ჰყავთ შვილები ამგვარი პრობლემებით, აღმოჩნდნენ დაუცველები და ხელმისაწვდომი თავშესაფრები კატეგორიულ უარს ამბობენ მათთვის საცხოვრებლის უზრუნველყოფაზე. სიტუაცია უფრო რთულდება, თუ ეს ქალები ოჯახის წევრების მხრიდან ძალადობის მსხვერპლნი არიან.

➔ **აუცილებელია, ომში გაუპატიურებული, შეზღუდული მობილურობის მქონე (მათ შორის, 75 წელზე უფროსი ასაკის), შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, მრავალშვილიანი და მონყვლადობის სხვა ფაქტორების მქონე ქალებისთვის შეიქმნას განთავსების ცალკე ადგილები და მოხდეს მათთვის განსაკუთრებული დახმარების ორგანიზება.**

➔ **აუცილებელია სპეციალიზებული თავშესაფრების შექმნა ქალებისთვის (მათ შორის, ბავშვიანი ქალებისთვის), რომლებსაც აქვთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები და არიან ოჯახში ძალადობის მსხვერპლნი.** თავშესაფარში უნდა იყოს სამედიცინო დახმარება.

➔ **აუცილებლად უნდა აღდგეს სუბიექტურობა და ომის შედეგად დაზარალებული ქალებისთვის გამოიყოს სივრცე თვითგამორკვევისათვის, შეიქმნას სათანადო პირობები იმისთვის, რომ გადარჩენილებმა აიღონ პასუხისმგებლობა საკუთარ ცხოვრებაზე და თავის მოვლაზე** (ინფორმაცია ხელმისაწვდომი ჰუმანიტარული პროგრამების შესახებ, პროგრამები ბავშვების განათლებისა და დასვენებისთვის, მეორადი სამედიცინო და იურიდიული დახმარება, ოჯახში ძალადობის პრობლემის გადაჭრა, დასაქმება, მოხალისეობა და ა.შ.).

ადრე ოკუპირებული ტერიტორიების გათავისუფლების დაწყებისთანავე გაირკვა, რომ დამპყრობელმა ძალებმა ჩაიდინეს საშინელი დანაშაულები, მათ შორის ქალებისა და ბავშვების გაუპატიურება.

➔ მნიშვნელოვანია **ომის დროს გაუპატიურების მსხვერპლთათვის სამედიცინო (უსაფრთხო ანონიმური აბორტის ჩათვლით), ფსიქოლოგიურ და იურიდიულ სერვისებზე კონფიდენციალური წვდომის შესაძლებლობის** შექმნა.

➔ მნიშვნელოვანია **პირდაპირი კონტაქტების დამყარება და განსაკუთრებით დაუცველ მსხვერპლთა ევროპაში (პოლონეთი, ლიტვა, ესტონეთი, ავსტრია, უნგრეთი) პარტნიორ ორგანიზაციებთან უსაფრთხო პირობებში ესკორტირების შესაძლებლობის შექმნა**, რადგან მათი შემდგომი რეაბილიტაცია ამ ქვეყნებში ძალიან წარმატებული აღმოჩნდა.

იმის გამო, რომ ბევრი ოჯახი ერთად ცხოვრობს არასპეციალიზებულ თავშესაფრებში (სკოლები, სტადიონები, საბავშვო ბაღები, საერთო საცხოვრებლები და ა.შ.), ომის დაწყებიდან რამდენიმე თვეში გაიზარდა დროებით თავშესაფრებში ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთაგან შემოსული თხოვნების რაოდენობა. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მოხალისეთა და არასპეციალიზებული თავშესაფრების ადმინისტრაციის შესაძლებლობების გაზრდა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა საჩივრებზე რეაგირებისთვის.

➔ **ოჯახში ძალადობის სპეციფიკის შესახებ ტრენინგის** შეთავაზება **მოხალისეების და რეგიონში არასპეციალიზებული თავშესაფრების ადმინისტრაციისთვის**, რადგან ტრენინგი ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა იდენტიფიკაციის შესახებ ძალიან ეფექტიანი აღმოჩნდა.

გენდერული ნიშნით ძალადობის, მათ შორის ომიდან დაბრუნებული სამხედრო პერსონალის მხრიდან ოჯახში ძალადობის შემთხვევების გაზრდილი რაოდენობის გამო, მნიშვნელოვანია ჯარში დასაქმებული ადამიანების დაბრუნების შემდეგ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა რაოდენობის ზრდისთვის მომზადება.

➔ **აუცილებელია საინფორმაციო კამპანიების ჩატარება და ბავშვიან მსხვერპლთათვის თავშესაფრებში ადგილების რაოდენობის გაზრდა, ასევე ყველა ჩართული სამსახურის და სტრუქტურის კარგი კოორდინირება ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე ხარისხიანი რეაგირებისთვის.**

➔ **შემთხვევების ერთობლივი მულტიდისციპლინური შესწავლა ყველა ჩართული შესაბამისი სტრუქტურის წარმომადგენლებისთვის** წარმატებული აღმოჩნდა. ეს მოიცავს დამხმარე სერვისების მიერ შემუშავებულ მასალებს, ვიდეოჩანაწერებს, რომლებიც შეიძლება ერთად გაანალიზდეს, როლურ თამაშებს და კონკრეტული შემთხვევების გადაჭრის სტრატეგიების შემუშავებას. ეს მიდგომა ეხმარება და ზრდის რეაგირების ეფექტიანობას.

ფემინისტური და ქალთა ორგანიზაციების და ჯგუფების თანამშრომლების და მოხალისეების გაზრდილი დატვირთვის გამო, როდესაც არსებობს მეორადი ტრავმატიზაციის შესაძლებლობა, რადგან ისინი მუშაობენ და თანაუგრძობენ დიდი რაოდენობით მსხვერპლთ, ასევე, სიცოცხლისთვის არსებული საფრთხის გამო, რომელიც დაკავშირებულია ხშირ დაბომბვასთან, მრავალი აქტივისტი დგება გადაწყვეტილების დიდი საფრთხის წინაშე.

➔ აუცილებელია **წინასწარ შემუშავდეს და განხორციელდეს (მათ შორის საპროექტო განაცხადებში) ორგანიზაციების და ინდივიდუალურ დონეზე გადაწყვეტილების პრევენციის ფორმალური და არაფორმალური პრაქტიკა**, ომის ტრავმის, თვითდაზარების, ფსიქიკური ჯანმრთელობის და აქტივისტების პროფესიული დაზარების შესახებ ინფორმირება საჭიროებისამებრ.

ძალზე მნიშვნელოვანია სივრცის და უსაფრთხო შესაძლებლობების ორგანიზება ფემინისტური მხარდაჭერისთვის, სოლიდარობისთვის, რეფლექსიისთვის, კომუნიკაციისა და სტრატეგიისთვის და აქტივისტთა ქსელის ჩამოყალიბება როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ. რეგულარული სოლიდარობის მსგავსი შეხვედრები უკრაინელ წევრებთან იმართებოდა და იმართება WAVE ქსელის მიერ ყოველ 2-3 კვირაში ერთხელ. ეს საშუალებას აძლევს აქტივისტებს, თავი იგრძნონ გლობალური მოძრაობის ნაწილად და გამოსცადონ მისი მხარდაჭერა.

➔ აუცილებელია **აქტივისტებისა და ფემინისტების რეგულარული ონლაინ და პირადი შეხვედრების ინიცირება და მხარდაჭერა**. ეს მნიშვნელოვანია ახალ გამოწვევებზე მსჯელობის, სოლიდარობისა და მხარდაჭერისთვის.

სომხეთი

ეს ქვეთავი გვთავაზობს სტრატეგიებს, რომლებიც შეიძლება გამოიყენონ ქალთა უფლებების დამცველმა ორგანიზაციებმა და სამოქალაქო საზოგადოების სხვა ორგანიზაციებმა გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა მხარდასაჭერად ომის დროს და მის შემდეგ. სტრატეგიები ეფუძნება არასამთავრობო ორგანიზაცია „სექსუალური ძალადობის კრიზისული ცენტრის“ (SACC) და ქალთა უფლებების დამცველი სხვა ორგანიზაციების გამოცდილებას, რომლებიც მუშაობენ სომხეთის რესპუბლიკაში (RA) და რომელთაც მოახდინეს თავიანთი რესურსების მობილიზება უკანასკნელი კონფლიქტის დროს (2020 წელს). ინფორმაცია თავმოყრილია ქვეთავში, რომელიც ეფუძნება ინტერვიუებს გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და რეაგირების სფეროში მომუშავე ქალ აქტივისტებთან. ქვეთავი ასევე შეიცავს ინფორმაციას არასამთავრობო ორგანიზაცია „სექსუალური ძალადობის კრიზისული ცენტრის“ შესახებ.

„სექსუალური ძალადობის კრიზისული ცენტრი“ (SACC) არის ფემინისტური ორგანიზაცია, რომლის მიზანია სომხეთში სექსუალური ძალადობისა და სექსიზმის პრევენცია და ბრძოლა. ორგანიზაციამ თავისი საქმიანობა 2008 წელს დაიწყო ქალთა მიმართ სექსუალური ძალადობის შემთხვევების, როგორც გენდერული ნიშნით ძალადობის ტიპური და ერთ-ერთი ყველაზე ძალადობრივი ფორმის მსხვერპლთა დახმარების ხაზის დაარსებით. ეს იყო SACC-ის მიერ სომხეთში საქმიანობის დაწყების მთავარი მიმართულება და მიზეზი. არასამთავრობო ორგანიზაციამ დაწერა აქტიური გასვლითი მუშაობის მიდგომა, განსაკუთრებით კრიზისის და ისეთი საგანგებო სიტუაციის დროს, როგორცაა ომი.

2020 წელს „სექსუალური ძალადობის კრიზისულმა ცენტრმა“ ქალთა უფლებების დამცველ სხვა ორგანიზაციებთან ერთად, რომლებიც ქმნიან კოალიციას სომხეთში ქალთა მიმართ ძალადობის შესაჩერებლად, აქტიურად შეუწყო ხელი მთიანი ყარაბაღის ომის დროს გადარჩენილ ქალებს. შეგროვებული მონაცემების მიხედვით სტრატეგიები იყოფა 3 ძირითად ეტაპად: ა) მობილიზაცია, ბ) აქტიური ჩარევა და მხარდაჭერა და გ) სტაბილიზაცია და რეაბილიტაცია.

■ ა. სტრატეგიები მობილიზაციის ეტაპზე

ნებისმიერი ომის დაწყება ფართო საზოგადოებისთვის შეიძლება ძალიან მოულოდნელი იყოს. ომის პირველ თვეში „სექსუალური ძალადობის კრიზისული ცენტრის“ საქმიანობა პრაქტიკულად შეჩერდა. მისი პერსონალი შოკში და კრიზისშიც კი იმყოფებოდა. გარკვეული დრო დასჭირდა შტაბს, რათა განეახლებინა თავისი საქმიანობა და მიემართა ომში გადარჩენილთა გადაუდებელ საჭიროებებზე.

➔ **ომის დაწყებისთანავე თავდაპირველი შოკიდან გამოსასვლელად საჭირო დროის გათვალისწინება.**

ომის დაწყებისთანავე შოკიდან გამოსვლის დრო შეიძლება იყოს ძალიან სუბიექტური და დამოკიდებული სხვადასხვა ფაქტორზე. თუმცა, ომის გათვალისწინებით, რომ როგორც ცალკეულ პირებს, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციას, როგორც ერთეულს, გარკვეული დრო დასჭირდება შოკიდან გამოსასვლელად, ეს შეიძლება დაეხმაროს მათ უფრო რეალისტურად მოქმედებაში კრიზისის და საგანგებო სიტუაციების დროს.

როცა პირველი შოკი დასრულდა, უფრო აქტიური ვიყავი და ბოლოს მივხვდი, რომ სახლიც და ქალაქიც დავკარგე. მხოლოდ ამის შემდეგ დავინწყე ფიქრი იმაზე, თუ რა შემდეგლო გამეკეთებინა სხვების მხარდასაჭერად. მხოლოდ ამის შემდეგ დავუკავშირდით დევნილებს და ვკითხეთ მათი საჭიროებების შესახებ, რითაც დაიწყო ჩვენი მხარდაჭერა. ასე რომ, ჩვენი მოქმედებები დაიწყო მაშინ, როდესაც ჩვენ ვალიარეთ ჩვენი დანაკარგი.

ომის დროს მოვლენები ძალიან სწრაფად იცვლება, ამიტომ დროა საჭირო, სანამ შეაგროვებთ ინფორმაციას დევნილების შესახებ და შექმნით მონაცემთა ბაზას, სანამ გააცნობთ მათ არასამთავრობო ორგანიზაციას და უამბობთ მისი მომსახურების შესახებ.

—ქალთა უფლებების დაცვის სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი

თავდაპირველი შოკის შემდეგ, 2010 წელს, 20 წლის ზ. პეტროსიანის ფემიციდის შემდეგ შეიქმნა კოალიცია ქალთა მიმართ ძალადობის შესაჩერებლად. ინციდენტს მოჰყვა ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის საკითხებით დაკავებული რამდენიმე ორგანიზაციის შექმნა. შემდეგ ამ ორგანიზაციებმა კოალიციის შექმნა გადაწყვიტეს. ამჟამად კოალიციას ჰყავს 11 წევრი - სომხეთში ადამიანის უფლებების ხელშეწყობის და დაცვის სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციები.⁷³

➔ **იყო რალაც უფრო დიდის ნაწილი. სხვა ქალთა უფლებების დამცველ ორგანიზაციებთან დაკავშირება და თანამშრომლობა კოალიციებისა და ქსელების მეშვეობით, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე.**

ადგილობრივი კოალიციის და/ან საერთაშორისო ქსელის წევრობა დიდი შესაძლებლობაა, გაახმოვანო ომის დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა პრობლემები და მიმართო საერთაშორისო საზოგადოებას მხარდაჭერისთვის. გარდა ამისა, ეს ეხმარება არასამთავრობო ორგანიზაციას და მის თანამშრომლებს, გააერთიანონ ძალები და გაიზიარონ პასუხისმგებლობა სხვა ქალთა უფლებების დამცველ ორგანიზაციებთან, ომში გადარჩენილთათვის დახმარების განწევას. ეს ხელს უწყობს თანამშრომლებს და აქტივისტებს, რომ თავიდან აიცილონ გადაწვა და უზრუნველყოფს ხარისხიან მხარდაჭერას გრძელვადიანპერსპექტივაში.

■ ბ. სტრატეგიები აქტიური ინტერვენციისა და მხარდაჭერის ეტაპზე

იმისა, რომ სომხეთში ქალთა მიმართ ძალადობის შეჩერების კოალიციის ყველა წევრი ორგანიზაცია სპეციალიზებულია გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და რეაგირების სფეროში, ომის დროს არასამთავრობო ორგანიზაციების რესურსები გადამისამართდა ომში გადარჩენილი ქალების ადამიანური საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე. ყველაზე გადაუდებელი ბიოლოგიური და ფიზიოლოგიური საჭიროებები გადანაწილდა არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის და თითოეულმა მათგანმა აიღო გადარჩენილთა ერთი კონკრეტული ტიპის საჭიროებაზე რეაგირების პასუხისმგებლობა. SACC-მა ქალთა რესურსცენტრთან ერთად აიღო პასუხისმგებლობა ომში გადარჩენილი ქალებისთვის ჰიგიენური საშუალებების მიწოდებაზე. ეს საჭიროებები გამოვლინდა კოალიციასა და სომხეთის რესპუბლიკის შრომისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს შორის თანამშრომლობის საფუძველზე.

გამოკითხვებისა და უკუკავშირის შედეგად გაირკვა, რომ, სამწუხაროდ, ჰიგიენური საშუალებების მიწოდება არ იყო გათვალისწინებული სახელმწიფოს მიერ და არ იყო შეტანილი მხარდაჭერის პაკეტში, რადგან სახელმწიფომ ყურადღება გაამახვილა საკვებითა და თავშესაფრით უზრუნველყოფაზე.

73 ქალების მიმართ ძალადობის შეჩერების კოალიცია (n.d.). აქტივობები. მოძიებულია 2022 წლის 8 სექტემბერს [Activities – Coalition to Stop Violence against Women \(coalitionagainstviolence.org\)](https://coalitionagainstviolence.org)

ამდენად, სახელმწიფოს მხრიდან ქალის მოთხოვნილებები სრულად არ იყო გათვალისწინებული და დაკმაყოფილებული. კერძოდ, ომში გადარჩენილი ქალებისთვის მენსტრუალური საფენებისა და საც-ვლების მიწოდება სახელმწიფომ სრულიად უგულებელყო.

➔ გენდერულად მგრძობიარე ჰუმანიტარული მხარდაჭერა: მენსტრუალური ჰიგიენის (და ზოგადად, ჰიგიენის) საჭიროებების განხილვა ადამიანის ძირითად საჭიროებებად და ჩართვა სწრაფი ჰუმანიტარული დახმარების პაკეტში. პაკეტში ასევე უნდა შევიდეს პრეზერვატივები და კონტრაცეპტივები

ომის ზონებში მენსტრუაციის მქონე გოგონებისა და ქალების რეალური პრობლემები იგნორირებულია მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში, როდესაც ჰუმანიტარული მხარდაჭერის ხედვა არის პატრიარქალური და მოკლებულია გენდერულ მგრძობელობას..

დახმარების პაკეტების შეკრება და განაწილება სომხეთში

ბადაუდებელი დახმარების პაკეტები არ შეიცავდა კონდომებს ან კონტრაცეპტივებს. მოწოდებული მენსტრუალური საფენები არ იყო საკმარისი, რადგან იყო ოჯახები, სადაც 3 ქალი იყო, მენსტრუალური საფენები კი საკმარისი იყო ოჯახის მხოლოდ ერთი ან ორი წევრისთვის. საქმე ისაა, რომ ბენეფიციარებმა ისაუბრეს მენსტრუალური საფენების სიმცირეზე, მაგრამ არ უხსენებიათ დახმარების პაკეტებში პრეზერვატივებისა და კონტრაცეპტივების არარსებობაზე. ჩვენ, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა, გავაჟღერეთ საკითხი, რადგან ომის დროს დავინახეთ ოჯახში ძალადობის შემთხვევების ზრდა... ცნობილი ფაქტია, რომ ომის შემდეგ მშობიარობის ბუმი იწყება, თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ ყველა დაბადებული ბავშვი სასურველია. ხშირად ისინი იბადებიან სექსუალური ძალადობის და ქმრის მიერ ცოლის გაუპატიურების შედეგად. ამიტომ მნიშვნელოვანია დამხმარე პაკეტებში კონტრაცეპტივების ჩართვა.

— ქალთა უფლებების დაცვის სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი

ომის დროს და მის შემდეგ მოსალოდნელია როგორც იძულებით გადაადგილებული პირების, ისე ლტოლ-ვილების დიდი რაოდენობა. გამონაკლისი არც სომხეთი იყო. იძულებით გადაადგილებულთა დიდმა რაოდენობამ გამოიწვია მხარდაჭერის ქაოტური უზრუნველყოფა და ქაოსის პერიოდი ინტერვენციების

ადრეულ ეტაპზე. შედეგად, SACC გახდა ერთ-ერთი დამაკავშირებელი არასამთავრობო ორგანიზაცია სხვადასხვა სახელმწიფო სამსახურსა და იძულებით გადაადგილებულ პირებს შორის, რომლებიც მიმართავდნენ არასამთავრობო ორგანიზაციას ნებისმიერი სახის მხარდაჭერისთვის. SACC მონაწილეობდა ომში გადარჩენილთა განაწილებაში, კონსულტირებასა და უშუალოდ დახმარების აღმოჩენის პროცესში სახელმწიფო ინსტიტუტებთან კავშირში და მათთან თანამშრომლობით.

➔ სახელმწიფო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობა და კომუნიკაცია.

საგანგებო ვითარებაში სხვადასხვა სახელმწიფო დაწესებულება და სამინისტრო ყველაზე აქტიურად ჩართული ოფიციალური მხარეებია. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია სახელმწიფოსთან კომუნიკაცია იმ სერვისებისა და ინტერვენციების შესახებ, რომელთა განვასაც აპირებთ, როგორც არასამთავრობო ორგანიზაცია, რათა თავიდან აიცილოთ სერვისების დუბლირება და რესურსების გაფლანგვა.

არარეალურია იმის მოლოდინი, რომ ომის დაწყების მომენტში იარსებებს სტრატეგია და გეგმა, რომლის შესაბამისადაც საზოგადოების თითოეულმა წევრმა შესანიშნავად იცის, როგორ მოიქცეს და როგორ დაუჭიროს მხარი გაჭირვებაში ჩავარდნილ ადამიანებს. 2020 წელს, როდესაც ომი დაიწყო, სომხეთის რესპუბლიკაში არ არსებობდა არც სახელმწიფოს, არც რომელიმე ადგილობრივი თუ საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ შემუშავებული სტრატეგია ან სამოქმედო გეგმა. ომის დროს და ომის შემდეგ SACC-მა და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ამ სფეროში ჩაატარეს საჭიროებების არაფორმალური შეფასება, იმავდროულად უზრუნველყოფდნენ მხარდაჭერას გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა ძირითადი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. შეფასებისას ბენეფიციარებმა ისაუბრეს დამატებით საჭიროებებსა და საკითხებზე, რომლებიც აქამდე არ განიხილებოდა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სახელმწიფოს მიერ. შემდეგ ეს საჭიროებები დაემატა ინტერვენციებისა და მხარდაჭერის ჩამონათვალს, რომელიც მუდმივად ახლდებოდა.

➔ არ არსებობს იმის მოლოდინი, რომ შესაძლებელი იქნება იდეალურად დასახული გეგმის პირობებში მუშაობა ისეთი საგანგებო სიტუაციის დასრულებამდე, როგორცაა ომი.

კრიზისისა და საგანგებო სიტუაციების დროს კარგია საგანგებო გეგმა, მაგრამ ომის დროს საგანგებო გეგმა შეიძლება სწრაფად იცვლებოდეს, ზოგჯერ რამდენიმე საათში. გარდა ამისა, ინტერვენციის გეგმა ბევრად იქნება დამოკიდებული გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა ახალგამოვლენილ საჭიროებებზე.

როდესაც ვიყავით შუშაში (ქალაქი მთიან ყარაბაღში), ხალხი გამოდიოდა ომის ზონიდან და პირველი ნაბიჯი იყო ამ ხალხის განთავსება თავშესაფრებში, სახლებში, სასტუმროებში და ყველგან სადაც ეს შესაძლებელი იყო. ფრონტის ხაზი სწრაფად იცვლებოდა და ყოველ ჯერზე ჩნდებოდა ახალი საცხოვრებლის უზრუნველყოფის საჭიროება. მხოლოდ ამის შემდეგ გახდა შესაძლებელი ტანსაცმლის, ჰიგიენური საშუალებების, საკვების, მედიკამენტების, სოციალური დახმარების უზრუნველყოფა... ომის ადრეულ ეტაპზე ფსიქოლოგიური დახმარების განვების შესაძლებლობა არ არსებობდა, რადგან მოვლენები ძალიან სწრაფად იცვლებოდა. ზოგიერთ სამოქალაქო პირს სჭირდებოდა სპეციალური მედიკამენტები, ზოგს გადაადგილების პრობლემა ჰქონდა და მათი დახმარება იყო პრიორიტეტული. ზოგს დოკუმენტაციასთან დაკავშირებული პრობლემები ჰქონდა, რადგან, როცა გაიქცნენ, საბუთები თან ვერ წამოიღეს. ომის ადრეულ ეტაპზე ამ თემაზე არავინ საუბრობდა, მაგრამ ომის შემდეგ გაირკვა, რომ ბევრს, მაგალითად, პასპორტიც კი არ ჰქონდა. — ქალთა უფლებების დაცვის სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი

სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად SACC დაუკავშირდა საერთაშორისო და ადგილობრივ დონორ ორგანიზაციებს და სთხოვა დაფინანსების გადამისამართება ომში გადარჩენილი ქალების გადაუდებელ საჭიროებებზე რეაგირებისთვის. დაფინანსების უმეტესი ნაწილი მიმართული იყო ჰიგიენური საშუალებების (მენსტრუალური საფენები, საცვლები, საპონი) და თუნდაც საბნების, თეთრეულისა და ლეიბების შექმნაზე, რაც უზრუნველყოფდა გარკვეულ პირად სივრცეს გადატვირთულ თავშესაფრებში.

➔ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა საჭიროებების ღია კომუნიკაცია დონორ საზოგადოებასთან.

ბევრი დონორი დათანხმდება დაფინანსების გადამისამართებას გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა საჭიროებებისთვის, თუ ისინი მუდმივად არიან ინფორმირებული საგანგებო სიტუაციის შესახებ და თუ იქნება გამჭვირვალე ანგარიშგება გადამისამართებული ხარჯების შესახებ.

ომისა და საგანგებო სიტუაციების დროს საერთაშორისო დაფინანსების შესაძლებლობები შეიძლება მწირი იყოს გადარჩენილთა საჭიროებებთან შედარებით. აქედან გამომდინარე, სასარგებლოა ადგილობრივი თემების მონვევა მხარდაჭერისთვის სოციალური მედიის საშუალებით. SACC სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად აქტიურად იყენებდა სოციალურ მედიას და ადგილობრივებმა მყისიერად უპასუხეს ჰიგიენური საშუალებების და რძის ჩუქებით მეძუძური დედებისთვის, რომლებსაც დიდი სტრესის გამო ფიზიოლოგიურად აღარ შეეძლოთ თავიანთი ახალშობილების ძუძუთი გამოკვება.

➔ სოციალური მედიის გამოყენება სახსრების მოზიდვის გასაზრდელად ან გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა სახელით პირდაპირი მხარდაჭერის თხოვნით.

დღესდღეობით, სოციალური მედია საშუალებას გვაძლევს, დავუკავშირდეთ როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო საზოგადოებას სახსრების მოზიდვისა და მხარდაჭერისთვის. სანამ დაცულია გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა კონფიდენციალურობა და ანონიმურობა, თუ თანხმობა არ არის სახელების გაზიარებაზე, სოციალური მედიის მეშვეობით შესაძლებელია სახსრების წარმატებულად მოზიდვა. შეიძლება, ომის დროს ქვეყნებმა სოციალური მედიის გამოყენება შეზღუდონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის კარგი ინსტრუმენტია ომში გადარჩენილების სახელით დახმარების სათხოვნელად.

■ გ. სტრატეგიები სტაბილიზაციისა და რეაბილიტაციის ეტაპზე

ომში გადარჩენილი ქალების ჰუმანიტარული დახმარების პაკეტები, რომლებიც SACC-მა და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გაავრცელეს, მოიცავდა საინფორმაციო მასალებს, ფლაერებს და ბუკლეტებს ყველა იმ ორგანიზაციისა და დაწესებულების შესახებ, რომლებიც ადგილზე სხვადასხვა სახის დახმარებას უწევენ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთ. ომიდან რამდენიმე თვის შემდეგ, როდესაც ომში გადარჩენილი ქალების ფსიქოლოგიური მდგომარეობა შეფასდა, როგორც მეტ-ნაკლებად სტაბილური, SACC-მა დაიწყო ინდივიდუალური საინფორმაციო სესიების და თემატური ჯგუფის შეხვედრების გამართვა თავშესაფრებში მცხოვრები ქალებისთვის გენდერული ნიშნით ძალადობის რისკების არსებობაზე.

➔ **ინფორმაციის მიწოდება გენდერული ნიშნით ძალადობის რისკებისა და შედეგების შესახებ ომში გადარჩენილი ქალებისთვის მხოლოდ მაშინ, როდესაც ისინი მზად არიან, მიიღონ და აღიქვან ეს ინფორმაცია.**

ჰუმანიტარული დახმარების განვასთან ერთად მნიშვნელოვანია გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა საჭიროებების შეფასება ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის თვალსაზრისით. ომში გადარჩენილები უფრო ადვილად მოისმენენ ინფორმაციას გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და შედეგების შესახებ და საჭიროების შემთხვევაში მოითხოვენ რჩევას, როდესაც მათი ფსიქოლოგიური მდგომარეობა მეტ-ნაკლებად სტაბილურია. მნიშვნელოვანია, რომ არ აიძულოთ ისინი, მიიღონ კონსულტაცია ან მხარდაჭერა, თუ მზად არ არიან ამისთვის, რაც, ბუნებრივია, მოხდება, როდესაც მათი ძირითადი ბიოლოგიური და ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებები დაკმაყოფილდება. თუმცა, გენდერული ნიშნით ძალადობის შემთხვევაში დროული ინტერვენციების ორგანიზებისთვის აუცილებელია, მუდმივად მოხდეს საჭიროებების შეფასება.

ნებისმიერი სახის დახმარების განწვევა იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის, რომლებიც ინდივიდუალურად მიმართავენ არასამთავრობო ორგანიზაციას, შეიძლება იყოს ქაოტური საგანგებო ვითარების პირობებში, რადგან არსებობს ორმაგი სერვისების განწვევის ან ბენეფიციართა კრიტერიუმებთან შეუსაბამობის რისკი. საბოლოო ჯამში, SACC-მა გადანყვიტა, უშუალოდ მისულიყო ომში გადარჩენილი ქალების თავშესაფრებში. იმ ეტაპზე გადარჩენილების ფსიქოლოგიური მდგომარეობა მეტ-ნაკლებად სტაბილური იყო და ისინი მზად იყვნენ გინეკოლოგიური და ფსიქოლოგიური სერვისების მისაღებად.

➔ **გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლებთან პირადად შეხვედრა, ფსიქოლოგიური და სამედიცინო დახმარების შეთავაზება უსაფრთხო გარემოში.**

გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლებთან შეხვედრა მათსავე სივრცეში, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მათ უკვე დაკარგეს სახლები და იძულებით გადაადგილებულები არიან, შეიძლება გადამწყვეტი იყოს ურთიერთობისა და ნდობის ჩამოსაყალიბებლად. ამ მიდგომით, გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლებმა შეიძლება თავი მეტად დაცულად იგრძნონ და უფრო ღიად მიიღონ დახმარება სპეციალისტებისგან, ნაკლებად გამომწვევი გარემოს გამო. თავშესაფრებში დახმარების განწვევისას (განსაკუთრებით ფსიქოლოგის მიერ), აუცილებელია გავითვალისწინოთ, თუ რამდენად ბნელი ან ხმაურიანია გარემო/ოთახი, რათა საკონსულტაციო სესიაზე არ მოხდეს გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა ხელახალი ტრავმირება.

ომის შემდეგ საერთაშორისო ორგანიზაციებმა დაიწყეს SACC-ის სპეციალისტების მიწვევა გენდერული ნიშნით ძალადობის, კერძოდ, ომის დროს სექსუალური ძალადობის რისკების, ტრეფიკინგის და ქალების სექსუალური ექსპლუატაციის რისკების შესახებ სასაუბროდ.

➔ **სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციების და მოხალისეების ინფორმირება და ცნობიერების გაზრდა ომების დროს გენდერული ნიშნით ძალადობის რისკებისა და შედეგების შესახებ.**

ომის დროს და უშუალოდ ომის შემდეგ ბევრ ადამიანს, არასამთავრობო და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციას, ბუნებრივია, მოუნდება მობილიზება საერთო საქმის გარშემო და ომში გადარჩენილებისთვის დახმარების განწვევა. თუმცა, ბევრ მათგანს არ ექნება საკმარისი ცოდნა სექსუალური ძალადობისა და გენდერული ნიშნით ძალადობის შესახებ. ქალთა უფლებების დამცველი ორგანიზაციების, განსაკუთრებით იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების ამოცანაა, რომლებსაც ჰყავთ გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და

ინტერვენციის სფეროში მომზადებული სპეციალისტები, ომის დროს და მის შემდეგ ასწავლონ და მოამზადონ საზოგადოების გარკვეული სეგმენტები და საქველმოქმედო ორგანიზაციები, რათა გააფართოვონ მხარდაჭერის ქსელი და ხმა მიაწვდინონ გენდერული ნიშნით ძალადობის კიდევ უფრო მეტ მსხვერპლს. ამისათვის არასამთავრობო ორგანიზაციებს ასევე სჭირდებათ სახელმწიფოს ადეკვატური მხარდაჭერა და დაფინანსება, ან თუ ეს შეუძლებელია, მხარდაჭერა - საერთაშორისო დონორების მხრიდან.

გაჭიანურებული კონფლიქტი

საქართველო

ქალთა ფონდი „სოხუმი“ (WFS) არის იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ორგანიზაცია, რომელიც დაარსდა 1997 წელს და ფუნქციონირებს ქუთაისსა და თბილისში, საქართველოში. მისი მიზანია საქართველოში გენდერული თანასწორობისა და იძულებით გადაადგილებული/კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ქალების უფლებების ხელშეწყობა, მათი როლის გაძლიერება პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში და მათი ჩართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რომელიც ეხება მათ ცხოვრებას და კონფლიქტების მშვიდობიან ტრანსფორმაციას.

იმ სიტუაციაში, როდესაც მთავრობის პოლიტიკა არ პასუხობდა იძულებით გადაადგილებული ქალების სპეციფიკურ გენდერულ საჭიროებებს, ორგანიზაციის თავდაპირველი მიზანი იყო ქალთა ძირითადი საჭიროებების, მათ შორის - საკვების, ტანსაცმლისა და საყოფაცხოვრებო ნივთების უზრუნველყოფა. 1997-2000 წლებში ათასზე მეტ ოჯახს გაუწიეს დახმარება. თუმცა, ჰუმანიტარული საქმიანობით ადამიანების უშუალო ძირითად საჭიროებებზე რეაგირება ვერ უზრუნველყოფს დევნილთა ცხოვრებაში გრძელვადიან პოზიტიურ ცვლილებას. დროთა განმავლობაში, WFS-ის მიმართულებები და აქტივობები განვითარდა და გარდაიქმნა გრძელვადიან სტრატეგიად, რომელიც მიზნად ისახავს, მოახდინოს დადებითი გავლენა კონფლიქტით დაზარალებული ქალების ცხოვრებასა და კეთილდღეობაზე..

2001 წლიდან ორგანიზაციის პრიორიტეტად იქცა ქალებისა და ახალგაზრდების სოციალური და პოლიტიკური გაძლიერება, რათა უზრუნველყოფილიყო მათი აქტიური მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების ყველა დონეზე და საზოგადოებრივ სივრცეებში. ეს საშუალებას აძლევს მათ, გავლენა მოახდინონ პოლიტიკის ფორმირებაზე, ასევე წარმართონ მაღალი ხილვადობის მქონე ადვოკატირების ინიციატივები, რომლებიც მშვიდობის დამყარებასა და თანასწორი, არაძალადობრივი საზოგადოების განვითარებას ემსახურება. ამასთან, WFS აქტიურად ჩაერთო ძალადობის მსხვერპლ ქალებთან მუშაობაში, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და ტკივილის შემსუბუქების მიზნით, ასევე მათ ცხოვრებაში პოზიტიური ცვლილებების მისაღწევად ახალი ხედვის ჩამოყალიბებისათვის.

ამჟამად ორგანიზაციის ძირითადი მიმართულებებია: ქალთა მონაწილეობა მშვიდობის მშენებლობაში; ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლა; გენდერული თანასწორობის ინტეგრირება ადგილობრივ და ეროვნულ პოლიტიკაში; ახალგაზრდების გააქტიურება და გაძლიერება.

■ WFS-ის სტრატეგიები გენდერული ძალადობის დასაძლევად პოსტკონფლიქტურ გარემოში

■ სიტუაციური ანალიზი

საქართველოში იძულებით გადაადგილებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისთვის საომარი მოქმედებების დასრულებით არ შეწყვეტილა ძალადობა. გადაადგილების შემდეგ მათი სახლები ძალადობის ახალ ეტაპად იქცა მრავალი ტრავმირებული ყოფილი მეზობელი მამაკაცის მხრიდან, რომლებიც კონფლიქტის გამოცდილებით და პოსტკონფლიქტური ადაპტაციის სირთულეებით გამონვეული ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებთან დაკავშირებული მრავალი მიზეზის გამო უფრო მეტ ძალადობას სჩადიან. გარდა ამისა, გაჭიანურებული და მოუგვარებელი კონფლიქტების პირობებში, იძულებით გადაადგილებული პირები ცხოვრობენ გაურკვევლობაში საკუთარ სახლებში დაბრუნების შესაძლებლობის შესახებ. ამ მდგომარეობას თან ახლავს ემოციური დაძაბულობა, ომის მძიმე მოგონებები, ეკონომიკური არასტაბილურობა და ყოველდღიური სირთულეები, ასევე, უვარგისი საცხოვრებელი პირობები დანგრეულ დევნილთა დასახლებებში. შედეგად - ბევრი მათგანისთვის სტრესი ყო-

ველდლიურ რეალობად იქცა. პოსტკონფლიქტურ სიტუაციაში, სადაც ადამიანები კვლავ ცხოვრობენ „არც ომის და არც მშვიდობის“ გარემოში, ძალზე ხშირია აგრესია და ძალადობრივი ქცევა, რაც შემდგომში ვლინდება ოჯახურ კონფლიქტებში და ქალთა მიმართ ოჯახში ძალადობაში.

2017 წელს, სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირების შემდეგ, საქართველოს მთავრობამ არსებითად გააძლიერა ძალისხმევა ქალებისა და გოგონების მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ საბრძოლველად. საქართველო იყო პირველი ქვეყანა რეგიონში, რომელმაც 2006 წელს მიიღო კანონი ოჯახში ძალადობის შესახებ და მოახდინა სტამბოლის კონვენციის რატიფიცირება, რასაც მოჰყვა 29 ეროვნული კანონისა და საკანონმდებლო დოკუმენტის ადაპტაცია. ასევე მოხდა ქალების მიმართ და ოჯახში ძალადობის კრიმინალიზაცია. საქართველოს მთავრობის შემადგენლობაში 2017 წელს შეიქმნა გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის უწყებათაშორისი კომისია, რომელსაც ხელმძღვანელობს პრემიერ-მინისტრის მრჩეველი ადამიანის უფლებათა საკითხებში.

WFS-ის 2019 წლის მონიტორინგის ანგარიშის თანახმად, კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული მოსახლეობისა და იძულებით გადაადგილებული პირებისთვის, განსაკუთრებით მათთვის, ვინც კონფლიქტის გამყოფ ზოლთან ახლოს ცხოვრობს, ქალთა მიმართ ოჯახში ძალადობა კვლავ რთული და ტაბუდადებული საკითხია. მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტთა უმრავლესობამ (85%) აღიარა, რომ ძალადობა ფართოდ გავრცელებული და მწვავე პრობლემაა ქალებისთვის, ის დაფარული და, შესაბამისად, ბევრი ქალისთვის გაუმჟღავნებელი პირადი ტრაგედიაა.⁷⁴ ქართული საზოგადოება საკმაოდ ტრადიციულია, სადაც ოჯახი, როგორც კერძო ერთეული, წმინდად ითვლება და ოჯახის ღირსების დაცვა საზოგადოების ყველა წევრის ვალდებულებაა, განსაკუთრებით სოფლად და მოშორებულ რეგიონებში. დაქორწინებული ქალები ხშირად ცხოვრობენ თავიანთ ნათესავებთან და ოჯახში ძალადობის ან განქორწინების შემთხვევაში არც წასასვლელი და ხშირად არც საარსებო საშუალება აქვთ. ეს განსაკუთრებით ეხება იძულებით გადაადგილებულ ქალებს, რომლებსაც არ აქვთ უსაფრთხო საცხოვრებელი და ხშირად უწევთ ოჯახის სხვა წევრებთან ერთად მცირე ბინებში ცხოვრება ხალხმრავალ დევნილთა დასახლებებში. ასეთ პირობებში მცხოვრები ქალებისთვის იზრდება თავშესაფრებში განთავსების საჭიროება. თავშესაფრები ქალებს და მათ ბავშვებს საშუალებას აძლევს, ექვსი თვის განმავლობაში დარჩნენ დაცულ გარემოში, მაგრამ ამ პერიოდის ამოწურვის შემდეგ ისინი ხშირად რჩებიან უსახლკაროდ, დაუცველ მდგომარეობაში, ან იძულებულნი ხდებიან, დაბრუნდნენ მოძალადე ქმრების ძალადობრივ გარემოში, რაც ზრდის მათი შემდგომი ვიქტიმიზაციის რისკს.

2001 წლიდან, მრავალმხრივი აქტივობებით, WFS აქტიურად მუშაობს ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე და ფოკუსირებულია დევნილ და კონფლიქტით დაზარალებულ ქალებზე, რომლებიც ცხოვრობენ სხვადასხვა მუნიციპალიტეტსა და სოფლებში, განსაკუთრებით კონფლიქტის გამყოფი ზოლის სიახლოვეს - რუსეთის მიერ ოკუპირებული საქართველოს მონყვეტილ აფხაზეთთან ე.წ. ადმინისტრაციულ გამყოფ ხაზთან (ABL).

➔ **ოჯახში ძალადობის შემთხვევების გამოვლენა და რეაგირება.** ტრადიციული და კულტურული ნორმების გათვალისწინებით, სადაც ოჯახში ძალადობის განხილვა ტაბუდადებულია და მიუღებლად ითვლება, ძალადობის შემთხვევების იდენტიფიცირება კვლავ სერიოზულ გამოწვევად რჩება. ამდენად, ადრეული იდენტიფიკაცია და რეაგირება უნდა იყოს პრიორიტეტული - ძალადობაგამოვლილი ქალების დროული და სათანადო დახმარების უზრუნველსაყოფად.

WFS-ის შემთხვევაში, ეს კეთდება სხვადასხვა სტრატეგიის და ინსტრუმენტის კომბინაციის მეშვეობით:

74 ქალთა ფონდი „სოხუმის“ ოფიციალური ვებგვერდი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <http://www.fundsokhumi.ge/index.php/en/publications/gender-based-violence>

■ იდენტიფიცირების სტრატეგიები:

- **ქალთა მხარდაჭერის ცენტრები (WSC)** - WFS-ის მიერ დასავლეთ საქართველოს 11 ქალაქში დაარსებული ადგილობრივი სათემო ცენტრები, რომელთაც ქალები ხელმძღვანელობენ, არის იდენტიფიკაციის მთავარი წყარო და ისინი რეაგირებენ ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე თემის დონეზე. თითოეული ცენტრი წარმოდგენილია კარგად ინფორმირებული თემის ლიდერი ქალების მიერ (მობილიზატორები), რომლებიც აღჭურვილნი არიან მედიაციისა და ფასილიტაციის უნარებით თავიანთი თემის სხვადასხვა დაუცველ ჯგუფთან კომუნიკაციისთვის. WSC იკვლევს და აფასებს სიტუაციას ადგილზე, ახდენს გადაუდებელი და აქტუალური გენდერულად მგრძობიარე პრობლემების (მათ შორის კონფლიქტები ოჯახებში და ოჯახში ძალადობა) იდენტიფიცირებას და ძალადობის მსხვერპლთა გადაამისამართებს შესაბამის უწყებებსა და მხარდაჭერის სერვისებში დახმარებისთვის. ისინი ახდენენ მოქალაქეების მობილიზებას და ინფორმირებას სამართლებრივი დაცვის მექანიზმებისა და მსხვერპლთა მხარდაჭერის არსებული მომსახურებების შესახებ; მონაწილეობენ ადგილობრივი ხელისუფლების შეხვედრებში; და აქტიურად ეწევიან ადგილებზე არსებული პრობლემების ადვოკატირებას ადგილობრივი თანამდებობის პირებთან;

- **საინფორმაციო შეხვედრები პროფესიულ ჯგუფებთან:** საინფორმაციო შეხვედრები და ტრენინგები, რომლებიც ტარდება პროფესიული ჯგუფებისთვის (მასწავლებლები, აღმზრდელები და სამედიცინო პერსონალი), ქმნის სივრცეს პარტნიორობისთვის და მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს ძალადობის შემთხვევების გამოვლენის პროცესს;

- **თერაპიის სესიები ფსიქოლოგებთან:** ჯგუფური ან ინდივიდუალური ფსიქოლოგიური თერაპია, მათ შორის არტთერაპიის სესიები, საშუალებას აძლევს ქალებს, რომლებმაც განიცადეს ქალთა მიმართ და/ან ოჯახში ძალადობა, გამოავლინონ და გამოხატონ თავიანთი ემოციები, ასევე განავითარონ დაძლევისა და თვითდამშვიდების უნარები. ფსიქოლოგიურ სესიებზე ქალები ხშირად ხდებიან ინფორმატორები და ეხმარებიან ნაცნობთა წრეში „ჩუმი მსხვერპლის“ იდენტიფიცირებაში;

- **ანონიმური კითხვარების შევსება და შესაბამის სპეციალიზებულ სამსახურებში გადაამისამართება:** ძალადობის შემთხვევების დოკუმენტირებისა და იდენტიფიცირებისათვის თემებში ვრცელდება სპეციალური ანონიმური კითხვარები. შევსებული კითხვარები იგზავნება WFS-ის მთავარ ოფისში შემდგომი განხილვისთვის. ყველა კითხვარს განიხილავს და აფასებს ფსიქოლოგი, იურისტი და სოციალური მუშაკი, რის შემდეგაც ისინი ერთობლივად შეიმუშავენ სამუშაო გეგმებს. რთული და გადაუდებელი სიტუაციის მქონე ქალები რეაბილიტაციისთვის იგზავნებიან WFS-ის „სარეაბილიტაციო ცენტრში“ ან ქვეყანაში მოქმედ სხვა სპეციალიზებულ სამსახურებში.

- **სათემო, გენდერულად მგრძობიარე ადრეული შეტყობინების სისტემა (GREWS),** შემუშავებული და დანერგული WFS-ის მიერ,⁷⁵ არის კონფლიქტის ანალიზის მრავალგანზომილებიანი და რთული მექანიზმი. ის გამოიყენება ყველა მიმდინარე პროექტში, განსაკუთრებით - ადამიანური უსაფრთხოების დაბალი ხარისხისა და ძალადობის მაღალი რისკის ადგილებში, დევნილთა და კონფლიქტით დაზარალებული ქალების და გოგონების, ასევე ოჯახში ძალადობის პოტენციური მსხვერპლი ქალების მდგომარეობის მონიტორინგისა და შეფასებისთვის. GREWS გულისხმობს ინფორმაციის შეგროვებას პოტენციური კონფლიქტებისა და კრიზისების შესახებ (ოჯახებში, თემებში და ა.შ.) თემის ლიდერების მიერ. მონაცემების სისტემატიზება და გაანალიზება ხდება ქალებისა და მამაკაცების სპეციფიკური საჭიროებებისა და ინტერესების გათვალისწინებით. ეს ინფორმაცია გამოიყენება ძალადობისა და არასტაბილურობის შესაძლო ესკალაციის შესახებ დროული გაფრთხილებისთვის, ასევე შესაბამისი რეაგირების სტრატეგიების

75 სათემო, გენდერულად მგრძობიარე ადრეული შეტყობინების სისტემა იყო შემუშავებული და პილოტირებული WFS-ის მიერ Kvinna till Kvinna-ს ფინანსური მხარდაჭერით 2018 წელს

შემუშავებისა და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ადვოკატირების განხორციელებისთვის ადგილობრივ, ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე. სხვადასხვა პოლიტიკის დოკუმენტი და ანალიზი გამოქვეყნდა GREWS მეთოდოლოგიის გამოყენებით და ხელმისაწვდომია WFS-ის ვებგვერდზე.⁷⁶

■ რეაგირების სტრატეგიები:

- **ორგანიზაციის მიერ მართული „სარეაბილიტაციო ცენტრი“** სთავაზობს ძალადობაგამოვლილ ქალებს/პოტენციურ მსხვერპლ ქალებს 14-დან 20 დღემდე, 24-საათიან თავშესაფარს. მასში შესაძლოა განთავსდნენ ქალები, რომლებსაც არ მიუღიათ „მსხვერპლის ოფიციალური სტატუსი“, ან თავს იკავებენ პოლიციაში მიმართვისგან, რაც ზღუდავს მათ სახელმწიფო მომსახურებების მიღების შესაძლებლობას. „სარეაბილიტაციო ცენტრში“ ქალებს ეხმარებიან მსხვერპლის სტატუსის მიღებაში. ძალადობაგამოვლილ ქალებს ემსახურება ფსიქოლოგი, იურისტი და სოციალური მუშაკი, აქტიური მუშაობა მიმდინარეობს მათ მცირეწლოვან შვილებთან. საჭიროების შემთხვევაში ხდება მათი გადამისამართება სხვა პროფესიონალებთან და სამედიცინო სპეციალისტებთან. ძალადობაგამოვლილ ქალებს ეხმარებიან იურიდიული დოკუმენტების აღდგენაში, ასევე, სახელმწიფო, მუნიციპალური თუ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ შეთავაზებული სხვადასხვა სოციალური სერვისის მიღებაში. ძალადობის მსხვერპლები/პოტენციური მსხვერპლები ასევე გადიან სხვადასხვა პროფესიულ კურსს (ბუღალტერია, ჭრა-კერვა, კომპიუტერული და პოლიმერული თიხის კურსები და მცირე ბიზნესის საფუძვლები), ეძლევათ გრანტი მცირე ბიზნესის დასაწყებად და აქვთ შესაძლებლობა, დაუკავშირდნენ პოტენციურ დამსაქმებლებს შემდგომი დასაქმებისა და ეკონომიკური დამოუკიდებლობისთვის.

ღამიანადაც კი აღარ ვგრძნობდი თავს. ყოველდღიურობამ, რომელშიც ვცხოვრობდი, გამაგიჟა. აფხაზეთის ომის შემდეგ ჩემს ცხოვრებაში ომი არ დასრულებულა... მე და ჩემი ოჯახი ყოველთვის გადარჩენისთვის ვიბრძოდით...

ყოველ საღამოს ველოდი, რომ ჩემი ქმრისგან გამეგო, რისთვის იბრძოდა ის. ისეთი დეპრესია ვიგრძენი, რომ არაფერზე რეაგირება არ შემეძლო. თემის ლიდერმა [ფონდი „სოხუმის“ მობილიზატორი] ფონდ „სოხუმთან“ დამაკავშირა და ასე აღმოვჩინდი სარეაბილიტაციო ცენტრში. ჩემი შვილები სახლის გარდა სხვაგან არასოდეს ყოფილან. სარეაბილიტაციო ცენტრში მოხვედრა მათთვის უცხოეთში წასვლას ჰგავდა. აღმოვჩინდი ისეთ გარემოში, სადაც პირველად ვიგრძენი თავი ადამიანად, ქალად. პირველად მომინდა მაკიაჟის გაკეთება და ფრჩხილებზე ლაქის წასმა. თურმე ბევრი პრობლემა მქონდა... ამ პრობლემების მოგვარებაში ფსიქოლოგი და სოციალური მუშაკი მეხმარებოდნენ. ჩემს შვილებზე პროფესიონალები ზრუნავდნენ. ფსიქოლოგთან მუშაობის შემდეგ შვება ვიგრძენი. ახლა მინდა გონებიდან წავშალო ტკივილითა და გაჭირვებით სავსე 31 წელი, სადაც არცერთი ნათელი წერტილი არ იყო. ორი კვირის განმავლობაში ფეხზე წამოვდექი, გადავაფასე ჩემი ცხოვრება და სხვანაირად დავინახე, ბევრი რამ ვისწავლე და ახლა ხვალინდელი დღის არ მეშინია.

— 36 წლის დევნილი ქალის ნაამბობი

- **წყვილებთან მუშაობა - ადრეულ ეტაპზე მოძალადის ძალადობრივი ქცევის კორექციის სესიები:** წყვილებს, რომლებსაც გამოუვლინდათ ოჯახური კონფლიქტები, ფსიქოლოგთან თუ იურისტთან შეხვედრების დროს ან ანონიმური კითხვარების მეშვეობით, სთავაზობენ სპეციალურ სესიებს. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მამაკაცებს - ყოფილ მეომრებს, ტრავმული გამოცდილებითა და მოგონებებით და ძლიერი ბრაზის ემოციებით - რომლებიც სჩადიან

76 ქალთა ფონდი „სოხუმის“ ოფიციალური ვებგვერდი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <http://www.fundsokhumi.ge/index.php/en/publications/gender-based-violence>

ძალადობას სახლში და თავიანთ საზოგადოებაში. დევნილი და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული მამაკაცები, უმეტეს შემთხვევაში ვერ ახერხებენ ემოციების მართვას, რადგან ომის შემდეგ მათ არ ჩატარებიათ არანაირი სპეციალიზებული რეაბილიტაცია. იგულისხმება (ან მათ ასე ასწავლეს), რომ ისინი უნდა იყვნენ „ძლიერები და მტკიცენი“. შესაბამისად, ეს მამაკაცები ცდილობენ საკუთარი გრძნობების დამალვას, რაც ფეთქდება და ვლინდება პარტნიორთან ინტიმურ ურთიერთობებში. ასეთ წყვილებს მხარს უჭერს მულტიდისციპლინური გუნდი (ფსიქოლოგი, კონფლიქტების მოგვარების სპეციალისტი და იურისტი). ქალებსა და მამაკაცებს უტარდებათ ინდივიდუალური კონსულტაცია ან ერთობლივი თერაპია, სადაც ისინი განიხილავენ თავიანთ პრობლემებს. სესიებზე მუშაობა მიმართულია წყვილებს შორის კომუნიკაციის გაუმჯობესებაზე, მათი პრობლემების ანალიზსა და კონფლიქტის რისკების აღმოფხვრაზე. ზოგჯერ, როდესაც ფსიქოლოგი განსაზღვრავს მშობლების ურთიერთობის უარყოფით გავლენას ბავშვებზე, ოჯახთან მუშაობას ერთდროულად ახორციელებს სხვადასხვა სპეციალისტი - ფსიქოლოგი მუშაობს ბავშვთან, კონფლიქტების მოგვარების სპეციალისტი - მშობლებთან.

მუშაობა წყვილთან ქალთა ფონდ „სოხუმში“

30 წელია ვცხოვრობთ დევნილობაში და გაურკვეველ ვითარებაში, ერთ პატარა ბინაში სამი თაობა ერთად ვცხოვრობთ... ასეთ ოჯახში ყველანაირი პირობაა შექმნილი კონფლიქტის აღმოცენებისთვის. ერთ დღეს მივედი ფონდი „სოხუმის“ შეხვედრაზე. როცა კონფლიქტის სპეციალისტი ლაპარაკობდა, როგორ იქმნება ოჯახში კრიზისი, მეგონა ჩემზე ლაპარაკობდა. ძალიან შემეშინდა. ის, რაც მე უბრალო კამათი მეგონა ჩემს ოჯახში, კონფლიქტის გაჩენის სერიოზული რისკი ყოფილა. ჩემს თავს ვუთხარი: „აფხაზეთში ყველაფერი დავკარგეთ... არ მინდა ახლა ოჯახი დავკარგო. უნდა გადავარჩინო“. შეხვედრაზე შემომთავაზეს ფსიქოლოგთან ვიზიტი. ადვილი არ იყო, ძალიან გამიჭირდა, უხერხულად ვიგრძენი თავი... ერთი თვე ვფიქრობდი და ბოლოს გადავწყვიტე, ტელეფონით გავსაუბრებოდი. უფრო ადვილი იყო ჩემთვის. მოგვიანებით დავგეგმეთ პირისპირ შეხვედრა და ჩავერთე სესიებში მეუღლესთან ერთად... ფსიქოლოგმა ინდივიდუალური სქემა დამიდგინა: როგორ ვმართო ემოციები და როგორ დავძლიო სტრესი. პირველივე შეხვედრაზე ვიგრძენი, რომ საკუთარ თავზე უნდა მემუშავა. გამუდმებით ვიხსენებდი მის რჩევას. სიმართლე გითხრათ, ამ შეხვედრებმა გადაარჩინა ჩემი ოჯახი და სიცოცხლე. გამოუსწორებელი ძალადობის შემთხვევები შეიძლება ძალიან მარტივად განვითარებულიყო ჩემს ოჯახში და წარმომიდგენია, სად აღმოვჩნდებოდი.

— 45 წლის დევნილი მამაკაცის ნაამბობი

➔ **ცნობიერების ამაღლება და მოსახლეობის ინფორმირება ოჯახში ძალადობის შესახებ.**
 საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება და ქალთა მიმართ ძალადობის მიმართ ნულოვანი ტოლერანტობის ხელშეწყობა ყოველთვის მნიშვნელოვანი სტრატეგიაა იმ სოციალური ნორმების გამოწვევისა და ქცევის, რწმენისა და სტრუქტურების შესაცვლელად, რომლებიც ემყარება გენდერული ნიშნით ძალადობის ნორმალიზებას. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადი ცნობიერების ამაღლების კამპანიებს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს გენდერული ნიშნით ძალადობის შესახებ ღრმად ფესვგადგმული აღქმის შეცვლაში, მათ ასევე მეტი ყურადღება უნდა გაამახვილონ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთათვის ხელმისაწვდომი სერვისების წინ წამოწევისა და პრევენციული ინიციატივების ხელშეწყობაზე.

WFS იყენებს უამრავ ინსტრუმენტს საინფორმაციო და მედიაკამპანიების ჩატარებისას - სოციალური რეკლამები, სატელევიზიო და რადიოგადაცემები, ქუჩის/ფორუმ-თეატრები, საჯარო დისკუსიები და ტრენინგები რეფერალური სისტემის სხვადასხვა აქტორთან და სხვა სოციალურ ჯგუფებთან (მაგ., პოლიცია, მასწავლებლები, ექიმები, სოციალური მუშაკები, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები, სკოლის მოსწავლეები, თემის ლიდერები და ა.შ.), რაც ახალისებს ღია დისკუსიას საზოგადოებაში და ხელს უწყობს დამოკიდებულების შეცვლას.

„ძალადობაგამოვლილ ქალთა სერვისების ციფრული რესურსცენტრი“⁷⁷ (ონლაინ პლატფორმა)
 შეიქმნა WFS-ის მიერ 2022 წელს, რათა უზრუნველყოს ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის და ნებისმიერი დაინტერესებული პროფესიონალისთვის მარტივი წვდომა გენდერული ნიშნით/ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის ფართო სპექტრზე. ონლაინ პლატფორმა არის ინფორმაციის ყოვლისმომცველი ბანკი, რომელშიც განთავსებულია ინფორმაცია ძალადობაგამოვლილ ქალებისთვის ქვეყანაში არსებული ყველა მხარდაჭერის სერვისის შესახებ, რომელსაც უზრუნველყოფს საქართველოს მთავრობა ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე, ან სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები; ძალადობის მსხვერპლთა სამართლებრივი დაცვის მექანიზმების, რეფერალური სისტემის აქტორების ფუნქციების, გენდერული ნიშნით ძალადობასთან დაკავშირებული ეროვნული და საერთაშორისო პუბლიკაციების შესახებ (ანგარიშები, ანალიზი, გამოკითხვები და ა.შ.); მობილური SOS აპლიკაციები, ცხელი ხაზის ნომრები; ძალადობაგამოვლილ ქალების წარმატების ისტორიები. ამ დროისთვის, ციფრული რესურსცენტრი 10 მუნიციპალიტეტს აქვს ინტეგრირებული საკუთარ ვებგვერდზე. გამოქვეყნდა უამრავი ფეისბუქპოსტი, ახალი ამბები და სტატია ონლაინ საინფორმაციო სააგენტოებში. გაიმართა მედიაკამპანიები და საინფორმაციო შეხვედრები სხვადასხვა სოციალურ და პროფესიულ ჯგუფთან, დეტალური ინსტრუქციებით, თუ როგორ გამოიყენონ პლატფორმა და გააძლიერონ შესაძლებლობები ციფრული წიგნიერების შესახებ. სოციალურად დაუცველ ქალებს გადაეცა სმარტფონები, რაც უმარტივებს მათ ონლაინ პლატფორმაზე წვდომას.

ძალადობაგამოვლილ ქალთა სერვისების ციფრული რესურსცენტრის მთავარი გვერდი

77 ძალადობაგამოვლილ ქალთა სერვისების ციფრული რესურსცენტრი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს <http://sofsokhumi.ge/>

3 ვებგვერდს რომ გადავხედო, მივხვდი, რომ მარტო არ ვარ და ჩემნაირ ქალებს კანონი იცავს. ვიცი, რომ არსებობს უამრავი სახელმწიფო უწყება და არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელსაც შეუძლია დამეხმაროს... ვებგვერდზე მე გავეცანი ძალადობაგამოვლილი ქალების წარმატებების ისტორიებს და იმედი გამიჩნდა, რომ მეც შევძლებ ყველა პრობლემის გადალახვას. ამას ადრე ვერასდროს ვიაზრებდი.
— ოჯახში ძალადობაგამოვლილი ქალი, 28 წლის

ჩვენი ბენეფიციარების თქმით, ვებგვერდი ქალებს დიდ იმედს და გარანტიას აძლევს, რომ ისინი მარტო არ არიან, რადგან ისინი დაცულები არიან და მათი მხარდაჭერა შესაძლებელია.

ზოგიერთი ქალისთვის ვებგვერდი იქცა **პარტნიორის ძალადობრივი ქცევის შეკავების და თავდაცვის** ქმედით ინსტრუმენტად.

8 ავუზიარე საიტი ჩემს ქმარს, ვაჩვენე სხვადასხვა ონლაინ აპლიკაცია და სერვისი, რომლებსაც შეუძლია ჩემი დაცვა მისგან... გავაფრთხილე, რომ სასწრაფოდ გამოვიძახებ პოლიციას საიტზე მითითებულ SOS ღილაკზე დაჭერით და ამან იმუშავა. მას შეეშინდა და ვფიქრობ, ორჯერ დაფიქრდება, სანამ რაიმე ფორმით შეურაცხყოფას მომაყენებს.
— ძალადობის მსხვერპლი ქალი, 38 წლის

➔ მუნიციპალიტეტების როლის გაძლიერება გენდერული ნიშნით/ოჯახში ძალადობის პრევენციასა და მასზე რეაგირების თვალსაზრისით. ადგილობრივი ხელისუფლების ცნობიერების ამაღლება გენდერული ნიშნით/ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მნიშვნელოვან სტრატეგიას წარმოადგენს კონფლიქტით დაზარალებული ქალების პრობლემებზე სათანადო რეაგირების უზრუნველსაყოფად. გარდა ამისა, გადამწყვეტია მეთოდოლოგიური დახმარების გაწევა გენდერულად მგრძობიარე საჭიროებების შეფასების პროცესში. ასევე, ადგილობრივ პოლიტიკაში და ბიუჯეტში პრევენციული ღონისძიებების და კონფლიქტით დაზარალებული და ძალადობაგამოვლილი ქალების საჭიროებებზე მორგებული მხარდაჭერის სერვისების ინტეგრირება.

საქართველოს ადგილობრივ ხელისუფლებებს აქვთ ლეგიტიმაცია და პასუხისმგებლობა, განახორციელონ გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციის (NAP 1325) იმპლემენტაციის ეროვნული სამოქმედო გეგმა ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ. შესაბამისად, ისინი ვალდებული არიან, უზრუნველყონ დევნილი და კონფლიქტით დაზარალებული ქალების ქმედითი მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და განახორციელონ მათი მხარდაჭერა ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციისა და დაცვის საქმეში. აღნიშნული ძალზე მნიშვნელოვანია პოსტკონფლიქტური საზოგადოებებისთვის, განსაკუთრებით - ხანგრძლივ დევნილობაში მყოფი ქალებისთვის.

თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, ადგილობრივი თვითმმართველობები რჩებიან გამოუყენებელ რესურსად დევნილთა და კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობის საჭიროებების დაკმაყოფილების და გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთათვის შესაბამისი სერვისების მიწოდების თვალსაზრისით.

WFS-მა აქტიური წვლილი შეიტანა **ადგილობრივ დონეზე გენდერული თანასწორობის მექანიზმის ჩამოყალიბებაში** და მისი შესაძლებლობების გაძლიერებაში, რათა ეფექტიანად უპასუხოს კონ-

ფლიქტით დაზარალებული ქალების კონკრეტულ საჭიროებებს, მათ შორის უზრუნველყოს გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთათვის დახმარების სერვისების ხელმისაწვდომობა.

მუნიციპალიტეტებში გენდერული თანასწორობის საბჭოების შექმნა: 2013 წელს, WFS-მა ოთხ საპილოტე მუნიციპალიტეტში დააარსა პირველი გენდერული თანასწორობის ინსტიტუციური მექანიზმი.⁷⁸ მუნიციპალიტეტებში პილოტირებულმა გენდერული თანასწორობის საბჭოებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვიეს ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლების დამოკიდებულებებსა და წარმოდგენაში, ქალთა და მარგინალიზებული ჯგუფების, მათ შორის დევნილების ჩართულობის შესახებ გენდერულად მგრძობიარე პოლიტიკის ფორმირების პროცესში. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და ქალები აქტიურად ჩაერთნენ საკრებულოს სამუშაო შეხვედრებში, სადაც ისინი სხვებს უზიარებდნენ თავიანთ გამოწვევებს და სთავაზობდნენ რეკომენდაციებს, თუ როგორ მოგვარდეს ესა თუ ის პრობლემა; შეფასდა ადგილობრივი მოსახლეობის გენდერული საჭიროებები, შემუშავდა შესაბამისი სტრატეგიები და გენდერული სამოქმედო გეგმები, ადგილობრივ ბიუჯეტში ძალადობის მსხვერპლთა დასახმარებლად თანხების გამოყოფით.

საპილოტე პროექტის შედეგად, რომელსაც მოჰყვა ქალთა სხვადასხვა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციის მიერ განხორციელებული ადვოკატირების ფართო კამპანიები, 2016 წელს შევიდა საკანონმდებლო ცვლილებები შესაბამის კანონებში, რამაც მოახდინა **გენდერული თანასწორობის საბჭოების (GEC)** ინსტიტუციონალიზაცია სამიზნე მუნიციპალიტეტებში⁷⁹. WFS-ის მიერ გენდერული თანასწორობის საბჭოების ინსტიტუციური გაძლიერების და ადგილობრივი ოფიციალური პირების, მათ შორის ადგილობრივი დეპუტატების, საბჭოს წევრების, მერების და მათი მოადგილეების, მერიის სოციალური და იურიდიული დეპარტამენტის ხელმძღვანელებისა და სოფლების წარმომადგენლების შესაძლებლობების გაძლიერების შედეგად, მუნიციპალურ პროგრამებში გაჩნდა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ ქალთა მხარდაჭერის სერვისები, მათ შორის: ერთჯერადი ფულადი დახმარება, მკურნალობა, ბინის ქირით უზრუნველყოფა, ბავშვთა მოვლის სხვადასხვა სერვისი და მცირე ბიზნესის თანადაფინანსება.

ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების დღის წესრიგის ლოკალიზება ადგილობრივ პოლიტიკაში: 2018 წლიდან WFS აქტიურად არის ჩართული გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325 რეზოლუციის ეროვნული სამოქმედო გეგმის (NAP) ლოკალიზებაში საქართველოს 17 მუნიციპალიტეტში,⁸⁰ რომელიც მიზნად ისახავს, გაზარდოს დევნილი და კონფლიქტით დაზარალებული ქალების მონაწილეობა ადგილობრივი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ლოკალიზაციის განხორციელებისას მოხდა დევნილი და კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისა და ახალგაზრდების მობილიზება და მათი შესაძლებლობების განვითარება; საფუძვლიანად შეფასდა დევნილთა და კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისა და გოგონების პრობლემები და საჭიროებები და არსებული გამოწვევების გადაჭრის მიზნით განხორციელდა აქტიური ადვოკატირება ადგილობრივი ხელისუფლების შესაბამის წარმომადგენლებთან. შედეგად, შემუშავდა მუნიციპალური პროგრამები ადამიანთა ამ ჯგუფების გასაძლიერებლად და მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტებში გამოიყოფილი ფინანსური რესურსები. ეს ქმედებები ემსახურებოდა ეროვნული პოლიტიკის დაკავშირებას კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისა და გოგონების კონკრეტულ საჭიროებებსა და პრიორიტეტებთან.

78 პირველი მუნიციპალური გენდერული თანასწორობის საბჭოები შეიქმნა ქუთაისში, სენაკში, ოზურგეთსა და ბათუმში 2013-2016 წლებში UN Fund for Gender Equality-ის ფინანსური მხარდაჭერით

79 WFS-ს სამიზნე მუნიციპალიტეტების რიცხვში შედის: ქუთაისი, წყალტუბო, სამტრედია, თერჯოლა, ტყიბული, ბაღდათი (იმერეთის რეგიონი); ზუგდიდი, სენაკი, წალენჯიხა, ფოთი (სამეგრელოს რეგიონი); ოზურგეთი, ლანჩხუთი, ჩოხატაური (გურიის რეგიონი); ქობულეთი (აჭარის რეგიონი)

80 ლოკალიზების პროექტი ხორციელდება გაეროს ქალთა ორგანიზაციასთან (საქართველო) პარტნიორობით, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების კოალიციის მიერ - იგპ ქალთა ასოციაცია „თანხმობა“, ქალთა საინფორმაციო ცენტრი და ქალთა ფონდი „სოხუმი“. საპილოტე პროექტის განხორციელება დაიწყო 2018 წელს და მას მხარს უჭერდა აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტი; რასაც მოჰყვა დამხმარე პროექტი 2021 წელს, დღი ბრიტანეთის მთავრობის კონფლიქტის, სტაბილურობისა და უსაფრთხოების ფონდის (CSSF) დაფინანსებით

ქალების მიმართ/ოჯახში ძალადობის პრევენციის და ძალადობის მსხვერპლთა დაცვის ადგილობრივი უწყებათაშორისი კომისიის შექმნა: 2010 წლიდან WFS აქტიურად მონაწილეობს რეფერალური სისტემის ყველა შესაბამის აქტორს შორის (მაგ.: პოლიცია, სოციალური მუშაკები, მუნიციპალიტეტის მოხელეები, ექიმები, მასწავლებლები და ა.შ.) ინფორმაციის გაცვლის და საკოორდინაციო შეხვედრების ორგანიზებაში, რათა უზრუნველყოს იმ უწყებებს შორის ქმედითი თანამშრომლობა, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციასა და რეაგირებაზე. ასევე, უწყობს ხელს სისტემის ფარგლებში არსებული ხარვეზების იდენტიფიცირებას და პრობლემების ერთობლივი ძალისხმევით გადაჭრას.⁸¹ WFS-ის მიერ ადგილობრივ ოფიციალურ პირებთან უწყვეტი მუშაობის შედეგად მოხერხდა რამდენიმე მუნიციპალიტეტში უწყებათაშორისი კომისიების დანერგვა,⁸² გენდერული ნიშნით/ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის მიზნობრივი და საჭიროებებზე დაფუძნებული პროგრამების განხორციელება და ადგილობრივ დონეზე პრევენციისა და რეაგირების მიმართულებით სისტემატური და კოორდინირებული მუშაობის უზრუნველყოფა.

81 აქტივობების მხარდამჭერია ორგანიზაცია Bread for the World

82 2022 წელს WFS-მ მონაწილეობა მიიღო უწყებათაშორისი კომისიების შექმნაში სენაკის, ბაღდათისა და ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტებში

ომის შემდგომი და გრძელვადიანი სტრატეგიები

ბოსნია და ჰერცეგოვინა

ეს თავი აღწერს გაერთიანებულ ქალთა ფონდის და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციების ოპერაციებსა და სტრატეგიებს ბოსნია და ჰერცეგოვინაში (BiH) ომის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ ქალთა მიმართ ძალადობა არის მოვლენა, რომელიც სცილდება კულტურებსა და სოციალურ სისტემებს, ომისა და ომის შემდგომი გარემოებები მოითხოვს ინტერვენციების კორექტირებას და ისეთი მოდელის შექმნას, რომელიც უზრუნველყოფს ეფექტურ რეაგირებას ქალებისა და გოგონების საჭიროებებზე. ქვეთავი დაინერგა გაერთიანებულ ქალთა ფონდის არსებული ლიტერატურის კვლევისა და სხვა ორგანიზაციების აქტივისტ ქალებთან ინტერვიუების საფუძველზე, რომლებიც დღესაც აქტიურად ებრძვიან ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობას და მონაწილეობენ მშვიდობის მშენებლობის პროცესში.

გაერთიანებულ ქალთა ფონდის და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოცდილება, სტრატეგიები და მოქმედების პროცედურები ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის შემდეგ შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციების ან/და აქტივისტების მიერ, როგორც შთაგონების წყარო, რომ არ შეწყდეს ქალების, მამაკაცების ნახალისება და მთელმა საზოგადოებამ მუდმივად გაუწიოს წინააღმდეგობა ძალადობრივ პოლიტიკას, ქალებისა და გოგონების მიმართ ძალადობის ყველა ფორმას და გააძლიეროს ქალთა ავტონომია საკუთარ თავთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღებისას, ნებისმიერ სოციალურ თუ პოლიტიკურ ვითარებაში.

■ გაერთიანებულ ქალთა ფონდის შესახებ

გაერთიანებულ ქალთა ფონდი არის არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც დაარსდა 1996 წელს ბანია ლუკაში, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ომის შემდეგ (ომი - შეიარაღებული კონფლიქტი დასრულდა 1995 წელს).

თავდაპირველად, ბანია ლუკადან აქტივისტ ქალთა ჯგუფის შეკრება განპირობებული იყო საკუთრების უფლების დაცვაში დახმარების განხორციელების საჭიროებით ქალებისთვის, რომლებმაც ომში დაკარგეს სახლი. თუმცა, თანდათანობით გაიზარდა ასოციაციაში ქალთა მიმართვიანობა სხვადასხვა სახის ძალადობისგან დაცვის მოთხოვნით. იმ დროისთვის ბოსნია და ჰერცეგოვინას სასამართლო სისტემაში არ არსებობდა ინსტიტუციური ჩარჩო, რომელიც დაიცავდა ქალებსა და გოგონებს ოჯახში ან გენდერული ნიშნით ძალადობისგან, ამიტომ ორგანიზაციამ თავისი სტრატეგიული ქმედება გადაიტანა ძალადობაზე რეაგირების მექანიზმის შექმნაზე, ადგილობრივიდან სახელმწიფო დონემდე. თავიდანვე ცხადი იყო, რომ ამის მიღწევა შეუძლებელი იქნებოდა პოლიტიკური გავლენის გარეშე, ამიტომ გაერთიანებულ ქალთა ფონდმა დაიწყო მუშაობა პოლიტიკურად აქტიურ ქალებთან.

■ სოციალური კონტექსტი, რომელშიც არასამთავრობო ორგანიზაციებმა შეიმუშავეს სამოქმედო სტრატეგიები ბოსნია და ჰერცეგოვინის ომის შემდეგ

ომის შემდეგ, ქალთა უფლებების აქტივისტები ბოსნია და ჰერცეგოვინიდან მუშაობდნენ საზოგადოებაში, სადაც არ იყო გარანტირებული ადამიანის ძირითადი უფლებები: გადაადგილების თავისუფლება, პირადი და საკუთრების უსაფრთხოება, მუშაობის უფლება და საკუთარი საცხოვრებლის უფლება. სამშვიდობო ხელშეკრულებამ - „დეიტონის სამშვიდობო შეთანხმება“ - დაამყარა მშვიდობა და შექმნა ფრაგმენტული პოლიტიკური სტრუქტურა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში. პოლიტიკური არასტაბილურობა განახლდა მმართველ საპარლამენტო პარტიებს შორის მუდმივად კონსენსუსის არარსებობის გამო, რაც ეთნიკური ხასიათის იყო და განაპირობებდა საერთაშორისო თანამეგობრობის საკმაოდ დიდ გავლენას

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში. დეიტონის შეთანხმების შესრულებაზე ზედამხედველობისთვის დაინიშნა საერთაშორისო თანამეგობრობის უმაღლესი წარმომადგენელი. უმაღლეს წარმომადგენელს, ბონის უფლებამოსილებების წყალობით, უფლება ჰქონდა მიეღო კანონები და გადაეყენებინა საჯარო თანამდებობის პირები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ დეიტონის სამშვიდობო შეთანხმების განხორციელებას.

საერთაშორისო თანამეგობრობამ მხარი დაუჭირა არასამთავრობო სექტორსაც, დაფინანსდა პროგრამები და პროექტები, რომელთა მიზანი იყო დემოკრატიის დამკვიდრება და ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების გაძლიერება.

შვედურმა ფონდმა Kvinna till Kvinna-მ დაიწყო მუშაობა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ რაიონებში ქალების დასახმარებლად. მან ასევე მხარი დაუჭირა გაერთიანებულ ქალთა ფონდს პირდაპირი დახმარების სერვისების დაფინანსებით, სერბთა რესპუბლიკაში პირველი დახმარების ცხელი ხაზით და ქალებისთვის უფასო იურიდიული დახმარების ოფისის გახსნით. დღეს შვედური ფონდი Kvinna till Kvinna, რომელმაც დაიწყო თავისი ფუნქციონირება ბოსნია და ჰერცეგოვინაში, მხარს უჭერს 140-ზე მეტ არასამთავრობო ორგანიზაციას კონფლიქტით დაზარალებულ 20 ქვეყანაში მთელი მსოფლიოს მასშტაბით.

■ ბოსნია და ჰერცეგოვინის არასამთავრობო ორგანიზაციების გრძელვადიანი სტრატეგიები ოჯახში და გენდერული ნიშნით ძალადობასთან ბრძოლაში ომის შემდგომ ბოსნია და ჰერცეგოვინაში

ომის შემდგომ სოციალურ ვითარებაში არასამთავრობო ორგანიზაციების ერთადერთი სწორი სტრატეგია ემყარებოდა პოზიტიურ რწმენას, რომელიც წარმოშობდა პროგრესის შესაძლებლობას და მიზნად ისახავდა საზოგადოების განვითარებას ევროკავშირის ღირებულებებზე დაფუძნებით.

ნერილობითი სტრატეგიული დოკუმენტები ბოსნია და ჰერცეგოვინაში იმ სახით, როგორც მათ დღეს ვიცნობთ, გაჩნდა საჯარო და სამოქალაქო სექტორში ომიდან მხოლოდ თხუთმეტი წლის შემდეგ, ძირითადად, 2010 წელს. ეს ეხება საჯარო პოლიტიკის თითქმის ყველა სფეროს და არა მხოლოდ გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციის ან მშვიდობის მშენებლობის საკითხს. ჩვენი, როგორც ორგანიზაციის პირველი სტრატეგიული გეგმა შემუშავდა 2011 წელს, მაგრამ, არ ვიტყვით, რომ სწორედ ამ მიზეზით არ იყო ჩვენი ოპერაციები ლოგიკურად ან სტრატეგიულად ორიენტირებული, განსაკუთრებით - გენდერული ძალადობის პრევენციისთვის ბრძოლის სფეროში. — რადმილა ჟიგიჩი, ფონდი „ლარა“, ბიელინა

➔ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების რეაგირება უნდა შეესაბამებოდეს ქალთა რეალურ საჭიროებებს.

ომის დროს და ომის შემდეგ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციები ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ორგანიზებული იყო, როგორც საზოგადოებაში თვალსაჩინო რეალურ საჭიროებებზე რეაგირება. აღნიშნულ საჭიროებებზე რეაგირება გულისხმობდა ისეთი სისტემის შექმნას, რომელიც დაიცავდა მსხვერპლს და დასჯდა დამნაშავეებს გენდერული ნიშნით ძალადობის საპასუხოდ.

ასევე, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო დიალოგის გამართვა ბოსნია და ჰერცეგოვინის ყველა კუთხის და ყველა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელ ქალებს შორის. სხვა ქალთა ჯგუფებთან დაკავშირებამ ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ხელი შეუწყო ქალთა ტრეფიკინგის პრევენციას, ოჯახში ძალადობაზე უკეთ რეაგირებას და მშვიდობის მშენებლობაზე მუშაობას.

უსაფრთხო სახლი ბანია ლუკაში, 2003 წელი. ახალშექმნილი სახლი, მოგვიანებით გადაკეთდა თავშესაფრად ძალადობის მსხვერპლი ქალებისა და ბავშვებისთვის

სერბთა რესპუბლიკის და ბოსნია და ჰერცეგოვინის ფედერაციის საზღვარი, 1997 წელი. გაერთიანებულ ქალთა ფონდის საქმიანობა სოფლად ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების გასაუმჯობესებლად.

Vive Women, არასამთავრობო ორგანიზაცია ტუზლადან, დაარსდა 1994 წელს, ომის გამო და ომის დროს, გერმანიიდან სამი აქტივისტი ქალის მხარდაჭერით, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებდნენ ტრავმის განკურნებაზე. შეიქმნა ადგილობრივი ასოციაცია და ჩამოყალიბდა თერაპიული ცენტრი, 35-საწოლიანი განყოფილება. 1994 წლიდან ვმუშაობთ ექსკლუზიურად დახურულ ცენტრში, განყოფილებაში, სადაც ჩვენთან ერთად ცხოვრობდნენ ომით დაზარალებული ქალები და ბავშვები. ისინი იქ ცხოვრობდნენ და შვილებს უვლიდნენ. ჩვენ ვცდილობდით, აღგვედგინა მათში ჩვეული ცხოვრების შეგრძნება და გვეჩვენებინა, რომ ცხოვრება ომშიც შესაძლებელია. სტაბილიზაციის შემდეგ ისინი გადადიოდნენ თერაპიაზე ომის დროს სხვადასხვა სახის ძალადობით მიყენებული ტრავმის განკურნებისა და დაძლევისთვის. 1996 წლიდან ჩვენ შევცვალეთ ოპერაციების კონცეფცია, გავხდით ღია ცენტრი სხვა ადამიანებისთვისაც და არა მხოლოდ იქ მცხოვრებთათვის. შევქმენით გუნდი, რომელიც ეწვია კოლექტიურ ცენტრებს, სადაც, ძირითადად, ქალები და ბავშვები იყვნენ და შესთავაზა მათ დახმარება და მხარდაჭერა. პარალელურად, დავინწყეთ სკოლებში ბავშვებთან მუშაობა თაობათაშორისი ტრავმის თავიდან ასაცილებლად. მალე საჭირო გახდა ომის მსხვერპლთა უფლებების დაცვა, ამიტომაც სხვა ორგანიზაციებთან ერთად დავინწყეთ ნორმების ანუ კანონების მიღების ადვოკატირება.

— იასნა ზეჩევიჩი, Vive Women Tuzla

➔ მნიშვნელოვანია ქალებთან პირდაპირი მუშაობა და უშუალო სამუშაო გამოცდილებაზე დაფუძნებული სტრატეგიების შემუშავება.

ოჯახში და გენდერული ძალადობის მსხვერპლთათვის განკუთვნილი სერვისები, რომლებიც ამჟამად აქტიურია ბოსნია და ჰერცეგოვინაში, ომამდე არ არსებობდა. ომის დროს და ომის შემდეგ არასამთავრობო ორგანიზაციებმა შექმნეს პირველი დამხმარე სერვისები ძალადობის მსხვერპლთათვის, სამედიცინო განყოფილება სექსუალური ძალადობის მსხვერპლთათვის, დახმარების ცხელი ხაზები, უფასო იურიდიული და ფსიქოლოგიური დახმარება, ცოტა მოგვიანებით კი - უსაფრთხო სახლები. ყველა მომსახურება ქალებისა და ბავშვებისთვის უფასოა და უზრუნველყოფილია სენსიტიური და კარგად მომზადებული პერსონალის მიერ.

გაერთიანებულ ქალთა ფონდის სპეციალიზებული სერვისები გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის შემდეგია:

- უსაფრთხო სახლი ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი ქალებისთვის და ბავშვებისთვის ბანია ლუკაში, რომელიც დაარსდა გაერთიანებულ ქალთა ფონდის Banja Luka-ს ინიციატივით და გაიხსნა 2007 წლის 12 თებერვალს

- SOS ცხელი ხაზი ძალადობის მსხვერპლთათვის

- იურიდიული კონსულტაცია

- ფსიქოლოგიური მხარდაჭერა

- ძალადობის მსხვერპლ ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება

1996 წლიდან 2022 წლამდე პერიოდში გაერთიანებულ ქალთა ფონდმა დახმარება გაუწია 10000-ზე მეტ ქალს, რომლებიც არიან სხვადასხვა სახის ძალადობის მსხვერპლნი. უმეტეს შემთხვევაში, დახმარება იყო უწყვეტი და მოიცავდა იურიდიულ და ფსიქოლოგიურ კონსულტაციას, უსაფრთხო სახლში დაბინავებას და გრძელდებოდა რამდენიმე თვიდან რამდენიმე წლამდე. თუმცა, დახმარება ზოგჯერ ერთჯერადი იყო, ჩარევისა და ძალადობაზე რეაგირების სახით, განსაკუთრებით - SOS დახმარების ხაზზე. ომში გადარჩენილი ქალები ასევე იყვნენ იურიდიული, ფსიქოლოგიური კონსულტაციების, თერაპიის და ეკონომიკური გაძლიერების მომსახურების პირდაპირი მიმღებნი. **უშუალო მუშაობის გამოცდილებიდან გამომდინარე, ფონდი გეგმავს და ახორციელებს საჯარო ადვოკატირების ღონისძიებებს კანონებისა და პოლიტიკის გასაუმჯობესებლად, მედიაკამპანიები ფართო მოსახლეობისთვის და პროფესიონალების განათლება, რომლებიც ძალადობის წინააღმდეგ სისტემის პასუხის ნაწილია.**

მსხვერპლებთან პირდაპირი მუშაობა რთული, მაგრამ კარგი სტრატეგიული კურსი იყო, რომელმაც ქალთა ორგანიზაციებს ბოსნია და ჰერცეგოვინაში შესძინა ძალა და სანდოობა, რაც დაგვეხმარა, ქალთა დაცვის საკითხი ძალადობისაგან, უპირველეს ყოვლისა, გენდერული ძალადობისგან, თვალსაჩინო და მნიშვნელოვან სოციალურ პრობლემად გვექცია. კონტექსტი, რომელშიც აღმოჩნდა ბოსნია და ჰერცეგოვინა 2000-იანი წლების დასაწყისში, დამძიმებული იყო ომის, პოლიტიკური განხეთქილების, ლტოლვილების დაბრუნების, გადაუჭრელი ომის შედეგებით. ქვეყანა და მისი ეკონომიკა განადგურებული იყო და ასეთ ვითარებაში ქმრის მიერ ძალადობით დაზარალებული ქალის დაცვის საკითხის დაყენება ისეთივე იყო, როგორც გასაბერე ნავით მსოფლიოს გარშემო მოგზაურობა. ჩვენი საზოგადოება უკიდურესად პატრიარქალურია და ქალებსა და ბავშვებზე ძალადობა აბსოლუტურ ნორმად მიიჩნეოდა.

— რადმილა ჟიგიჩი, ფონდი „ლარა“, ბიელინა

➔ მნიშვნელოვანია იმ ქალებთან მუშაობა, რომლებმაც განიცადეს სექსუალური ძალადობა ომში.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის დროს გაუპატიურებული ქალების ზუსტი რაოდენობა უცნობია. თუმცა, ზოგიერთი შეფასებით, 20-დან 50 ათასამდე ქალი, ბავშვი და მამაკაცი იქნა გაუპატიურებული, ან გახდა სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი. ერთ-ერთი პირველი არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც მხარს უჭერდა ომის დროს გაუპატიურებულ ქალებს, იყო Medica Zenica, ქალთა სპეციალიზებული ორგანიზაცია, რომელიც მუშაობს ომის დროს გაუპატიურების ან სექსუალური ძალადობის, მშვიდობიანობის დროს ოჯახში და საზოგადოებაში ძალადობის სხვა ფორმების მსხვერპლ ქალებთან და ბავშვებთან.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის დროს და მის შემდეგ, ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა შეიმუშავეს მნიშვნელოვანი გამოცდილება ომში გაუპატიურების მსხვერპლთა დახმარების კუთხით. მათი დახმარება მოიცავს გრძელვადიან ფსიქოლოგიურ კონსულტაციას, იურიდიულ კონსულტაციას და სხვა სახის დახმარებას. ომის დროს დაარსებულმა ორგანიზაციებმა, რომლებმაც გაუპატიურების და წამების მსხვერპლთა დახმარების გამოცდილება მიიღეს, ხელი შეუწყვეს ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლებლობების განვითარებას ბოსნია და ჰერცეგოვინაში უფრო ზოგადი გზით, მაგალითად, **ტრავმის მხარდაჭერის ფემინისტური პრინციპები გახდა უფრო ცნობადი და დაეხმარა ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებს, რომელთა საქმიანობა მიმართული იყო ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის მსხვერპლთა მხარდაჭერისკენ**⁸³

Medica Zenica, როგორც პირველი ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაცია, დაარსდა 1993 წელს ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის დროს. Medica Zenica იყო ქალთა თერაპიის პირველი ცენტრი და ქალების რეაგირება ქალებისა და ბავშვებისთვის, რომლებიც ომის ტრავმებისა და ძალადობის მსხვერპლნი არიან. იმ დროს ჩვენი მიდგომა იყო „სწავლა კეთებისას“, ჰოლისტიკური და მულტიდისციპლინარული მიდგომის შემუშავება, გადარჩენილთა კულტურული ფასეულობების და საჭიროებების პატივისცემა და სამუშაოს მათზე ადაპტირება, ინდივიდუალური საჭიროებების პატივისცემა. ჩვენ ვხსნიდით ამას ასე: არაფერი არ უნდა იყოს კოპირებული და გადმოტანილი, გულისყურით უნდა მოვუსმინოთ მსხვერპლთა საჭიროებებს. მუშაობის დაწყებიდან 30 წლის შემდეგ, ჩვენი ბენეფიციარები, ომთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის მსხვერპლნი და ასევე ოჯახში ძალადობის მსხვერპლნი მშვიდობიან პერიოდში, მკაფიოდ ხაზს უსვამენ, რომ მათი მიღება, ზრუნვა, ნდობა და წინასწარგანწყობის გარეშე მოსმენა მათთვის ძალზე მნიშვნელოვანი დახმარება იყო.

— დოქტორი საბიჰა ჰუსიჩი, Medica Zenica-ს დირექტორი

➔ თანამშრომლობის გაუმჯობესება გადამწყვეტილების მიმღებებთან და ინსტიტუტებთან, რომლებიც ვალდებულნი არიან, რეაგირება მოახდინონ ძალადობაზე ქალებისა და გოგონების მიმართ.

83 ქალები ძალადობის წინააღმდეგ - ევროპა (2021). სპეციალიზებული მხარდაჭერის სერვისის შექმნისა და სექსუალური ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის მიწოდების პრაქტიკები: სამართლებრივი და პრაქტიკული მიმოხილვა ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და პოლიტიკის შემქმნელთათვის დასავლეთ ბალკანეთსა და თურქეთში https://cssplatform.org/wp-content/uploads/2021/09/WAVE_CSSP_Policypaper210917_web.pdf

თანამშრომლობა ასევე მნიშვნელოვანი სტრატეგიაა გენდერული ძალადობის პრევენციისთვის. მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად „ნორმალიზებული“ იყო ძალადობა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, ზოგიერთმა საჯარო სამსახურმა და მათმა თანამშრომლებმა იცოდნენ პრობლემის შესახებ, მაგრამ მათ ხელთ არ ჰქონდათ პრობლემების გადასაჭრელი აუცილებელი ხელმისაწვდომი ინსტრუმენტები. მაგალითად, პოლიცია, სოციალური მუშაობის ცენტრები და თუნდაც ჯანდაცვის დაწესებულებები მსგავსი სიტუაციების წინაშე იდგნენ: მსხვერპლი მათ მიმართავდა, ამიტომ მათ იცოდნენ, რომ ძალადობას ადგილი ჰქონდა; თუმცა, მათი დახმარების შესაძლებლობები შეზღუდული იყო, რადგან არ არსებობდა მოქმედების სამართლებრივი ბაზა. ისინი იყვნენ არასამთავრობო ორგანიზაციების პირველი მოკავშირეები ინსტიტუციურ სექტორში, როდესაც ატარებდნენ ცვლილებების ადვოკატირების კამპანიებს და მხარს უჭერდნენ კანონების მიღებას.

არასამთავრობო ორგანიზაციების ინიციატივით, ბოსნია და ჰერცეგოვინაში შეიქმნა ინსტიტუტების/ორგანიზაციების ქსელები, როგორც ომის წამების მსხვერპლთა/მოწმეთა და გენდერული ძალადობის მსხვერპლ ქალთა მხარდაჭერა, რომელიც განისაზღვრება, როგორც მსხვერპლის მხარდაჭერა. დაწესებულებებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ხელი მოაწერეს ადგილობრივ ოქმებს ომის დანაშაულების, სექსუალური ძალადობის ან გენდერული ნიშნით ძალადობის სხვა დანაშაულებებში მსხვერპლთა/მოწმეთა მხარდაჭერის მიზნით. პროცედურებისა და თანამშრომლობის შესახებ ადგილობრივ ოქმებს ხელი მოაწერეს პოლიციამ, ჯანდაცვის დაწესებულებებმა, სასამართლო დაწესებულებებმა, სოციალური დაცვის დაწესებულებებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, კონკრეტული ადგილობრივი თემის რესურსებიდან გამომდინარე.

➔ **სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან პარტნიორობისა და სოლიდარობის მუდმივი განვითარება ფორმალური და არაფორმალური ქსელების მეშვეობით, ქალთა ადამიანის უფლებების გაუმჯობესების ეფექტიანი ადვოკატირებისთვის პირობების შექმნის მიზნით.**

ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იყო გამოცდილების გაზიარება, მაგრამ იმ ფაქტმა, რომ სხვა ქალები და ქალთა ჯგუფები მუშაობდნენ იმავე საკითხზე, გაგვაძლიერა. ასე გავძლიერდით, ვისწავლეთ და შევქმენით სივრცე ერთობლივი მოქმედებისთვის. მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ომის შემდგომ პირველ ათწლეულში ქალთა და ზოგადად არასამთავრობო ორგანიზაციებს კარგად არ ხვდებოდნენ, ხშირად ისინი პოლიტიკაში სტიგმატიზებული იყვნენ. ის, რასაც ჩვენ ვაკეთებდით, ყოველთვის არ ფასდებოდა სათანადოდ, ან არ ითვლებოდა მნიშვნელოვნად. ის ფაქტი, რომ ჩვენ ვიღებდით დაფინანსებას უცხოური ფონდებიდან, არგუმენტად იქცა სხვადასხვა პოლიტიკური წრისთვის, რომ ჩვენთვის ეწოდებინათ „უცხოელი კონტრაქტორები“, რომლებიც ანადგურებდნენ საზოგადოებაში ეროვნულ და ზოგჯერ რელიგიურ პრინციპებსაც კი. ჩვენს თემებში ჩვენ იზოლირებულები და მართოსულები ვიყავით. სხვა ქალთა ჯგუფებთან ქსელის შექმნა იყო სტრატეგია, რომელიც გვაცოცხლებდა — რადმილა ჟიგიჩი, ფონდი „ლარა“, ბიელინა

■ ქსელებისა და ინიციატივების მაგალითები ბოსნია და ჰერცეგოვინაში

ქვემოთ მოყვანილი სია წარმოგიდგენთ ზოგიერთ ინიციატივას, რომელიც დაიწყო ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ომის შემდეგ და შეიძლება გახდეს შთაგონება სხვა ქვეყნებისა და აქტივისტებისთვის,

რომლებიც კონფლიქტებს უპირისპირდებოდნენ ან დღემდე კონფლიქტის პირობებში ცხოვრობენ და მიზნად ისახავენ სამოქალაქო საზოგადოების ინიციატივების აღდგენას და გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა მხარდაჭერას.

■ უსაფრთხო ქსელი

უსაფრთხო ქსელი დაარსდა 2001 წელს (როგორც არაფორმალური ქსელი) და შედგებოდა ძალადობის საკითხებზე მომუშავე 32 არასამთავრობო ორგანიზაციისა და სამთავრობო ინსტიტუტისგან ბოსნია და ჰერცეგოვინაში. უსაფრთხო ქსელს აქვს რამდენიმე სტრატეგიული მიზანი, მაგრამ მისი მთავარი მიზანია, გააძლიეროს არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლებლობები, რათა გახდნენ ინსტიტუციების თანაბარი პარტნიორები გენდერული ძალადობის კუთხით მუშაობაში და ჩაერთონ გენდერული ნიშნით ძალადობის სფეროში სამთავრობო დოკუმენტების, სტრატეგიული გეგმების და სამოქმედო გეგმების შემუშავებაში.

■ მშვიდობა ქალის სახით⁸⁴

„მშვიდობა ქალის სახით“ არის ინიციატივა, რომელიც ქალების აქტივისტური მოძრაობის მეშვეობით წარმართავს წარსულთან გამკვლავების პროცესს და აძლიერებს ქალთა მიღწევების, გამოცდილებებისა და ტკივილის გახსენების კულტურას, რაც ხელს უწყობს ისეთი საზოგადოების შექმნას, სადაც ქალი ჩანს საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ სივრცეში და თანაბრად მონაწილეობს გრძელვადიანი მშვიდობის დამყარებაში. „მშვიდობა ქალის სახით“ არის ქალთა სამშვიდობო ინიციატივა და შედგება 14 სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციისგან, რომლებსაც თავიანთი წვლილი შეაქვთ ხსოვნის კულტურის განვითარებაში, ქალთა გამოცდილების და მიღწევების დოკუმენტირებასა და პოპულარიზაციაში და ხაზს უსვამს ქალთა მიერ საჯარო სივრცის გამოყენების მნიშვნელობას.

■ ინიციატივა „ქალი მოქალაქეები კონსტიტუციური რეფორმისთვის“⁸⁵

„ქალი მოქალაქეები კონსტიტუციური რეფორმისთვის“ - ეს ინიციატივა ხელს უწყობს ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციის იდეას, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების უკეთეს დაცვას, განსაკუთრებული აქცენტით - გენდერულ პერსპექტივაზე. ინიციატივა ჩამოყალიბდა აქტივისტებისა და ორგანიზაციების მიერ მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რომელთა მიზანია, წაახალისონ ყველა მოქალაქე, გამოიყენონ თავიანთი ცოდნა, ენერჯია და მზადყოფნა ურთიერთმოქმედებისთვის და წვლილი შეიტანონ ინიციატივის მიზნების განხორციელებაში. „ქალი მოქალაქეები საკონსტიტუციო რეფორმისთვის“ არის 35 სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციისა და აქტივისტის არაფორმალური ჯგუფი, რომელიც მუდმივად მუშაობს სქესის და გენდერის, მშვიდობის, თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებების საკითხებზე.

■ მშვიდობის მშენებლობის ქსელი⁸⁶

მშვიდობის მშენებლობის ქსელი დაარსდა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში სოციალური და ეკონომიკური ცხოვრების ხარისხის აღდგენის მიზნით ყოვლისმომცველი ქმედებების განსახორციელებლად. გრძელვადიან პერსპექტივაში, ქსელის მიზანია, ბოსნია და ჰერცეგოვინის საზოგადოების უნარის გაუმჯობესება კონფლიქტების კონსტრუქციულად და არაძალადობრივი გზით მოგვარებისთვის და შექმნას ჩარჩო არასამთავრობო ორგანიზაციების, ადგილობრივი თემებისა და თვითმმართველობების, ბიზნეს სექტორის, მედიისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების ერთობლივი, კოორდინირებული მოქმედებისთვის.

84 ფონდი „ლარა“, ბიელინა, ვებგვერდი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <http://www.fondacijalara.com/mir-sa-zenskim-licem>

85 ინიციატივა „ქალი მოქალაქეები კონსტიტუციური რეფორმისთვის“, ვებგვერდი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://gradjankezaustavnepromjene.wordpress.com/>

86 იხ., მაგ., ვებგვერდი Mreza Mira. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://www.mreza-mira.net/>

➔ **ალტერნატიული სტრატეგიებისა და მოდელების გამოყენება, რომლებიც ხელს უწყობს სიმართლის და სამართლიანობის მიღწევას და ქალთა უფლებების დაცვას.**

ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლა და სამშვიდობო ქმედება არის ის პოლიტიკური საკითხები, რომლებიც, როგორც წესი, იწვევს წინააღმდეგობას მთავრობაში და ღრმად პატრიარქალურ და ტრადიციულ საზოგადოებებში, რის გამოც აუცილებელია მოქმედების ალტერნატიული სტრატეგიების მოძიება, მათ შორის უფლებების დარღვევის ხაზგასმა არატრადიციული მეთოდებით, ასევე, ამ პროცესში გამბედაობისა და მონდომების მოთხოვნა.

ომის შემდეგ ბოსნია და ჰერცეგოვინაში არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის კავშირის დამყარება მოითხოვდა დადგენილი საზღვრების გადაკვეთას, რაც საზოგადოების მხრიდან დახმარების ნაცვლად ღალატად აღიქმებოდა. სწორედ არასამთავრობო ორგანიზაციებში გაერთიანებულმა ქალებმა შეძლეს პირველებმა ამ საზღვრების გადალახვა, რომლებიც ქმნიდნენ ფორმალურ და არაფორმალურ ჯგუფებს სამოქმედო გზების შესამუშავებლად.

3 ირველად ჩვენ გადავკვეთეთ ეს საზღვარი 1996 წლის მარტში. ბენიკაში მოეწყო ბოსნია და ჰერცეგოვინის ქალთა კონფერენცია. იმ დროს ჯერ კიდევ არსებობდა ეს სასაზღვრო ხაზი. შემდეგ წავედით ბიჰაჩში, სადაც შეიკრიბნენ აქტივისტები ხორვატიიდან და ბოსნია და ჰერცეგოვინიდან, რათა შერიგებულყვნენ და გაეაქტიურებინათ ქალები. ეუთოს მისიასთან ერთად ვიმოგზაურეთ მთელი ქვეყნის მასშტაბით და ვაყალიბებდით ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

— ნადა გოლუბოვიჩი, მშვიდობის აქტივისტი გაერთიანებულ ქალთა ფონდიდან, ბანია ლუკა

■ **ქალთა სასამართლო, როგორც მართლმსაჯულების ალტერნატიული მოდელი**

ქალთა სასამართლო არის ადგილი ქალთა ხმებისთვის, ქალთა ჩვენებები ომის და მშვიდობიან დროს მიღებული ყოველდღიური გამოცდილების შესახებ. ქალთა სასამართლოებში ქალები აძლევენ ჩვენებას ძალადობის შესახებ კერძო და საჯარო სცენაზე, ასევე ქალების მიერ ორგანიზებულ წინააღმდეგობაზე. პირველი ქალთა სასამართლო მოეწყო ლაჰორში, პაკისტანში 1992 წელს. ამ დროისთვის სულ 40 ქალთა სასამართლო გაიმართა მსოფლიოში, ძირითადად - აზიასა და აფრიკაში. 2010 წლის ბოლოს საინიციატივო კომიტეტის წევრებმა, რომელშიც შედიოდნენ: ქალები ქალებისთვის სარაევოდან (ბოსნია და ჰერცეგოვინა), ქალთა და სამშვიდობო განათლების ცენტრი „ანიმა“ კოტორიდან (ჩერნოგორია), ქალთა კვლევების ცენტრი და ომის მსხვერპლ ქალთა ცენტრი ზაგრებიდან (ხორვატია), კოსოვოს ქალთა ქსელი, ქალთა კვლევები და ქალები შავებში ბელგრადიდან (სერბეთი), წამოიწყეს ინიციატივა ყოფილ იუგოსლავიაში ქალთა სასამართლოს ორგანიზების შესახებ.

7 რეკომენდაციები

ქვემოთ მოცემულ ჩამონათვალში წარმოდგენილია რეკომენდაციები, თუ როგორ უნდა გავაუმჯობესოთ გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენცია და მასზე რეაგირება კონფლიქტამდე, კონფლიქტის დროს და მის შემდეგ. ის ეფუძნება წინა თავებში გაზიარებულ გამოცდილებას და სტრატეგიებს და ეხება როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ასევე ადგილობრივ/ეროვნულ/საერთაშორისო ხელისუფლებას.

- დაუინებით მოითხოვეთ, რომ გენდერული ძალადობის საკითხთან მუშაობა იყოს არა მხოლოდ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების პასუხისმგებლობა, არამედ ასევე სისტემის, რომელშიც ეს ძალადობა ხდება. ყოველთვის მოუწოდეთ სახელმწიფო ინსტიტუტებს ანგარიშვალდებულება ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის, დაცვისა და დევნის საკითხებში.
- აუცილებელია ქალების ორგანიზების შენარჩუნება და გაძლიერება იმ საზოგადოებებში, რომლებიც კრიზისის წინაშე დგანან კონფლიქტის დროს და კონფლიქტის შემდეგ, განსაკუთრებით, თუ ქალთა მონაწილეობა არაპროპორციული ან არასაკმარისია. ქალთა ორგანიზაციებს შორის კავშირები და **ქსელები**, განსაკუთრებით ქალ პოლიტიკოსებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ქალ აქტივისტებს შორის თანამშრომლობა არის მყარი საფუძველი ომის დროს და მის შემდეგ ქალთა პრიორიტეტების ჩართვისთვის საჯარო პოლიტიკაში.
- გააცნობიერეთ, რომ კონფლიქტი იწვევს ყველა სახის გენდერული ძალადობის ესკალაციას - სექსუალური ძალადობის, ოჯახში ძალადობის, ფემიციდის ან საჯარო სივრცეში ძალადობის. გადაეცით ეს კრიზისის ადგილებში მყოფ ქალებს და მოძრაობებს. მნიშვნელოვანია მუდმივად **ხაზგასმით აღნიშნოთ რისკები, რომელთა წინაშეც დგანან ქალები** კონფლიქტის დროს და მის შემდეგ და მოუწოდეთ ყველა ინსტიტუციურ და ექსტრა-ინსტიტუციურ მექანიზმს მოქმედებისკენ. ქალთა მიმართ ძალადობის **პრევენცია** უნდა იყოს ყველა მოქმედების ნაწილი, რომელიც მიმართულია კრიზისებისა და კონფლიქტების აღკვეთისკენ, ხოლო სამშვიდობო მოლაპარაკებების დღის წესრიგში უნდა იყოს სავალდებულო.
- რეკომენდებულია ადგილობრივმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, რომლებიც მუშაობენ კონფლიქტის მაღალი რისკის ზონაში, აწარმოონ მოლაპარაკება **საერთაშორისო დონორ საზოგადოებასთან** მოქნილი ბიუჯეტის თაობაზე, რათა ომის გაჩაღების შემთხვევაში შეძლონ ფინანსური რესურსების გადატანა ჰუმანიტარული მხარდაჭერისა და პირველადი დახმარების პაკეტების უზრუნველყოფისთვის.
- **შეზღუდული მობილურობისა და დამატებითი მონყვლადობის მქონე ქალებისა და გოგონების საჭიროებების** გათვალისწინება და პრიორიტეზაცია (მაგალითად, ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე და 75+ წელს გადაცილებული ქალები). დამატებითი მონყვლადობის მქონე ქალებისთვის თავშესაფრების (ან თავშესაფრებში ოთახების) დაჯავშნა აუცილებელია სოციალური სერვისების ეფექტიანი დაგეგმვისა და ომის დროს და ომის შემდეგ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთა შორის რესურსების სამართლიანი განაწილების უზრუნველსაყოფად.

- **აუცილებელია არასამთავრობო ორგანიზაციების მხრიდან თავიანთი საქმიანობის დოკუმენტირება** და ყველა აქტივობისა და ინიციატივის შესახებ ჩანაწერების შენახვა კონფლიქტის შემდეგ, რაც ხელს შეუწყობს მათ მიმართ სანდოობას და გენდერული ძალადობის და მისი შედეგების ხილვადობის უზრუნველყოფას.

- არ შეზღუდოთ ფსიქოლოგიური დახმარება ომის შემდეგ გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთათვის გარკვეული პროექტის ბიუჯეტის ფარგლებში. ნაცვლად იმისა, რომ ჩატარდეს ინტერვენცია, რომელიც არის მოკლევადიანი და შემოიფარგლება რამდენიმე საკონსულტაციო სესიით, მნიშვნელოვანია **უნყვეტი ფსიქოლოგიური დახმარების უზრუნველყოფა** გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლთათვის, პოსტტრავმული სტრესული აშლილობის პრევენციისა და სრული გამოჯანმრთელებისთვის.

- მნიშვნელოვანია **დევნილთა კოლექტიურ ცენტრებსა და საცხოვრებლებში ინვესტირება**, რადგან არსებობს პოტენციური კავშირი გადატვირთულ კოლექტიურ დასახლებებში მცხოვრები დევნილების გამონკვევებსა და გენდერული ნიშნით ძალადობის გაზრდილ რისკს შორის. აუცილებელია, მოწყვლადი ჯგუფებისთვის საცხოვრებელი ფართების დაგეგმვისას გათვალისწინებული იყოს გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და რეაგირების სტრატეგიები. ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ ქალებს (განსაკუთრებით დევნილ ქალებს, რომლებსაც არ აქვთ უსაფრთხო საცხოვრებელი) უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, დარჩნენ სოციალურ საცხოვრებელში გონივრული პერიოდის განმავლობაში, სანამ ისინი საკმარისად გაძლიერდებიან დამოუკიდებლად ცხოვრების გასაგრძელებლად.

- არასამთავრობო ორგანიზაციებმა თავიანთ საქმიანობაში უნდა ჩართონ ყველა **რისკის ფაქტორი, რომელიც ხელს უწყობს კონფლიქტის შემდეგ ძალადობის გავრცელებას**. საზოგადოებებში, რომლებმაც გაიარეს შეიარაღებული კონფლიქტი, ძალზე მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სახის იარაღის კონტროლის მოთხოვნა, რადგან იარაღი ხელს უწყობს ძალადობის სასტიკი ფორმების გავრცელებას და ზრდის ფემიციდის რისკს.

- ცნობიერების ამაღლების ყოვლისმომცველი და გრძელვადიანი კამპანიების მეშვეობით **დაუპირისპირდით სოციალურ ნორმებს, რომლებიც დაკავშირებულია გენდერული ნიშნით/ოჯახში ძალადობის მიმდებლობასა და შემწყნარებლობასთან პოსტკონფლიქტურ სიტუაციებში და იმუშავეთ სტიგმაზე, რომელსაც აწყდება კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი. კამპანიები უნდა წარიმართოს** ქალებთან და მამაკაცებთან, გოგონებთან და ბიჭებთან და ასევე მოწყვლად ჯგუფებთან, მაგ., დევნილ და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ ქალებთან, განსაკუთრებით მათთან, ვინც ცხოვრობს სოფლად ან დევნილთა დასახლებებში და ყოფილ მეომრებთან. მნიშვნელოვანია ისეთ პროგრამებში ინვესტირება, რომლებიც ფოკუსირებულია მამაკაცებისა და ქალების ცნობიერების ამაღლებაზე ქალთა მიმართ ძალადობის შესახებ კანონმდებლობის შესახებ.

- უზრუნველყავით **დევნილი და კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობის ფსიქოსოციალური რეაბილიტაცია**. მნიშვნელოვანია, მოხდეს ომის და გაჭიანურებული პოსტკონფლიქტური ტრავმების ზემოქმედების საფუძვლიანი შეფასება დევნილთა და კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისა და მამაკაცების ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე (განსაკუთრებული აქცენტი - ძალადობის მსხვერპლებსა და ყოფილ მეომრებზე) და შესაბამისი ფსიქოსოციალური რეაბილიტაციის და ჯანდაცვის პროგრამების უზრუნველყოფა.

- მეთი ფოკუსირება მოახდინეთ **ქალთა ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე** გენდერული ნიშნით ძალადობის პრევენციისა და რეაგირებისთვის. კონფლიქტით დაზარალებულ ქალებს არ აქვთ გადარჩენის ეკონომიკური შესაძლებლობები და აგრძელებენ ცხოვრებას კონფლიქტის ემოციური და ფიზიკური ნაწიბურების, ზრუნვისა და დამოკიდებულების მძიმე ტვირთის და საკუთარ სახლებში ყოველდღიური ძალადობის პირობებში. პოსტკონფლიქტურ გარემოში მნიშვნელოვანია კონფლიქტით დაზარალებული ქალების ჩართულობის უზრუნველყოფა ეკონომიკური გაძლიერების პროგრამების შემუშავებაში, განხორციელებაში და განხილვაში. მნიშვნელოვანია საფუძვლიანად შეფასდეს და გადაიჭრას ის მრავალფეროვანი ბარიერები, რომლებიც არსებობს და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ქალებისთვის დასაქმების ან სხვა ეკონომიკურ პროგრამებზე ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით.
- მნიშვნელოვანია **დევნილი და კონფლიქტით დაზარალებული ადამიანების, როგორც არაერთგვაროვანი ჯგუფის, აღიარება**, რომელთაც გააჩნიათ განსაკუთრებული და მრავალფეროვანი საჭიროებები და გაითვალისწინეთ მათი საჭიროებები პოლიტიკისა და ინიციატივების შემუშავებისას, განსაკუთრებული აქცენტით ქალებსა და გოგონებზე.

ტერმინოლოგია

ოჯახში ძალადობა

ოჯახში ძალადობა (DV) ნიშნავს ფიზიკური, სექსუალური, იძულებითი, ფსიქოლოგიური ან ეკონომიკური ძალადობის ყველა აქტს, რომელიც ხდება ოჯახში ან ოჯახურ გარემოში, ყოფილ ან ამჟამინდელ მეუღლეებსა და პარტნიორებს შორის, მიუხედავად იმისა, იზიარებენ თუ არა მსხვერპლი და მოძალადე ერთსა და იმავე საცხოვრებელს.⁸⁷

გენდერული ნიშნით ძალადობა

ქალთა მიმართ გენდერული ნიშნით ძალადობა ნიშნავს ძალადობას, რომელიც მიმართულია ქალის წინააღმდეგ იმის გამო, რომ ის ქალია ან რომელიც არაპროპორციულად მოქმედებს ქალებზე.⁸⁸ გენდერული ნიშნით ძალადობა არის დისკრიმინაციის ფორმა, მსხვერპლის ძირითადი თავისუფლებების შელახვა და მოიცავს ძალადობას ახლო ურთიერთობებში, სექსუალურ ძალადობას (მათ შორის გაუპატიურებას, სექსუალურ ძალადობას და შევიწროებას), ადამიანებით ვაჭრობას, მონობას და სხვადასხვა სახის მავნე პრაქტიკას, როგორებიცაა: იძულებითი ქორწინება, ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება და ე.წ. „ღირსების დანაშაული“. გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლი ქალები და მათი შვილები ხშირად საჭიროებენ განსაკუთრებულ მხარდაჭერას და დაცვას.⁸⁹

იძულებით გადაადგილებული პირები

გაეროს იძულებით გადაადგილების შესახებ სახელმძღვანელო პრინციპების თანახმად, ესენი არის „პირები ან ადამიანთა ჯგუფები, რომლებიც იძულებული იყვნენ, გაქცეულიყვნენ, ან დაეტოვებინათ თავიანთი სახლი ან ჩვეული საცხოვრებელი ადგილი - შეიარაღებული ძალების ზემოქმედების შედეგად ან თავიდან

აცილების მიზნით. კონფლიქტი, განზოგადებული ძალადობის სიტუაციები, ადამიანის უფლებების დარღვევა, ბუნებრივი ან ადამიანის მიერ გამოწვეული კატასტროფები და ვინც არ გადაკვეთა საერთაშორისოდ აღიარებული სახელმწიფო საზღვარი“.⁹⁰ თუმცა, ეს არის აღწერილობითი განმარტება, რომელიც არ ანიჭებს პირებს განსაკუთრებულ სამართლებრივ სტატუსს, რადგან დევნილები, თავიანთი ქვეყნის შიგნით ყოფნისას, ინარჩუნებენ ყველა უფლებასა და გარანტიას, როგორც მოქალაქეები და თავიანთ ქვეყანაში სხვა ჩვეულებრივი მცხოვრებლები. ეროვნულ ხელისუფლებას ეკისრება ძირითადი პასუხისმგებლობა იძულებით გადაადგილების თავიდან აცილებასა და დევნილების დაცვაზე.

ძალადობაგამოვლილი/მსხვერპლი

წინამდებარე გზამკვლევი იყენებს ტერმინს „ძალადობაგამოვლილი“, როგორც სასურველი ტერმინი, რათა გააძლიეროს ქალები იმის აღიარებით, რომ ქალი გადაურჩა ძალადობას, არ არის ამით განსაზღვრული. ტერმინი „მსხვერპლი“ არის იურიდიული ტერმინი და ნიშნავს ფიზიკურ პირს, რომელმაც განიცადა ზიანი (მათ შორის ფიზიკური, გონებრივი ან ემოციური ზიანი ან ეკონომიკური ზარალი), გამოწვეული სისხლის სამართლის დანაშაულით.⁹¹

ომი/კონფლიქტი

ტერმინები „ომი“ და „კონფლიქტი“ წინამდებარე გზამკვლევაში ურთიერთშემცვლელად გამოიყენება და ეხება შეიარაღებულ კონფლიქტს. საერთაშორისო სამართალში არსებობს შეიარაღებული კონფლიქტის ორი ტიპი: საერთაშორისო და არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტი.⁹² საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტი (IAC) ხდება მაშინ, როდესაც არის კონფლიქტი

87 ევროპის საბჭოს ქალების მიმართ ძალადობის პრევენციის და ქალების მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ კონვენციის (სტამბოლის კონვენცია) მუხლი 3(b).

88 იქვე.

89 ჩამონათვალი 17, ევროპარლამენტის და საბჭოს 2012 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივა 2012/29/EU, რომელიც ადგენს დანაშაულის მსხვერპლის უფლებების, მხარდაჭერისა და დაცვის მინიმალურ სტანდარტებს და ჩანაცვლებს საბჭოს ჩარჩო გადაწყვეტილებას 2001/220/JHA

90 UCHA (2001). იძულებით გადაადგილების სახელმძღვანელო პრინციპები. გაერო. <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/199808-training-OCHA-guiding-principles-Eng2.pdf>

91 ევროპარლამენტის და საბჭოს 2012 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივა 2012/29/EU, რომელიც ადგენს დანაშაულის მსხვერპლის უფლებების, მხარდაჭერისა და დაცვის მინიმალურ სტანდარტებს და ჩანაცვლებს საბჭოს ჩარჩო გადაწყვეტილებას 2001/220/JHA

92 ქენევის აკადემია (2017) საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტი. მოძიებულია 2022 წლის 3 ოქტომბერს. <https://www.rulac.org/classification/international-armed-conflict#:~:text=An%20international%20armed%20conflict%20is%20an%20armed%20conflict,war%20is%20not%20recognized%20by%20one%20of%20them%E2%80%99>.

ორ ან მეტ სახელმწიფოს შორის, რომლებიც იყენებენ შეიარაღებულ ძალას ერთმანეთის წინააღმდეგ. ამ შემთხვევაში მოქმედებს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი. თუმცა, დღევანდელი კონფლიქტები, ძირითადად, არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტებია (NIAC). NIAC არის კონფლიქტები, რომლებიც ხდება იმავე სახელმწიფოში. ამ შემთხვევაში შეიარაღებული მონაწილე მხარეები ებრძვიან სახელმწიფოს ან საკუთარ თავს. იმისათვის, რომ ეს კონფლიქტები NIAC-ად ჩაითვალოს, საჭიროა არასამთავრობო შეიარაღებული ძალების ორგანიზება და ძალის გამოყენება გარკვეული პერიოდის განმავლობაში.

ქალთა ცენტრები

ტერმინი „ქალთა ცენტრი“ მოიცავს ქალებისთვის განკუთვნილ ყველა სერვისს, რომელიც უზრუნველყოფს მსხვერპლის სპეციალიზებულ დახმარებას, ემსახურება მხოლოდ ან, ძირითადად, ძალადობის მსხვერპლ ქალებს და მათ შვილებს (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). ქალთა ცენტრები უზრუნველყოფენ მოკლე და გრძელვადიან მხარდაჭერას, რაც ეფუძნება გენდერულ მიდგომას ძალადობის მიმართ და ფოკუსირებულია ადამიანის უფლებებსა და მსხვერპლთა უსაფრთხოებაზე. ტერმინი მოიცავს შემდეგ სერვისებს: ქალთა საკონსულტაციო და კრიზისული ცენტრები, გენდერული ნიშნით ძალადობის ყველა ფორმას გადარჩენილი ქალების მხარდაჭერა; ოჯახურ ძალადობაზე ორიენტირებული რეგიონული კრიზისები; პროაქტიული ინტერვენციის ცენტრები, რომლებიც ემსახურებიან გადარჩენილებს პოლიციის ინტერვენციების შემდგომი სახით; სპეციალიზებული სერვისები შავკანიანი, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების, მიგრანტი და ლტოლვილი ქალების და ძალადობის მსხვერპლთათვის; აუთორიტი სერვისები; საოჯახო ან სექსუალური ძალადობის დამოუკიდებელი მრჩევლები და სხვა უახლესი სერვისები. ეს ცენტრები, ჩვეულებრივ, უზრუნველყოფენ შემდეგი სახის მხარდაჭერას: ინფორმაცია, რჩევა, ადვოკატირება და კონსულტაცია, პრაქტიკული მხარდაჭერა, სასამართლო/პოლიცია/სოციალური სერვისების თანხლება, პროაქტიული მხარდაჭერა, ურთიერთგაგება და სხვა სერვისები.

ქალთა თავშესაფრები

ქალთა თავშესაფრები არის სპეციალიზებული დამხმარე სერვისები ძალადობისგან გადარჩენილი ქალებისა და მათი შვილებისთვის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) და უზრუნველყოფენ დაუყოვნებლივ წვდომას უსაფრთხო საცხოვრებელზე. ეს არის გაძლიერებული მხარდაჭერა, რომელიც ეფუძნება გენდერულ მიდგომას ძალადობის მიმართ და ფოკუსირებულია ადამიანის უფლებებსა და მსხვერპლთა უსაფრთხოებაზე, ამიტომ ქალთა თავშესაფრების ფუნქციები სცილდება გადაუდებელი უსაფრთხო ადგილის უზრუნველყოფის ფარგლებს. ისინი ასევე გვთავაზობენ გრძელვადიან მხარდაჭერას, ქალებს და მათ შვილებს (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) ეძლევათ შესაძლებლობა და რესურსები, რათა განაგრძონ ცხოვრება ძალადობის გარეშე. ქალთა თავშესაფრების მიერ მოწოდებული სერვისები მოიცავს კონსულტაციას, იურიდიულ კონსულტაციას, დახმარებას სასამართლო პროცესში, შრომის ბაზარზე შესვლის/ხელახლა შესვლის მხარდაჭერას და მხარდაჭერას ქალთა თავშესაფარში ყოფნის შემდეგ გრძელვადიანი საცხოვრებლის პოვნაში.

ქალთა სპეციალიზებული მხარდაჭერის ცენტრები

ქალთა სპეციალიზებული მხარდაჭერის სერვისები ემსახურება გენდერული ძალადობის მსხვერპლთა სპეციფიკურ საჭიროებებს. ეს ტერმინი გამოიყენება, როგორც კოლექტიური ტერმინი და მოიცავს ყველა სერვისს, რომელიც მხარს უჭერს ძალადობის მსხვერპლ ქალებსა და მათ შვილებს, როგორცაა ქალთა დახმარების ცხელი ხაზები, ქალთა თავშესაფრები, ქალთა ცენტრები, გაუპატიურების კრიზისული და სექსუალური ძალადობის ცენტრები, სპეციალიზებული სერვისები მიგრანტი და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალებისათვის, აუთორიტი სერვისები, ოჯახში ძალადობის დამოუკიდებელი მრჩევლები, ინტერვენციის ცენტრები და სხვა. ასეთ სერვისებს ხშირად სთავაზობენ არასამთავრობო ორგანიზაციები და საუკეთესოდ არის უზრუნველყოფილი ქალთა ორგანიზაციების მიერ, რომლებიც მიმართავენ გენდერულ მიდგომას და ეფუძნებიან ფემინისტურ პრინციპებს.

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE